

Uit

NORGES
ARKTISKE
UNIVERSITET

Institutt for samfunnsvitenskap

Kommunikasjonsteknologi i fengsel

En kvalitativ studie av hvordan Skype påvirker fengselsinstitusjonen og innsattes soningsforhold

—

Cathrine Kampevoll

Masteroppgave i sosiologi – mai 2019

Sammendrag

Denne oppgaven er den del av "Fengselshelseprosjektet" som har innført bruk av Skype i Tromsø fengsel. Hensikten med prosjektet er bedre og mer koordinerte helsetjenester, bedre samhandling rundt den innsattes tilbakeføring til samfunnet og at de innsatte får mer kontakt med sine barn. Formålet med denne studien er å forstå hvordan kommunikasjonsteknologi i fengslet påvirker de innsattes kontakt med familie og helse- og rehabiliteringstjenester. Problemstillingen i denne oppgaven er: *Hvordan påvirker Skype innsatte sine soningsforhold og hvordan påvirker Skype fengselsinstitusjonen?* Studien bygger på et kvalitativt forskningsdesign med intervju som metode. Informantene i studien består av fem innsatte og to ansatte i Tromsø fengsel. Analysen av datamaterialet viser at bruken av Skype som kommunikasjonsform i helsesammenheng ikke er like utprøvd som kommunikasjon med pårørende. Studien belyser sammenhengen mellom innføring av videokommunikasjon og innsattes opplevelse av tettere oppfølging fra helsepersonell og rehabiliteringstjenesten. Skype byr på nye utfordringer for fengslet som institusjon, men mine funn viser at fengslet har utviklet nye rutiner for å opprettholde kontrollen. Skype har også bidratt til å endre soningsvilkårene med at de innsatte får mer taletid og dermed har større mulighet til å holde kontakten med sine pårørende. Spesielt fedre som ikke har familien i nærheten kan i større grad involvere seg i barnas liv. Den generelle oppfatningen blant de innsatte i studien er likevel at kvaliteten på kommunikasjon med helsepersonell og barn er forbedret etter innføringen av Skype.

Forord

Nå kan jeg endelig si meg fornøyd med egen innsats, og for å faktisk ha kommet i mål med et prosjekt som til tider har gitt meg noen gråe hår.

Først og fremst vil jeg takke informantene for verdifull informasjon og innblikk i en, for meg, ukjent verden. Dette ville ikke vært mulig uten deres åpenhet og engasjement.

Jeg vil også takke "Fengselshelseprosjektet" og prosjektleder Erlend Bønes for at jeg fikk muligheten til å være med i prosjektet. Det har vært en utrolig spennende og lærerik prosess. Jeg vil også rette en takk til Stian som hjalp til med rekruttering av informanter.

Takk til min veileder Marit Aure som hele tiden har vært tilgjengelig og gitt gode tilbakemeldinger. Det har vært en veldig lærerik opplevelse å ha deg som veileder.

Takk til Steffen, Lone, Malin og Lars for godt selskap i studietiden og innholdsrike lunsjpauser.

Sist men ikke minst, takk til min samboer Jørn for støtte i denne prosessen og for at du tok deg tid til å lese korrektur.

Tromsø, 15.mai 2019.

Cathrine Kampevoll

Innholdsfortegnelse

1	Bakgrunn for oppgaven.....	1
1.1	Problemformulering.....	3
1.2	Fengselshelseprosjektet.....	3
1.3	St.meld.nr.37 (2007-2008) Straff som virker – mindre kriminalitet – tryggere samfunn.....	5
1.4	Soning og livet i fengsel	6
1.4.1	Kontakt mellom far og barn.....	6
1.4.2	Videokonferanse i helsetjenesten.....	8
1.5	Leseveileder	10
2	Teori – å forstå fengsel, innsattes relasjoner med familie og digital kommunikasjon	11
2.1	Goffman – Totale institusjoner	11
2.2	Foucault – Overvåkning og straff.....	14
2.3	Telenærvær og avstanden til "det virkelige"	15
2.4	Fedre og familie	17
3	Metode	21
3.1	Å følge et prosjekt - følgeforskning.....	22
3.2	Utvalg og rekruttering.....	23
3.3	Gjennomføring av undersøkelsen	25
3.4	Etiske utfordringer	28
3.4.1	Betydningen av intervjuerens kjønn	28
3.4.2	Innsatte som sårbar gruppe	29
3.5	Analyseprosessen.....	30
3.5.1	Koding.....	31
3.6	Forskningsstudiens validitet og reliabilitet	32
	Validitet.....	32

Reliabilitet.....	32
3.7 Ytterlige refleksjoner	33
Oppsummering.....	33
4 Analyse	35
4.1 Kontakt med barn.....	35
4.1.1 Videokommunikasjon som et supplement til telefon.....	39
4.1.2 Mer "virkelig" og "ekte"?	43
4.2 Kontakt mellom helsepersonell og innsatte	51
4.2.1 Hvordan påvirker teknologien relasjonen mellom innsatt og behandler?	53
4.3 Teknologi i den totale institusjon.....	57
4.3.1 Overvåkning i fengslet.....	59
5 Avslutning.....	63
5.1 Fedre i fengsel.....	63
5.1.1 Virkelig/ekte på Skype.....	64
5.1.2 Barns opplevelse av fengsel.....	65
5.2 Helsetjenesten og rehabilitering.....	65
5.3 Teknologi i fengslet	66
5.4 Oppsummering.....	67
Referanseliste.....	69
Vedlegg 1	73
Vedlegg 2.....	75
Vedlegg 3	77
Vedlegg 4.....	79
Vedlegg 5.....	80
Vedlegg 6.....	82
Vedlegg 7.....	84

1 Bakgrunn for oppgaven

Denne oppgaven drøfter om innføring av Skype som et tilbud til innsatte i norske fengsler kan bidra til at innsatte får de tjenester de har krav på. Ifølge normalitetsprinsippet skal den innsatte beholde alle sine rettigheter overfor norske myndigheter og det brede norske velferdssystemet også under soning (Meld.St.37(2007-2008)). Innsatte har rett til å stemme ved valg, rett til gratis videregående skole, helsetjenester og sosialhjelp. Innsatte i Norge har krav på samme helsetilbud som befolkningen ellers, men tidligere forskning viser at dette er et problem i norske fengsler. Innsatte får ikke alltid den behandlingen de trenger og det er ikke tilpasset deres behov (Cramer, 2014). Ifølge St.meld.nr.37 (2007-2008) må det fokuseres mer på den innsattes rehabilitering, og de ser det nyttig at de får mer kontakt med sine nærmeste pårørende. Fengslene i Norge har ansvar for de innsattes rehabilitering. De innsatte er en gruppe i velferdsstaten som er fratatt friheten fordi de har gjort en kriminell handling, men de er fortsatt en del av det norske samfunn der alle skal bli behandlet likt og få rettigheter til blant annet helsetjenester og skole. Selv om de sitter i fengsel har de krav på å få besøk av sine barn eller andre pårørende. Det er likevel flere innsatte som ikke har muligheten til å få besøk fordi pårørende og barn bor andre steder i landet.

Innsatte på høysikkerhetsavdeling har mulighet til å ha besøk én time hver uke, med forbehold om at besøkene kontrolleres med tilsyn av ansatte i fengslet.

(Straffegjennomføringsloven, 2001). Barn under femten år må ha med seg en voksen person i følge hvis de skal på besøk til en innsatt i fengslet. På lavsikkerhetsavdeling blir besøkene kontrollert hvis fengslet vurderer det som nødvendig. De innsatte på høysikkerhetsavdeling kan ringe 20 minutter hver uke, og hvis de har omsorg for et barn har de rett på 10 minutter ekstra ringetid i uken (Straffegjennomføringsloven, 2001). Ifølge Straffegjennomføringsloven (2001) § 32 skal telefonsamtalene på høysikkerhetsavdeling avlyttes og kontrolleres av en fengselsbetjent. På lavsikkerhetsavdeling kan innsatte ringe uten at samtalene blir kontrollert.

Det kongelige justis- og politidepartement ønsker å innføre bruk av web-kamera i alle fengslene i landet slik at innsatte kan ha mer kontakt med helsepersonell, barn og pårørende (Meld.St.37(2007-2008)). På bakgrunn av dette har det startet opp et prosjekt som vil gjøre det enklere for innsatte å ha kontakt med helsevesenet og familie. Fengselshelseprosjektet har innført bruk av Skype i Tromsø Fengsel som hovedsakelig brukes til helsetjenester og virtuelle besøk med familien (Nasjonalt senter for samhandling og telemedisin, 2015). Prosjektet ble startet av Nasjonalt senter for samhandling og telemedisin i 2015 og drives i

samarbeid med Kriminalomsorgen region Nord, Tromsø Kommune og Universitetssykehuset i Nord-Norge. Dette prosjektet har gitt meg anledning til å studere prosessen rundt å innføre bruk av Skype i Tromsø fengsel og hvordan de innsatte har opplevd å få bruke Skype.

Skypesamtalene i fengslet foregår på et eget rom. Fengslet har et Skyperom som befinner seg på høysikkerhetsavdelingen. Inne på rommet har de en tv-skjerm, et kamera, bord og stoler. Hvis en innsatt skal bruke Skyperommet må de alltid bli fulgt av en fengselsbetjent, på grunn av at det er låste dører i hele bygget. I tillegg blir den innsatte låst inne på Skyperommet mens samtalen pågår. Det er for å unngå at den innsatte beveger seg fritt i bygget, noe som ikke er tillatt. Fengselsbetjenten kobler opp samtalen med den eller de den innsatte skal snakke med og tar med seg tastatur og mus fra rommet slik at den innsatte ikke har mulighet til å surfe på internett. Når samtalen er ferdig kommer en fengselsbetjent og låser ut den innsatte. Når den innsatte har samtaler med barn eller andre pårørende har de ansatte mulighet til å overvåke samtalen med lyd og bilde på den andre siden av rommet. Tv-skjermen som brukes til Skype er koblet til en bærbar pc som de ansatte kan se på mens den innsatte gjennomfører en Skypesamtale.

Oppgaven min vil fokusere på innsattes erfaringer med bruk av Skype med barn og helse- og rehabiliteringstjenesten. Ettersom de innsatte lever i en streng total institusjon der dagene reguleres av strenge rutiner og regler (Goffman, 1961), er det interessant å studere innsattes erfaringer med Skype. Slik sett handler dette om hvordan digitale kommunikasjonsverktøy påvirker ulike relasjoner. Det er særlig interessant å se hvordan innsatte møter makt i dagliglivet og hva som skjer når Skype blir implementert i en slik institusjon. De innsatte er en utsatt gruppe i samfunnet som har like rettigheter som alle andre borgere, derfor er det interessant å se om de får rettighetene mens de soner. I tillegg vil jeg diskutere hva fengslet og Skype "gjør" med de innsattes sosiale relasjoner: Hvordan påvirkes dagligliv og sosiale relasjoner av Skype? Studien analyserer og bygger på intervju med ansatte i Kriminalomsorgen og innsatte ved høysikkerhetsavdelingen og lavsikkerhetsavdelingen i Tromsø Fengsel. Fordi det finnes mange regler og retningslinjer for å få tilgang til fengslet har jeg fått hjelp av fengselshelseprosjektet. Dette vil jeg beskrive nærmere i kapitlet om metode.

1.1 Problemformulering

Denne forskningsstudien tar for seg innføring av teknologi i fengslet, og hvordan teknologien påvirker fengslet som total institusjon og innsattes relasjoner til behandlere og pårørende. Hovedproblemstillingen min er: *Hvordan påvirker Skype innsatte sine soningsforhold og hvordan påvirker Skype fengselsinstitusjonen?* For å svare på problemstillingen er det formulert tre forskningsspørsmål for å konkretisere hovedproblemstillingen: 1) Hvilke erfaringer har de innsatte med å ha kontakt med barna sine mens de soner? Hvordan påvirker Skype denne relasjonen? 2) Hva skjer med kontakten med helse og rehabiliteringstjenesten og hvordan påvirker teknologi denne relasjonen? 3) Hvordan påvirker Skype fengslet som en "total institusjon"? Teoretiske perspektiv er Goffman (1961), Foucault (1999) og Dreyfus (2009).

Teorien om den totale institusjonen (Goffman, 1961) vil være gjennomgående i oppgavens analyse fordi samtalene over Skype foregår i et fengsel. Dreyfus (2009) sitt perspektiv på telekommunikasjon vil anvendes for å forsøke å svare på forskningsspørsmålene om hvordan digital kommunikasjon påvirker sosiale relasjoner. Det tredje forskningsspørsmålet vil studere fengslet i lys av teorien om totale institusjoner (Goffman, 1961) og panoptisk makt (Foucault, 1999), for å undersøke hva teknologi gjør med fengslet. Det vil også være fokus på familie og fedre, og ulike perspektiver på familie og fedre blir gjort rede for.

1.2 Fengselshelseprosjektet

Fengselshelseprosjektet inviterte masterstudenter i sosiologi ved UiT til å være med å forske på Skype i fengslet. Etter et møte med prosjektleder ble vi enige om at jeg skulle skrive masteroppgave om innsattes erfaringer, og jeg utformet selv min problemstilling. Jeg valgte å fokusere på innsatte og deres erfaringer med Skype. Jeg er spesielt opptatt av hvilken betydning Skype har for de som er berøvet sin frihet og derfor ikke har mulighet til å møte familie når de ønsker det. I tillegg er jeg opptatt av hvordan de innsattes opplever møte med helsepersonell over Skype, og om det er en forskjell fra å møte de ansikt-til-ansikt. Dette er form for følgeforskning.

I min studie følger jeg et prosjekt som er i ferd med å innføre kommunikasjonsteknologi i Tromsø fengsel. Dette prosjektet har gitt meg anledning til å studere innføringsprosessen og hvordan de innsattes relasjoner til helsetjenesten, barn og pårørende blir påvirket ved bruk av Skype. Jeg har valgt å ikke fokusere på selve implementeringen av en ny digital tjeneste.

Fokuset vil være på innsattes erfaringer ved bruk av Skype. Fengselshelseprosjektet har implementert Skype i Tromsø Fengsel for å gi de innsatte bedre rehabilitering. Fokusområdene for Fengselshelseprosjektet i fengslet er samtaler med pårørende og helsepersonell. I tillegg gjennomfører fengslet ansvarsgruppemøter med de innsatte over Skype. På ansvarsgruppemøter er den innsatte i samtaler med for eksempel NAV og boligkontoret slik at de kan bli mer forberedt på løslatelsen (Nasjonalt senter for samhandling og telemedisin, 2015). Dette "Fengselshelseprosjektet" ledes av Nasjonalt senter for samhandling og telemedisin. Prosjekteierne er Kriminalomsorgen ved Tromsø fengsel, Tromsø kommune og Universitetssykehuset i Nord-Norge (Nasjonalt senter for samhandling og telemedisin, 2015). Nasjonalt senter for samhandling og telemedisin har som ansvar å sørge for at prosjektet gjennomføres etter vedtatte planer, og prosjekteierne har det overordnede ansvaret for styring og kontroll på prosjektgjennomføringen, ifølge prosjektbeskrivelsen til "Fengselshelseprosjektet".

Formålet med dette prosjektet er dermed å gi bedre og mer koordinerte helsetjenester innenfor helse og rus for innsatte (Nasjonalt senter for samhandling og telemedisin, 2015). Sykeligheten blant innsatte i norske fengsler er langt høyere enn i befolkningen for øvrig når det gjelder psykisk helse og rus (Helsedirektoratet, 2016). I følge prosjektbeskrivelsen er det mange innsatte får ikke den behandlingen de trenger og derfor ønsker Fengselshelseprosjektet å utvikle og prøve ut en ny samhandlingsmodell for kriminalomsorgen og deres samarbeidspartnere (Nasjonalt senter for samhandling og telemedisin, 2015). I ettertid har det også blitt fokus på at innsatte skal ha mer kontakt med sine barn og pårørende under soningstid. Dette er i tråd med St.meld. nr. 37 (2007-2008) som foreslår å øke tilbudet om telefonbruk gjennom ny teknologi for telefoning (web-kamera), for å gi større nærhet til de pårørende. Dette er et tiltak som kan fremme barns kontakt med en innsatt forelder. Det kommer også frem i St.meld. nr. 37 (2007-2008) at dette er et tilbud som skal være et supplement til telefon og besøk. Fengselshelseprosjektet skal bruke teknologiske verktøy og samtidig legge til rette for at innsatte får mer kontakt med sine barn. Jeg skal altså drøfte hvordan de innsatte opplever bruk av teknologiske verktøy til samtaler med helsepersonell, barn og pårørende. I neste avsnitt vil jeg gi en kort presentasjon av Stortingsmelding nr. 37, for å vise bakgrunnen for iverksettelse av Fengselshelseprosjektet.

1.3 St.meld.nr.37 (2007-2008) Straff som virker – mindre kriminalitet – tryggere samfunn

Bakgrunn for St.meld.nr.37 er at regjeringen mener det er behov for reformer i kriminalomsorgen, og formålet med meldingen er å utdype regjeringens politikk med sikte på utvikling og forbedring. I meldingen er hovedbudskapet at straff skal virke avgjørende for å avskrekke og bekjempe kriminalitet, noe som vil gi et tryggere samfunn. Formålet med straff er at den skal forhindre tilbakefall og ny kriminalitet. For at straffen skal virke slik må rehabiliteringen blir bedre. Ifølge St.meld.nr. 37 må Kriminalomsorgen i større grad involvere pårørende, fordi de kan sees på som en ressurs for bedre rehabilitering. Ifølge St.meld.nr.37 (2007-2008) kan forbedring på disse områdene gjøre at de innsatte får bedre rehabilitering, slik som Fængselshelseprosjektet bidrar til. Kriminalomsorgen bygger på fem pilarer: 1) Det som lovgiver har sagt er formålet med straffen, altså avskrekke og forhindre tilbakefall. 2) Et humanistisk menneskesyn. 3) Prinsippet om rettssikkerhet og likebehandling. 4) Prinsippet om at domfelte har gjort opp for seg når straffen er sonet og 5) Normalitetsprinsippet (Meld.St.37(2007-2008)). Det som er viktig her er normalitetsprinsippet. Det innebærer at berøvelse av friheten er straffen, og straffen skal ikke være mer belastende enn det som er nødvendig. Det vil si at den innsatte eller domfelte ikke skal gis tilleggsstraff som for eksempel bli fratatt "normale" goder som inngår i et liv. Disse godene kan være besøk i fængslet, permisjoner og telefonkontakt. I normalitetsprinsippet inngår også at domfelte har de samme rettigheter som andre borgere. Tilværelsen i fængsel skal så langt som mulig være lik tilværelsen ellers i samfunnet. Dette er en viktig del av verdigrunlaget for kriminalomsorgen. Under straffgjennomføringen legges det vekt på at normalitetsprinsippet skal følges, og for at normalitetsprinsippet skal bli styrket må fængselshverdagen speile samfunnet utenfor mest mulig (Meld.St.37(2007-2008)).

I St.meld.nr.37 er innsattes kontakt med pårørende et viktig tema. Et godt sosialt nettverk er antatt å være viktig for den innsatte når den skal tilbake til samfunnet. Innsatte på høysikkerhetsavdeling har lite mulighet til å ha kontakt med sine pårørende fordi regelverket (Straffgjennomføringsloven) sier at i løpet av de første fire årene av dommen har den innsatte bare mulighet til å få besøk én time hver uke. I 2007 ble det utført et pilotprosjekt ved Ila og Ullersmo fængsel der de innsatte fikk bruke webkamera til kontakt med pårørende (Meld.St.37(2007-2008)). Målet med dette prosjektet var å teste ut om det var et bra supplement til besøk og telefon. Dette tilbudet ble godt mottatt av de innsatte og tilbakemeldingene var positiv. Departementet ønsker å utvide muligheten for kontakt med

pårørende i fengsel og ønsker derfor å videreføre webkamera-bruken til alle fengslene i Norge. Fengselshelseprosjektet har en ambisjon om å innføre bruk av Skype i flere norske fengsler (Nasjonalt senter for samhandling og telemedisin, 2015). Kontakt gjennom webkamera vil kunne styrke innsattes mulighet til å involveres i viktige hendelser i barnas liv, når fysisk kontakt ikke er mulig (Meld.St.37(2007-2008)). Tromsø fengsel har tatt i bruk Skype som er en form for web-kamera, som de innsatte kan bruke til å ringe med lyd og bilde.

1.4 Soning og livet i fengsel

Det finnes få studier som omhandler innsatte som har kontakt med barn eller helsepersonell over Skype, men det finnes studier som analyserer hva det å være innsatt gjør med familieforhold. Jeg vil kort presentere noen studier som handler om fengslede fedre og studier fra andre land som har studert bruk av videokommunikasjon i helsetjenesten. Disse vil presenteres for å vise hva vi vet om feltet og spesielt hva vi vet om soning og livet i fengsel. Dette gjøres smalt fordi jeg legger vekt på Skype i fengsel. Innledningsvis vil jeg gjøre rede for som studier som handler om fedre på avstand fra barna, og hvordan det påvirker farsrollen. Videre vil jeg presentere studier om bruk av videokonferanse i ulike helsetjenester, også fengselshelsetjenesten.

1.4.1 Kontakt mellom far og barn

En studie om fedre i fengsel i England og USA viser at en viktig del av det å være far er å kunne bidra både økonomisk og emosjonelt til sine barn og sin partner (Clarke, O'Brien, Godwin, Hemmings, Day, Connolly & Van, 2005). Fedre som soner i fengsel kan ikke gjøre farsaktiviteter med sine barn, og derfor må fedrene være far på andre måter mens de sitter i fengslet. I denne studien var det flere av fedrene som reflekterte over sin farsrolle og de fleste mente at de ikke hadde muligheten til "å være der" for barnet fordi de hevdet at å være far er noe en gjør utenfor fengslet. (Clarke et al. 2005). Fedrene i studien mente at det var fordi de ikke var tilgjengelig, og de kunne ikke stille opp hvis det oppsto en krise eller ved andre viktige anledninger.

I et fengsel hvor direkte kontakt mellom far og barn enten er umulig eller veldig begrenset kan andre former for kommunikasjon få større betydning. Telefon og brev kan fungere som en direkte eller indirekte kontakt mellom far og barn. Å skrive brev og ringe over telefon er et forsøk på å normalisere familieinteraksjon i en unormal setting (Clarke et al. 2005). Clarke et al. (2005) sier at for mennene er lyden av deres barn viktig for å komme seg igjennom dagen.

Fedre som ringer kan gi et tegn på farsforpliktelse ovenfor sitt barn og ansvarstilskrivelse for barna selv om de ikke er tilstede, men telefon er likevel ikke uproblematisk (Clarke et al. 2005). For det første er det høye kostnader ved telefonbruk. For det andre opplevde de problemer med de pårørendes tilgjengelighet fordi telefontiden er begrenset (ulikt i ulike land) og at telefon bare er tilgjengelig på enkelte tidspunkt. Innsatte i fengsel har tidsbegrenset telefonbruk, og det er ikke sikkert de innsatte sin telefontid passer med når familien har tid til å snakke (Clarke et al. 2005).

Willerton, Schwars, Wadsworth og Oglesby (2011) har studert hvordan militærfedre opplever separasjon og reintegrasjon med sine barn når de reiser på militæroppdrag. Siden de er lenge borte fra familien blir fedres mulighet til å engasjere seg i barnas liv begrenset, noe som gjør at fedres evne til å påvirke barns utvikling blir redusert. Studien har fokus på fedres kognitive og affektive involvering i barnas liv. Fedrene mener at de har et ansvar, fordi de gir økonomisk trygghet, ubetinget kjærlighet og støtte. Deres oppgave er å være lærer og mentor i barnas oppvekst (Willerton, et al. 2011). Når de reiser mye bort er det noen negative aspekter med det, som for eksempel deres manglende evne til å kontrollere barns atferd, barns avvisning, samt utfordringer med å knytte sterke bånd med barna. De føler seg ofte som en besøkende og underordnet foreldre når de er hjemme. Separasjon er vanskeligst for de med små barn, spesielt de med spedbarn (Willerton, et al. 2011). Militærfedre på militæroppdrag kan sammenlignes med fedre som soner i fengsel, siden de er lenge borte og ikke har muligheten til å ha mye kontakt med barna og familien mens de soner. Denne studien viser viktigheten av å kunne ha kontakt med barna og delta i deres liv selv om man ikke er tilstede. Den viser også konsekvensene av å ikke være tilstede i oppfostring av barn.

Barn som vokser opp i dag har andre forventninger til kommunikasjon enn tidligere. Ifølge Ólaffson (2013) snakker vi mer i telefon og man er mer tilgjengelig. I tillegg har vi fått flere kommunikasjonskanaler, som for eksempel at vi kan ringe til andre med video. Teknologien har i stor grad utviklet seg de siste årene, noe som gjør at barn har større forventninger til kommunikasjon (Hansen, Arvesen & Tonholm, 2013).

En studie av menns betydning av en intensiv farsrolle og å være en støttende ektefelle viser at i dag er det viktigere for mange fedre å delta i barns oppvekst og i tillegg har fedre flere roller (Aure & Munkejord, 2016). Aure (2018) har gjort en undersøkelse av hvordan fedre i petroleumsbransjen i Norge praktiserer farsrollen, og hvordan deres fravær og tilstedeværelse påvirker deres farsrolle. Fedrene i denne studien er lenge borte når de er på jobb, og det er

undersøkt hvordan de opprettholder kontakten med deres barn. Teknologi er viktig for fedrene for å kunne opprettholde kontakt, og det gjør også at fedrene kan være direkte involvert med barna selv om de er på avstand (Aure, 2018). Flere av fedrene i denne studien bruker for eksempel Skype når de skal ringe til sine barn. Å være far kan altså foregå både ansikt-til-ansikt og gjennom andre kommunikasjonsformer (Aure, 2018).

1.4.2 Videokonferanse i helsetjenesten

De siste tiårene har videokonferanse i økende grad blitt tatt i bruk både nasjonalt og internasjonalt (Nasjonalt senter for samhandling og telemedisin, 2015). Spesielt innen helsetjenester har bruken av videokonferanser økt. Helsetjenestene som tilbyr pasientene videokonferanse til konsultasjon har fokus på mennesker som bor langt fra byen og som ikke har lett tilgang til helsetjenester (Trondsen et al, 2018; Sullivan, Chapman & Mullen, 2008). I andre land, eksempelvis USA og Australia har det blitt brukt videokonferanser i fengselshelsetjenester for å følge opp innsattes helsetilstand. En studie fra Australia har de forsket på helsetjenesten i fengsler som er plassert langt fra storbyene (Sullivan, Chapman & Mullen, 2008). En konsekvens av store avstander er at innsatte ikke får den hjelpen de trenger fordi de ikke har tilgang til den helsetjenesten de har behov for. Ved å tilby videokonferanse i fengselshelsetjenesten kan det gi mer effektive metoder for å hjelpe innsatte som har behov for spesialisthelsetjeneste (Sullivan, Chapman & Mullen, 2008). Ifølge Sullivan, Chapman og Mullen (2008) kan ikke videokonferanse erstatte alle situasjoner hvor en innsatt har behov for behandling, for eksempel de med psykisk lidelse. Deres funn viser at det er tilfredsstillende for pasienter å få behandling eller evaluering over video. Det viser seg at det kan være vanskeligere å diagnostisere pasienter over video, men forskning viser imidlertid at diagnoser som blir gitt over video er like nøyaktig som ved ansikt-til-ansikt behandling (Sullivan, Chapman & Mullen, 2008). Et problem kan være at det er vanskelig å få øyekontakt, og konsekvensen av det er at den du snakker med over video kan oppfattes som unnvikende eller vanskelig (Sullivan, Chapman & Mullen, 2008). Selv om det har vært noen utfordringer, både tekniske og praktiske, så har det vist seg å være effektivt å bruke videokonferanse i fengselshelsetjenesten.

I en studie fra USA viser det seg at 47% flere innsatte fikk behandling det året de startet med videokonsultasjon i fengslet, sammenlignet med året før (Fox, Somes & Waters, 2007). Fox, Somes & Waters (2007) mener at grunnen til det er at de innsatte ikke måtte reise ut av fengslet. Et tidligere problem var at innsatte kunne bli forsinket på grunn av reisen eller at de mistet timen. Et annet problem var hvis timen måtte utsettes så kunne ikke den innsatte reise

til behandler senere på dagen på grunn av logistikkutfordringer. Når de kunne benytte seg av videokonferanse ble det enklere å gjennomføre timen samme dag ettersom den innsatte ikke trengte å reise ut av fengslet (Fox, Somes & Waters, 2007).

En tidligere studie gjort av Trondsen, Tjora, Broom og Scambler (2018) har undersøkt hvordan pasienter med behov for psykiatrisk nødhjelp opplever å bruke videokonferanse i samtaler med helsepersonell. Telefon blir ofte brukt til konsultasjon i slike tjenester, men det viser seg at konsultasjon over video er bedre for pasienten (Trondsen et al. 2018). Pasientene føler at de blir "tatt på alvor" og de får en stemme. Det blir altså en mer pasient-sentrert tjeneste. Ifølge Trondsen et al. (2018) blir det bedre samspill over video, noe som gjør at det blir et bedre samarbeid mellom pasient og helsepersonell. Det blir enklere å løse problemet, og antall misforståelser blir redusert. Kommunikasjonsteknologi representerer en betydelig endring i det moderne helsevesenet (Andreassen, Trondsen, Kummervold, Gammon & Hjortedahl, 2006). Ifølge Andreassen et al. (2006) er tillit viktig i et pasient-lege forhold. Det som skaper tillit er pasientens involvering og deltakelse. De hevder at videokommunikasjon mellom pasient og lege gir god tilgang til legen og i tillegg en omfattende og grundig kommunikasjon. Det er altså mulig å skape tillit gjennom videokommunikasjon. En annen studie (Boydell, Volpe & Pignatiello, 2010) har undersøkt hvordan ungdom opplever å motta psykiatriske tjenester via telekommunikasjon. Ungdommene i denne studien måtte ha en annen person tilstede under konsultasjon, for eksempel et familiemedlem, lærere. Noen syntes det var ubehagelig å ha andre i rommet fordi de følte seg ikke komfortabel når de kunne høre på. Det var flere andre som syntes det var positivt fordi det virket beroligende og de følte seg støttet (Boydell, Volpe, Pignatiello, 2010). Noen opplevde også ubehag under samtaler med psykiater, men den følelsen forsvant etter ti til femten minutter i samtalen. Ubegag og nervøsitet oppsto fordi de skulle møte psykiater.

I denne delen har jeg gjort rede for tidligere studier gjort om fedre på avstand fra barna sine og bruk av videokommunikasjon i fengselshelsetjenesten. Oppsummert viser tidligere studier at telefonbruk er en utfordring i fengsel, på grunn av at telefontiden er begrenset og bare tilgjengelig på enkelte tidspunkt. Det er gjennom telefon de fleste fengslede fedre holder kontakt med sine barn og deltar i barnas liv. Det er også slik de følger med på hva som skjer i barnas liv. Studiene viser at det største problemet for fedrene som er borte fra deres barn er at de ikke kan stille opp for barna. De innsatte er i en spesiell situasjon fordi de ikke kan bidra med penger eller stille opp til viktige ting som skjer i barna sitt liv. Familien lever det vanlige livet med skole, barnehage og jobb, mens far sitter i fengsel og de har kanskje noen spesifikke

tidspunkt de kan ringe hjem til familien. Jeg har også presentert en studie av militærfedre, som er i en lik situasjon fordi de er langt borte fra familien over lengere tid, og kontakten med familien skjer gjennom telefon. Det er imidlertid en betydelig forskjell på å reise bort med militæret og sitte i fengsel. I den første studien kom det frem hvor viktig det er for fedre å kunne bidra økonomisk, og det har de ikke muligheten til å gjøre fra fengslet. Fedre i militæret er på jobb når de er borte, så forskjellen her er at de forsørger familien mens de er borte. Tidligere studier fra videokommunikasjon i fengselshelsetjenesten viser at videokommunikasjon i helsetjenesten har vært effektivt. I tillegg har det blitt enklere å få tilgang til helsetjenestene for de innsatte som har behov for det.

1.5 Leseveileder

Oppgaven består av totalt 5 kapitler. I kapittel to presenterer jeg oppgavens teoretiske tilnærming. Teorien om totale institusjoner av Erving Goffman (1961) og panoptisk makt av Michel Foucault (1999) blir presentert for å forstå fengsel. Jeg vil også gjøre rede for Dreyfus (2009) og hans perspektiver på digital kommunikasjon mellom mennesker. Teoretiske perspektiver på familie og fedre vil også bli presentert.

I kapittel 3 redegjør jeg for de metodiske valgene som er tatt i studien og hvordan disse valgene har påvirket forskningsprosjektet. Her tar jeg for meg gjennomføringen av studien, utvalg og rekruttering, analyseprosessen, min rolle i Fengselshelseprosjektet og hvilken betydning prosjektet har hatt for min studie. I tillegg redegjør jeg for de etiske utfordringene knyttet til å intervju innsatte.

Kapittel 4 består av oppgavens analyse. I analysen presenteres funn fra intervjuene, og dette tolkes og drøftes for å svare på hovedproblemstillingen. Her presenterer jeg hvordan innsatte fedre opplever kommunikasjon med sine barn over Skype. Jeg presenterer også hvordan innsatte erfarer kontakten over Skype med helse- og rehabiliteringstjenesten.

I kapittel 5 oppsummeres studiens funn. Jeg vil svare på oppgavens problemstilling og de tre forskningsspørsmålene. Her presenteres også noen forslag til videre forskning basert på studiets funn.

2 Teori – å forstå fengsel, innsattes relasjoner med familie og digital kommunikasjon

Det teoretiske rammeverket for denne oppgaven består av tre deler. Jeg vil starte med å redegjøre for teorier om fengslet på grunn av settingen dette foregår i. Den første delen presenterer Goffman (1961) og hans begrep om totale institusjoner. I denne teorien beskriver han fengslet og redegjør for hvordan fengslet fungerer og hvordan de innsatte blir påvirket av institusjonen. Jeg vil også presentere Foucault (1999) sin teori for om panoptisk makt for å forstå fengslets disiplinering av innsatte. Foucault analyserer makt og overvåkning i fengsel. Den andre delen består av et teoretisk rammeverk for å forklare telekommunikasjon og hvordan relasjoner blir påvirket av det. Jeg vil presentere Dreyfus (2009) som tar for seg hvordan menneskelige relasjoner blir påvirket av å snakke over video i forhold til ansikt-til-ansikt. I den tredje delen vil jeg presentere teori om familie, med særlig vekt på fedre på avstand.

2.1 Goffman – Totale institusjoner

Goffman har studert "totale institusjoner" fra et interaksjonistisk perspektiv (Joas & Knöbl, 2009). I boken *Asylums* beskriver Goffman (1961) sine observasjoner av mentale pasienter i årene 1955-56. Goffman studerte hovedsakelig pasienter, men trekker frem fengslet som et eksempel på hvordan en total institusjon kunne se ut. Teorien er interessant på grunn av hvordan Goffman (1961) kritiserer ulike totale institusjoner. Han mener den totale institusjonen har en negativ innvirkning på de innsattes liv, og han mener institusjonen blir gjort til "hele verden" for den innsatte. De innsatte blir avhengig av den totale institusjonen, og for eksempel sosiale relasjoner den innsatte har utenfor muren blir ubetydelig mens den innsatte lever i en total institusjon. Goffman (1961) beskriver trekk ved disse systemene som påvirker individene og ulike metoder slike institusjoner som disiplinere personene men også gjør individene tilpasningsdyktige på. Han mener også det er lite fokus på rehabilitering av den innsatte i institusjonen. Totale institusjoner er en lagringsplass for mennesker som ikke er ønsket i samfunnet (Goffman, 1961). Goffmans beskrivelser av totale institusjoner er ikke nødvendigvis treffende for hvordan norske fengsler fungerer i dag siden dette ble skrevet for mange år siden. Likevel vil denne teorien kunne hjelpe oss å forstå dagens moderne fengselsinstitusjoner, særlig fra innsattes perspektiv.

Goffman (1961:11) definisjon av totale institusjoner er:

A place of residence and work where a large number of like-situated individuals, cut off from the wider society for an appreciable period of time, together lead an enclosed, formally administrated round of life.

En total institusjon er altså et sted hvor mennesker i like situasjoner oppholder seg adskilt fra resten av samfunnet over tid. Tiden de oppholder seg i fengslet kan være fra måneder til flere år. Det er ikke bare fengslet som er en total institusjon, Goffman (1961) trakk også frem barnehjem, mentalsykehus, konsentrasjonsleir og klostre som eksempler på totale institusjoner. Det som kjennetegner en total institusjon er at livet er strengt kontrollert og administrert innenfor institusjonen. Det er to bestemte grupper i institusjonen som har svært ulike rettigheter og ansvar: de innsatte som er plassert der fordi de ikke er ønsket i storsamfunnet, og de ansatte som har et ansvar for å kontrollere de innsatte. Den totale institusjonen reduserer individets autonomi og evne til å bestemme over egen identitet. Fengslet har alle kjennetegnene som beskriver en total institusjon. De innsatte er sperret inne i en institusjon der alt fra soving, spising, arbeid og skole foregår. De omgås kun andre innsatte og ansatte døgnet rundt og alle innsatte må følge de regler som gjelder innad institusjonen. Fengslet har faste rutiner som de ansatte skal sørge for at blir overholdt. Det som er målet til fengslet er at de som har gjort en straffbar handling skal bli straffet, og dermed skal de rehabiliteres før de skal tilbake til samfunnet (Goffman, 1961). I den totale institusjonen blir alt regulert og individet mister evnen til å selv kontrollere sine omgivelser.

Det finnes to grupper som karakteriserer fengslet, ansatte og innsatte. Begge disse gruppene er der for hverandre. Det hadde ikke vært noen ansatte hvis ikke det hadde vært innsatte i fengslet og det ville ikke vært innsatte hvis ingen ansatte var tilstede for å passe på at regler og rutiner ble overholdt. Ifølge Goffman (1961) skaper de to gruppene et skille ettersom de innsatte ikke har muligheten til å ta del i de samme tingene som fengselsbetjentene får. De ansatte kan dra hjem til familien når de er ferdig på jobb, mens de innsatte er i fengsel mot sin vilje og blir skilt fra familien mens de er der. De ansatte lever i frihet og kan bestemme selv. De ansatte har ansvaret for å kontrollere og administrere livet til de innsatte, mens de innsatte må følge de regler og rutiner som blir bestemt av de ansatte (Goffman, 1961). Gjennom

reglene skal de innsatte formes til å passe med bestemte forventninger fra de ansatte til hvordan de skal oppføre seg.

Ifølge Goffman (1961) vil de innsatte oppleve en forandring som vil svekke personligheten i det de blir plassert i en total institusjon. En forandring er at de innsatte kan oppleve tap av roller. I boken "Vårt rollespill til daglig" (1992) trekker Goffman frem teateret for å illustrere hvordan vi håndterer våre ulike roller. Rollene en har er frivillig og de blir en naturlig del av en selv. Innsatte kan oppleve å ha en rolle de ikke er fortrolige med, for eksempel innsattrollen. En rolle kan vie for mye oppmerksomhet på bekostning av andre roller, og dette kan påvirke for eksempel farsrollen. I fengsel vil de innsatte bli berøvet sin frihet siden de til en hver tid må følge fengslets regler og rutiner. Når de innsatte kommer til fengselet vil de bli fratatt personlige eiendeler, de skal undersøkes og kroppsvisiteres. Når den innsatte mister kontroll over omgivelsene og sin rolle mister den også en del av seg selv.

Goffman (1992) mener at det som inngår i begrepet inntrykksstyring er rollespill, selvpresentasjon og inntrykksmanipulering. For å illustrere dette bruker han begrepene frontstage og backstage. I backstage forbereder aktøren seg for det som skal uttrykkes i frontstage (Goffman, 1992). I frontstage ønsker aktøren å fremstå best mulig for å gi et godt inntrykk blant andre. I den totale institusjonen mister aktøren muligheten til å kontrollere selvpresentasjon og inntrykksstyring på samme måte som utenfor den totale institusjonen. I henhold til Goffmans teatermetaforer kan en si at aktøren i en total institusjon ikke lenger får velge scenen for sitt skuespill på samme måte, da det er institusjonen som styrer. Teorien om inntrykksstyring vil brukes som et forsøk på å forstå hvordan innsatte kan iscenesette seg selv på ulike måter seg når de kommuniserer med barn gjennom Skype.

Som innsatt i et fengsel mister du all rett til selvbestemmelse og handlefrihet (Goffman, 1961). Utenfor murene kan du bestemme mye selv og det gjør at du har makt over din egen situasjon og rolle. De innsatte opplever også det Goffman (1961) kaller en krenkelsesprosess. De ansatte kan ransake cellen deres, avlytte telefonsamtalene og åpne brev som kommer til den innsatte. De blir med andre ord overvåket av de ansatte til en hver tid. Det å leve i en fengselsinstitusjon med høye murer og dører som alltid er låst kan føles krenkende for de innsatte. Ifølge Goffman (1961) vil dette gå ut over muligheten til de innsattes presentasjon og etterhvert vil de føle at den blir innskrenket.

I neste avsnitt gjør jeg rede for Foucault (1999) og hvordan han analyserer straffens rolle i samfunnet og hvordan han mener aktører blir disiplinert til å følge lover og regler. I tillegg vil jeg supplere med Thomas Ugelvik (2011) som har analysert frihet og motstand i et norsk fengsel i lys av Foucault.

2.2 Foucault – Overvåkning og straff

Michel Foucault analyserer straffens rolle i samfunnet og hvordan straffen har endret seg etter sosiale endringsprosesser og fremveksten av nye kunnskapsformer (Foucault, 1999). Ifølge Foucault (1999) er fengslet med på å skape kriminelle slik at samfunnet lettere skal kunne kontrollere dem. Foucault er opptatt av disiplinering, og mener at straff innebærer å kontrollere menneskers kropp. Disiplineringen legger vekt på systematikk, oppdelthet, oversikt og konsekvens (Foucault, 1999). Det vil si at kroppen blir underkastet et strengt tidsregime, i fengsel må de innsatte for eksempel stå opp, spise frokost, jobbe og luftes, og dette skjer til en fast tid. Disiplinering innebærer også organisering av rommet. Innsatte blir stengt inne i hver sin fengselscelle. I tillegg gjøres kroppen avhengig av effektive sanksjoner, som vil si at kroppen lærer å adlyde ved at god oppførsel belønnes, og dårlig oppførsel straffes (Aakvaag, 2008). Videre mener Foucault (1999) at overvåkning er en del av den panoptiske disiplineringen. Et fengsel fungerer slik at den innsatte hele tiden er synlig, og de vet at de er det. De innsatte kan ikke gjøre noe i skjul og det er ikke noe privatliv i panoptiske institusjoner. Gjennom overvåkning produserer den panoptiske institusjonen kunnskap om den enkelte (Aakvaag, 2008), og derfor blir institusjonens makt internalisert hos individene i den panoptiske institusjonen. Ifølge Foucault (1999) er dette en ny måte å kontrollere kroppen på. Innsatte har en hverdag som er styrt til minste detalj, og de har ikke muligheten til å bestemme selv over sitt eget liv, ikke bare det, den panoptiske overvåkingen og disiplineringen av kroppen påvirker "menneskets selv" på en veldig inngripende måte.

I Europa på 1700-tallet var pinsler og offentlige henrettelser brukt som straff. På slutten av 1800-tallet endret straffen seg og bruk av fengsler blir tatt mer i bruk (Foucault, 1999). Foucault (1999) beskriver fengslets samfunnsmessige historie og legger vekt på hvordan straff har endret seg fra 1700-tallet og frem til det moderne samfunn. I nyere tid har det blitt mindre lidelser, mindre grusomhet og mer humanitet i straffen. Etterhvert kom strafferettsreform, og straff fikk en mer rehabiliterende funksjon. Den domfelte ble plassert i kontrollerte omgivelser, der målet var å endre den domfeltes meninger, identiteter og vaner.

Den disiplinierende maktformen ble også gjenkjent i flere av samfunnets andre institusjoner, Foucault (1999) nevner blant annet skoler, fabrikker og sykehus som fengselsaktige institusjoner. Disse fungerer spredt rundt i samfunnet, og gjennom disse institusjonene kommer kunnskap til syne, som omsettes til kontroll og disiplin, som ifølge Foucault (1999) er ment for å produsere normalisering av atferd og disiplinerte kropper. Makten i samfunnet finnes ikke lenger på et sted, men den er spredt rundt i hele samfunnet. Ifølge Foucault (1999) innebærer det at makten ikke er lokalisert hos individer, grupper eller institusjoner. Makten er desentralisert, og den løper gjennom alle forhold (Foucault, 1999:XIX). Makt og overvåkning vil være sentral når jeg analyserer hva som skjer med makten og overvåkingen når Skype blir implementert i fengslet, men også hva dette gjør med de sosiale relasjonene. Videre vil jeg presentere Ugelvik (2011) som har analysert norske fengsler i lys av Foucault.

Thomas Ugelvik analyserer fengselsliv i Norge i boken *Fangenes friheter: Makt og motstand i et norsk fengsel* (2011). Her viser han hvordan fanger yter ulike former for hverdagslig motstand i møte med fengselsinstitusjonen. Det er relevant fordi Ugelvik (2011) drøfter ulike sider ved fengslet. Han drøfter blant annet makt og frihet og hva som skjer når frihet møter makt. Ugelvik sin analyse om makt og frihet i fengslet kan gi en forståelse for hvordan aktører forholder seg til makt og maktrelasjoner. Ugelvik (2011) har i sin analyse av makt i fengslet et perspektiv som er inspirert av Foucault, og forklarer forholdet mellom makt og motstand.

2.3 Telenærvær og avstanden til "det virkelige"

Dreyfus diskuterer i "On the Internet" (2009) begrepet "telenærvær" og hvordan relasjoner blir påvirket av telekommunikasjon og kritiserer internettet. Dreyfus (2009) er skeptisk - og diskuterer internett i lys av Merleau-Ponty sin teori som beskriver hva om hva som gir oss vår følelse av at verden er direkte tilstede for oss. Ifølge Dreyfus (2009) kan vi ikke få samme tilgang på situasjonen og konteksten når vi kommuniserer via telekommunikasjon. Dreyfus (2009) stiller seg kritisk til internettet på den måten at det kan virke fordummende på den gode samtalen, og det er vanskelig å oppnå en felles stemning fordi det er kroppen som gjør oss i stand til å ha stemning (Dreyfus, 2009). Når vi er engasjert i internett, virker våre kropper irrelevant og sinnet vårt er tilstede hvor vår interesse tar oss.

Ifølge Dreyfus (2009) kreves det ikke bare kroppslig tilstedeværelse for å lære noe nytt, men også opplevelsen av risiko. Risiko er knyttet til kroppslig sensitivitet fordi kroppen kan bli

skadet og nervøsitet kjennes i kroppen. Hvis du ikke er tilstede med din faktiske kropp i en samhandlingssituasjon, en "fjernkropp" som Dreyfus (2009) kaller det, mister en ifølge han, det emosjonelle nivået av spenning som skal til for å få mer erfaring. Kroppen er ikke tilstede når man kommuniserer over internett og uten kroppen kan vi ikke skape stemning fordi det er våre kropper som gjør oss i stand til å ha stemning. Dreyfus mener at kroppene våre er alltid i potensielt risikable situasjoner. Når vi er i den virkelige verden, ikke bare med sinn men også som sårbare mennesker, må vi hele tiden være klar for farlige overraskelser. Hvis denne følelsen av sårbarhet ikke er tilstede kan vår oppfatning erfares som uvirkelig. Dreyfus (2009) diskuterer det han kaller telenærvær. Han mener at for å få en følelse av nærvær i telekommunikasjon må en må ha en forståelse for hele konteksten f.eks. å kunne stemme seg inn i en situasjon, det kan være familiestemning eller sinnsstemning. Tillit er også viktig i en sosial interaksjon, og ifølge Dreyfus (2009) kan telenærvær gi tillit, men ikke fullt så mye tillit som ved kroppsnærvær fordi tillit er basert på erfaringer om at andre ikke utnytter ens sårbarhet. En må være i samme rom med noen der den andre personen har mulighet til å kunne skade deg fysisk eller ydmyke deg i offentligheten. Hvis de ikke gjør det så får en ifølge Dreyfus (2009), tillit til den andre personen.

Dreyfus (2009) mener at kroppen er viktig for å forstå konteksten. Kroppen må være tilstede i de sosiale interaksjonene. Emosjonell og følelsesmessig involvering er viktig for å få erfaring, og det vil ikke være nok med fjernstyring- en må være tilstede i situasjonen. Et eksempel på dette kan være en lege eller psykolog som har samtaler over Skype med en pasient, og i følge Dreyfus (2009) vil ikke legen eller psykologen bli emosjonelt involvert, som fører til at de vil aldri bli ekspert i sitt arbeid. Det vil ifølge Dreyfus (2009) være langt rikere å være fysisk tilstede enn de perspektivene du får over videokommunikasjon. Ifølge Dreyfus (2009) er altså mediert kommunikasjon et svakt substitutt for "ekte" fysisk-kroppslige sosiale relasjoner, og det er mindre "ekte". En kan ikke ha nærhet uten å se hverandre, men hva med blinde og hva med telefon? Er det alltid bedre å se hverandre? Dette vil være en gjennomgående tilnærming i analysen av de innsattes sosiale relasjoner gjennom Skype.

2.4 Fedre og familie

Beck og Beck-Gernsheim presenterer gjennom boken "The Normal Chaos of Love" (1995) noen av de utfordringene familier og moderne parforhold møter. Ifølge Beck og Beck-Gernsheim (1995) er det privatliv og intimitet som karakteriserer bildet av den moderne familien. Det moderne samfunnet beskrives som skremmende for individene og en opplever at det er større forventninger til selvrealisering. Dette fører til at mennesker i større grad enn tidligere søker å være i et parforhold for å få viktig emosjonell støtte fordi det skaper trygghet og stabilitet (Beck og Beck-Gernsheim, 1995:49). Samtidig som ønsket om å leve i et parforhold er sterkere, blir det vanskeligere å få det til å vare. Den moderne tiden fører til at begge parter ønsker å selvrealisere seg, og det skaper problemer for parforholdet. Ifølge Beck og Beck-Gernsheim (1995) ønsker mennesker tryggheten familien og partneren kan gi oss, men samtidig vil man kjempe for sin frihet. Kjærligheten har blitt viktigere enn tidligere fordi individualiseringen øker behovene for identitetsbekreftelse som en ofte får gjennom parforhold. På grunn av at mennesker fokuserer mer på utdanning og karriere øker antall valgsituasjoner, og det igjen øker risikoen for konflikter. Denne forståelsen av familieforhold og rollen barn har får betydning for fengslet fordi det handler om sosiale relasjoner og viktigheten med å oppleve kjærlighet, som blir påvirket av at for eksempel far er innsatt i fengsel.

Condry og Smith (2018) sin definisjon av familie er: en relativt stabil gruppe av mennesker som er tilknyttet via blod, giftemål, adopsjon, eller som er i et seksuelt uttrykksfullt forhold, eller at de lever sammen og er forpliktet til å gi hverandre økonomisk og emosjonell støtte (Condry & Smith, 2018:13). Ifølge Condry og Smith (2018) har fengsling flere negative effekter på familien. De argumenterer for at fengselsstraffen ikke bare påvirker den innsatte, men at også familien opplever store konsekvenser av fengslingen. Det som ofte påvirkes av fengselsoppholdet er økonomi, forandring i familieforholdet – for eksempel mangel på kommunikasjon og påvirkning på oppdragelsen av eventuelle barn. Condry og Smith (2018) diskuterer hvordan fengslet har hatt lite utvikling og endring over tid i måten fengslet fungerer som en institusjon og straffen den gir. Familien har derimot opplevd store endringer over tid, slik vi så at Beck og Beck-Gernsheim (1995) viste.

Fengslingen påvirker familiens økonomi fordi de mister en inntekt når den ene er fengslet. Dette kan også ha innvirkning på hvor ofte familien kan besøke den innsatte, siden det er mange som ikke har familien i nærheten av fengslet og derfor kan det bli dyrt å reise på besøk (Condry & Smith, 2018: 29).

Ifølge Dyer (2005) kan en far som soner i fengsel ha en negativ innvirkning på familieforholdet. Fengsling er ofte en grunn til at familiebånd blir brutt (Dyer, 2005). Når familiebånd blir brutt er det spesielt problematisk for fedre fordi slike forbindelser til barn har vist å være beskyttelsesfaktorer mot tilbakefall og andre negative resultater etter personen er sluppet ut av fengsel. Når en far er fengselet er et far-barn forhold viktig fordi det kan fungere som et element i rehabiliteringsarbeidet (Dyer, 2005). Når en far blir innrullert i fengsel, kan han ikke lenger utføre roller som er meningsfylt for sin identitet som far. Fedre opplever en forstyrrelse i identiteten som far, og denne forstyrrelsen kan føre til at den innsattes identitet som far blir destabilisert (Dyer, 2005). Fengslingen fører til en forandring i oppførselen mot barna samtidig som den innsatte fortsatt er symbolsk og fysisk tilkoblet sine barn. Endringene den innsatte opplever kan også påvirke dem når de skal etablere seg i familien etter endt soning. Fedrene blir påvirket av at de ikke lenger kan bidra økonomisk til sine barn, siden far sitter i fengsel kan han ikke endre oppførselen for å møte forventningene (Dyer, 2005). Det blir en uoverensstemmelse med farsrollen, og dette kan føre til at den innsatte endrer identiteten som far. Ifølge Dyer (2005) er ikke fedrene i stand til å utøve for eksempel farsrollen mens de er i fengsel. Dette påvirker ikke bare barnet, men det kan også ha en negativ innvirkning på den innsatte siden han ikke kan bekrefte sin identitet som far.

Ifølge Eydal og Rostgaard (2015) er det sosiale forventninger til hvordan en far skal ta hånd om sitt barn. Tidligere har mannens oppgave i familien vært forsørger. Dette har endret seg og far har fått en større rolle i barneoppdragelsen. Eydal og Rostgaard (2015) tar utgangspunkt i den "moderne" far, og hvordan sosiale og kulturelle endringer har skapt et nytt bilde av farsrollen. Fedre er mer familieorientert, har en barne-sentrert holdning og de tilrettelegger for mer tid på grunn av en mer intens kontakt med deres barn. Farsrollen har endret seg til den "involverte" far. De er mer involvert i familien og barnas hverdag.

De teoretiske perspektivene om familie viser at det moderne parforholdet er basert på emosjonelle bånd. Individualisering fører til sårbarhet knyttet til intimiteten, fordi den kan når som helst gå tapt. Derfor kan ikke fedre lenger ta for gitt at de har en familie. Fengsling gjør at vanskelig for fedre å være tilstede i barnas liv, men også å utøve farsrollen. På grunn av at den "moderne" far har fått mer fokus på barnet og er mer involvert vil det derfor være interessant å bruke disse perspektivene i analysen om fedre i fengsel for å se om mine funn sier det samme om familie og barn.

I dette kapitlet har jeg gjennomgått ulike teorier som handler om den totale institusjonen, den panoptiske institusjonen og kommunikasjonsteknologi. I tillegg har jeg presentert ulike perspektiver på familie og fedre. I neste kapittel vil jeg gjøre rede for valg av metode og design og hvordan valgene bidrar til å svare på oppgavens problemstilling og forskningsspørsmål.

3 Metode

I dette kapitlet vil jeg gjøre rede for de metodiske valgene jeg har tatt i denne undersøkelsen og reflektere over disse. Først vil jeg presentere studiens metodiske tilnærming og begrunne dette valget. Jeg vil presentere min rolle i Fængselshelseprosjektet, og hva det innebærer og medfører å følge et prosjekt. Videre vil jeg gjøre rede for studiens utvalg, rekrutteringsprosessen, gjennomføring av studie og etiske utfordringer knyttet til å gjennomføre studien i fengsel. Her vil jeg beskrive hvordan jeg utformet intervjuguidene og tanker rundt gjennomføringen av intervju og analyseprosessen. Til slutt vil jeg diskutere studiens validitet, reliabilitet og metodebegrensninger.

Å gjøre studier i fengslet innebærer at en må søke til NSD fordi studien behandler personopplysninger. Det må også søkes til Kriminalomsorgen region Nord fordi all forskning som skal foregå i Kriminalomsorgen skal godkjennes av det regionskontoret i Kriminalomsorgen hvor prosjektet skal foregå. Jeg har også vært med i Fængselshelseprosjektet og deltatt i 10 prosjektgruppemøter. Som deltaker i Fængselshelseprosjektet er denne studien en form for følgeforskning. På grunn av at fengslet er en streng institusjon var det ikke mulig for meg å ta direkte kontakt med informantene, og all kontakten måtte derfor gå gjennom kontaktpersonen som er i prosjektgruppen. Innsatte i fengsel er en gruppe det er vanskelig å få adgang til og en må igjennom en omfattende prosess for å få tilgang.

Jeg er opptatt av hvordan innsatte opplever å bruke Skype til samtaler med barn, pårørende og helsepersonell. Kvalitativ metode gir et godt grunnlag for å få tilgang til informantenes meninger og erfaringer og for å få fordypning i sosiale fenomener vi studerer (Thagaard, 2013). Jeg bruker derfor kvalitative, semistrukturerte og åpne intervju som forskningsmetode i min studie om bruk av Skype i fengsel. Jeg har gjennomført intervju med fem innsatte og to ansatte i Tromsø fengsel. Deltakelse på prosjektgruppemøtene har vært en deltagende observasjon som har gitt innsikt i problemstillinger og hjulpet meg å få tilgang til fengslet. Den deltagende observasjonen har handlet om å forstå fengslet, selv om dette ikke kommer så godt til syne i oppgaven. Min deltagelse i møtene innebærer å observere samtalene mellom prosjektdeltakere for å få nyttig tilleggsdata til min studie (Tjora, 2012). Gjennom å delta på møtene har jeg fått generell kunnskap om Skype og fengslet.

I min studie ønsket jeg å få en forståelse for hvordan innsatte erfarer det å bruke Skype og hvilken betydning det har for dem når de er frihetsberøvet og lever i en streng institusjon uten

å kunne bestemme over sitt eget liv. Mer spesifikt er jeg interessert i hvordan innsatte selv opplever at fengslet påvirker relasjonen mellom den innsatte og deres barn, og hvordan Skype påvirker kommunikasjon med barn og helse- og rehabiliteringstjenesten. De erfaringene som intervjupersonen forteller om, gjenspeiler hendelser i deres liv, og dannes gjennom den forståelsen han eller hun har av sine opplevelser (Thagaard, 2013: 95). Derfor er intervju egnet for å få kjennskap til de innsattes erfaringer med å bruke Skype. For å forstå andre sine erfaringer er det viktig å være en mottakelig, empatisk og lyttende intervjuer (Brinkmann & Tanggaard, 2015). Gjennom intervju formidler språket en mening og deres subjektive virkelighetsoppfattelser. Det er vanskelig for intervjuer å forstå helt nøyaktig opplevelsen til intervjupersonen, men gjennom intervju får en frem en detaljert analyse av intervjupersonens opplevelser (Brinkmann & Tanggaard, 2015). Intervju som forskningsmetode egner seg til å gi informasjon om personers opplevelser, synspunkter og selvforståelse (Thagaard, 2013: 11).

3.1 Å følge et prosjekt - følgeforskning

Ansatte og ledelse i Fængselshelseprosjektet har bidratt med informasjon om dette prosjektet, som for eksempel tilgang til alle møtereferatene siden prosjektet startet. Jeg har i tillegg til intervjuer med innsatte og ansatte i fengslet deltatt på prosjektgruppemøter som har hatt en varighet på ca. 1 time og 30 minutter per møte. På den måten har jeg fulgt med på hvordan prosjektet har utviklet seg. Prosjektet har også vært behjelpelig med praktiske hjelp med å skrive søknad til Kriminalomsorgen region Nord (se vedlegg), slik at jeg skulle få tillatelse til å gjennomføre min studie i fengslet. En må søke om å få komme inn i fengslet fordi taushetsbelagte opplysninger blir brukt i forskningen, og Kriminalomsorgen region Nord må godkjenne dispensasjon fra taushetsplikten (se vedlegg). Prosjektleder tok kontakt med Kriminalomsorgen region Nord slik at de skulle vite at jeg sendte inn søknad fra deres prosjekt. Kontaktpersonen fra fengslet tok direkte kontakt med de personene som behandlet søknaden slik at jeg skulle få svar så fort som mulig. På grunn av min deltakelse i Fængselshelseprosjektet har det også vært enklere å besøke og avtale besøk med fengslet fordi en av prosjektdeltakerne er ansatt ved Tromsø Fængsel. Prosjektet og ansatte i fengslet har derfor fungert som portåpnere til feltet (Thagaard, 2013:66).

Min studie har likevel vært uavhengig av fængselshelseprosjektet ved at jeg selv har utformet min egen problemstilling og gjennomført studien på egenhånd. Jeg har utarbeidet et informasjonsskriv (se vedlegg) som inneholdt blant annet en beskrivelse av prosjektet, at det

er frivillig å delta og de kan trekke seg når som helst uten å oppgi en grunn til det, hvor lang tid intervjuene skulle ta og hva som ville skje med den innsamlede informasjonen. Jeg måtte skaffe og vise frem vandelsattest, Kriminalomsorgen region Nord måtte godkjenne søknaden min. Av den grunn var det hensiktsmessig men også nødvendig at min kontaktperson tok direkte kontakt med innsatte som innfridde kriteriene for deltakelse og inviterte dem med. Han har derfor hatt en stor rolle i rekrutteringen av informanter til denne studien. Han hadde en oversikt over hvem som hadde brukt Skype, og spurte dem personlig om de ville delta i mitt forskningsprosjekt. Jeg har også informert min kontaktperson om hva han skulle si til informantene.

3.2 Utvalg og rekruttering

Studien bygger altså på tilsammen 8 intervju med 5 innsatte og 2 ansatte. En av de innsatte ble intervjuet to ganger. Rekruttering av deltakere til forskningsprosjektet i fengslet må foregå gjennom Kriminalomsorgen fordi det ikke er noen måter for meg å komme i direkte kontakt med de innsatte. Etter jeg fikk godkjent søknad fra NSD- Norsk senter for forskningsdata (Vedlegg 1) og Kriminalomsorgen region Nord (Vedlegg 2) sendte jeg mail til kontaktpersonen i fengslet. Min kontaktperson er ansatt i Tromsø Fengsel og er deltaker i prosjektgruppen til Fengselshelseprosjektet. Vi hadde avtalt på forhånd at han skulle være behjelpelig med rekrutteringen av deltakere til studien. Et problem med rekrutteringen var at jeg ikke hadde direkte tilgang til de innsatte fordi det ikke er noen mulighet for meg å ta kontakt med dem. Jeg og kontaktpersonen avtalte på mail og telefon hvilken dag og klokkeslett jeg skulle komme til fengslet for å gjennomføre intervjuene. Kontaktpersonen rekrutterte derfor informantene som ønsket å delta i studien og være med på intervju, og jeg hadde ikke hatt noe kontakt med de innsatte på forhånd av intervjuene. Før vi startet intervjuene informerte jeg tydelig om at det er frivillig å delta og at de kan trekke seg når som helst. Da jeg møtte informantene fikk jeg også inntrykk av at de ønsket å snakke med meg. Det var flere av informantene som fortalte meg at de ønsket at de kunne bruke Skype oftere. Jeg fikk derfor et inntrykk av at det var noen av informantene som hadde en agenda med å delta og de ville bruke meg som en slags budbringer og derfor hadde en egen interesse i å delta i studien.

Ettersom jeg har vært avhengig av at rekrutteringen skulle skje gjennom andre personer, kan deres vurderinger av hvem som var egnet til å delta påvirket utvalget. Et annet problem er at

Skype er et relativt nytt tilbud i fengslet og det var derfor ikke så mange som hadde brukt det. Dette resulterte i at det var vanskelig å få tilstrekkelig antall med informanter til studien. På det tidspunktet jeg gjennomførte intervjuene var det 10 personer som hadde brukt det. Flere av disse var løslatt fra fengslet eller overført til andre fengsler og det ble derfor vanskelig å intervju dem fordi fengslet ikke kunne gi ut informasjon om dem. En av grunnene til det er fordi mange av de som soner i Tromsø fengsel har familien sin bosatt i Tromsø, og derfor har de ikke behov for å snakke med familien sin over Skype siden det er enklere for dem å komme på besøk. På grunn av at det har vært vanskelig å få tilstrekkelig med informanter valgte jeg også å intervju ansatte i Tromsø fengsel for å få mer informasjon om bruken av Skype. For å intervju ansatte måtte jeg sende inn endring på meldeskjema til NSD ettersom jeg hadde meldt fra om at jeg skulle intervju bare innsatte. Dette ble godkjent (se vedlegg), og jeg kunne gå i gang med å intervju de ansatte. Jeg intervjuet to ansatte som har erfaring med Skype i fengslet og som har brukt det selv til for eksempel møter sammen med innsatte eller interne møter i fengslet, slik at de kunne si noe om sine egne erfaringer med det, men også har hatt kontakt med andre som har brukt det og kjenner til "systemet".

Jeg intervjuet totalt 2 kvinner og 5 menn i aldersgruppen 27 til 47 år. To informanter soner på lavsikkerhetsavdelingen og 3 informanter soner på høysikkerhetsavdelingen. Noen av informantene hadde korte dommer, mens andre hadde dommer på flere år og hadde vært i fengselssystemet fra 2 til 10 år. I oppgaven har jeg anonymisert informantene med navnene Joakim, Lars, Mona, Are og Roger, og de ansatte i Tromsø fengsel har fått navnene Lisa og Knut. De innsatte jeg intervjuet var fra andre byer i Norge og Sverige. Familiene deres bor langt unna fengslet, og de har derfor ikke besøk av familien så ofte. Alle de innsatte har ett barn, men bare tre av dem har hatt samtaler med barna sine over Skype. Det var fedre som hadde snakket med sine barn over Skype, og derfor vil det være mest fokus på fedre i oppgaven. Det var variasjon i hvor mange ganger de hadde brukt Skype. Den ene informanten intervjuet jeg først tre dager etter at han hadde hatt sin første Skypesamtale fra fengslet. Etter to måneder intervjuet jeg vedkommende igjen, og ifølge kontaktperson hadde han da brukt Skype en gang i uken siden jeg var der første gang. Det var derfor interessant å intervju han igjen, etter at han hadde fått mer erfaring med Skype.

Mine kriterier ved utvelgelse av informanter var 1) De var norsk, eller snakket norsk flytende – for at jeg kunne snakke med dem på norsk. Hensikten med at de skulle være norsk var at jeg ikke ville bruke tolk. Ulempen med å bruke tolk er at det kunne bli forstyrrelser under intervjuet og tolken kunne oversette feil. Det ville også være kostnadskrevende og være

vanskelig å koordinere. 2) De har hatt en eller flere samtaler over Skype med helsepersonell, barn eller andre pårørende. Jeg er altså interessert i de som selv har prøvd dette i fengselet og har et erfaringsgrunnlag for å svare på spørsmålene mine. Målet med disse kriteriene var at informantene skulle ha erfaringer som gjorde at de kunne bidra til å svare på problemstillingen i denne studien. Dette kan derfor kalles et strategisk utvalg fordi det er et utvalg som har egenskaper eller kvalifikasjoner som er strategisk i forhold til oppgavens problemstilling (Thagaard, 2013).

Jeg hadde ikke mulighet til å overrekke informasjon om studien selv, men når jeg møtte de innsatte til intervju gikk jeg gjennom informasjonsskrivet for å sikre at de hadde fått god nok informasjon om studien. De hadde også muligheten til å stille spørsmål om studien hvis de lurte på noe, for eksempel var det en som spurte hva intervjuene skulle brukes til fordi han ville forsikre seg om at det ikke ble publisert i avisen. Jeg hadde også med et eksemplar av informasjonsskrivet slik at de fikk beholde det. Et problem med at jeg ikke rekrutterte selv var at de innsatte kanskje synes det var vanskelig å si nei når en ansatt spurte dem. Kanskje de ikke følte seg nok fri til å si nei. På den andre siden opplevde jeg at de ønsket å snakke om dette og at de faktisk var interessert i å delta i studien. Det kan skyldes at de enten er interessert i temaet, synes fengselet er kjedelig eller bare et ønske om å påvirke fremtidig situasjon.

3.3 Gjennomføring av undersøkelsen

Intervju er vanlig for å tilegne seg kunnskap om menneskers meninger, holdninger og opplevelser (Brinkmann & Tanggaard, 2015). Når en intervjuer mennesker får man innblikk i deres opplevelser slik de oppfatter situasjonen. Det kvalitative intervjuet kan gjøre at vi kommer nærmere informantenes meninger og tolkninger som redegjør for det sosiale samspillet de har vært involvert i (Blakie, 2009). Målet med en intervjustudie er å få mest mulig forståelse for intervjupersonens opplevelser. Intervjuene bygger på en intervjuguide slik at de skulle bli semistrukturert (Tjora, 2012). Det var viktig for meg å kunne spørre oppfølgingsspørsmål fordi jeg ikke visste hva som var viktig for dem og hva de kom til å snakke om på forhånd. Semistrukturert intervjuguide vil si at spørsmålene var formulert på forhånd men i tillegg kunne jeg spørre oppfølgingsspørsmål i løpet av intervjuet (Brinkmann og Tanggaard, 2015). Oppfølgingsspørsmål var viktig fordi problemstillingen fokuserer på deres erfaringer, og det ga meg anledning til å spørre mer om det de fortalte om.

På grunn av at de innsatte får bruke Skype til forskjellige typer samtaler valgte jeg å utforme to forskjellige intervjuguider, en til de som har snakket med barn og pårørende (se vedlegg), og en til de som har snakket med behandler (se vedlegg). Intervjuguidene har Skype som hovedtema, men jeg så det som nyttig å inkludere spørsmål om familie og behandlingsmulighetene i fengslet for å få en bedre forståelse for deres erfaringer med Skype. Spørsmålene i intervjuguiden til de innsatte hadde mest fokus på deres personlige erfaringer med Skype, og det ble inkludert spørsmål om familielivet og fengselslivet for å få en forståelse for deres situasjon. Jeg utformet også egne intervjuguider til de ansatte (se vedlegg) der spørsmålene handlet om deres vurdering av hvordan dette fungerer for innsatte.

Jeg har lite erfaring med å intervju andre mennesker, og derfor måtte jeg lese mye om intervju før jeg kunne sette i gang for å være mest mulig forberedt. I starten merket jeg at intervjusituasjonen var utfordrende fordi jeg ikke er vant til å kommunisere på den måten. Dette kan forklares med at når en forsker intervjuer andre er en ikke lengere i en naturlig setting, fordi oppførsel og sosial interaksjon blir registrert istedenfor at det blir observert (Blakie, 2009). Det var unaturlig at jeg stilte spørsmål til informanten uten at jeg kunne delta i samtalen. Det er viktig at det skapes en relasjon mellom intervjuer og intervjuede. Når et intervju tar for seg et sensitivt tema er det viktig at forsker har et intervju som sikter mot å forenkle og støtte informanten i en fri fortelling (Haavind, 2002). Dialogen mellom meg og informantene fungerte bra og jeg følte at de svarte utfyllende på spørsmålene. Informantene virket reflektert rundt temaet og de fleste hadde mye å fortelle. Temaene vi snakket om var bruk av Skype i fengslet og dette var noe alle kunne svare på. Tidsmessig varte intervjuene mellom 20 minutter og 1 time. Det var satt av en time på forhånd til intervjuene. Det som var forskjellen på det korteste intervjuet og de andre var at denne personen var veldig konkret i sine svar og ga ikke eksempler. Personen hadde heller ikke så mye mer å si når jeg ba han utype svarene sine. Jeg synes dette intervjuet likevel ga meg mye relevant informasjon fordi jeg fikk svar på det jeg spurte om.

I utgangspunktet skulle jeg intervju informanter som snakket norsk, men siden det var problemer med å finne innsatte som hadde brukt Skype fikk jeg muligheten til å intervju en person som snakket et annet nordisk språk. Det påvirket ikke utfallet av intervjuet.

Jeg opplevde flere ganger i løpet av intervjuene at jeg måtte spørre oppfølgingsspørsmål, for eksempel hvis de snakket om et tema som var viktig for dem og som jeg ikke hadde planlagt å spørre om på forhånd så kunne jeg spørre videre. I tillegg opplevde jeg innsatte som ikke

svarte like utdypende som andre, og da var det viktig med oppfølgingsspørsmål for å få dem til å fortelle mer. Jeg hadde fastlagte temaer i intervjuguiden, men jeg kunne endre rekkefølgen på spørsmålene ut i fra hva informanten svarte på de ulike spørsmålene. Jeg måtte endre spørsmålene flere ganger, slik at jeg kunne spørre spørsmålene i den rekkefølgen som falt naturlig for samtalen.

Intervjuene ble gjennomført i besøksrommene på både lavsikkerhetsavdelingen og på høysikkerhetsavdelingen. Intervjuene med de ansatte ble gjennomført på deres kontor. Jeg har vært i fengslet fire ganger, første gangen fikk jeg omvisning i hele fengslet og tre ganger var jeg der for å intervju innsatte og ansatte. Den første gangen jeg var i fengslet måtte jeg sikkerhetsklareres, signere taushetserklæring og levere politiattest. Når jeg skulle inn i fengslet måtte jeg levere legitimasjon og låse mobiltelefonen inn i et skap. Alle som skal på besøk i fengslet og være alene sammen med innsatte får en trygghetsalarm. En fengselsbetjent ga meg opplæring i hvordan denne skulle brukes. Alarmen var en sikkerhet hvis det skulle oppstå en situasjon der jeg følte meg utrygg, og hvis det skjedde kunne jeg trykke på alarmen og fengselsbetjentene ville få beskjed om det. Det oppsto ingen situasjoner der jeg følte meg utrygg og jeg oppfattet alle innsatte jeg snakket med som imøtekommende.

Første gang jeg skulle i fengslet for å intervju innsatte var jeg på høysikkerhetsavdelingen. Jeg ble fulgt inn på besøksrommet og låst inne mens jeg ventet på at en fengselsbetjent skulle følge den innsatte til besøksrommet. Under intervjuet ble jeg og informanten låst inne sammen på besøksrommet, og da vi var ferdige måtte vi ringe på å gi beskjed slik at en fengselsbetjent kom for å låse opp og følge den innsatte tilbake til cellen. Jeg følte ikke at det å være låst inne med den innsatte hadde noen negativ innvirkning på intervjuet. De innsatte er vant med å være låst inne, så jeg så ikke på det som en utfordring i intervjuet. I forkant av første intervju var jeg nervøs og klam i hendene, fordi jeg var låst inne på rommet. Dette var mitt første intervju og jeg visste ikke hva som ville møte meg. Jeg hadde aldri før vært innlåst på et rom, noe som gjorde situasjonen merkelig. Da jeg møtte den innsatte forsvant nervøsiteten og jeg innså at dette ikke var skummelt. Etter dette intervjuet hadde jeg ingen problemer med å bli låst inne alene med de innsatte. Det var heller ingen forstyrrelser under intervjuet. Intervjuene på lavsikkerhetsavdelingen foregikk på et besøksrom som var større enn det på høysikkerhetsavdelingen. I motsetning til besøksrommet på høysikkerhet ble vi ikke låst inne, men jeg måtte fortsatt ha alarm på meg.

Den andre gangen jeg var i fengslet for å gjennomføre intervju var jeg også på høysikkerhetsavdelingen. Denne gangen fikk vi bruke familierommet som var større enn det første rommet vi brukte. På høysikkerhetsavdelingen har de tre besøksrom: et lite rom, et familierom og et rom der det er glassvegg mellom besøkende og innsatt. Vi fikk lov til å ha kaffe og vann inne på rommet mens vi gjennomførte intervjuene. Selv syntes jeg det var mer komfortabelt å gjennomføre intervjuet i familierommet og jeg fikk ikke følelsen av å være i et fengsel, i motsetning til det lille rommet. Det kan ha hatt noe å gjøre med at rommet var større og siden det er tilpasset barn så er det mer koselig inne på rommet.

Intervjuene ble tatt opp på båndopptaker. I intervjusituasjonen virket det som at de fleste ikke brydde seg om båndopptakeren og bare snakket i vei, men jeg la merke til at noen av informantene måtte tenke seg mer om siden det var en båndopptaker som tok opp alt personen sa. Jeg tok ikke notater under intervjuet fordi jeg følte at det ville redusere den personlige kontakten med informantene, og at jeg da kunne jeg ha fullt fokus på samtalen mellom meg og informanten (Tjora, 2012). Det var flere ganger informantene fortsatte å snakke etter jeg skrudde av båndopptakeren, i disse tilfellene måtte jeg notere ned det som ble sagt siden det kunne være nyttig informasjon for min studie. En kan også tenke seg at intervju og bruk av båndopptaker kan likne på avhør og det har de fleste av de innsatte vært med på tidligere. For meg som utenforstående som kommer inn i fengslet for å intervju dem er det viktig at jeg fremstår som nøytral. Ingen av informantene nevnte noe om det, og de virket ikke nervøse for å snakke med meg, så jeg tror ikke det har spilt en rolle for intervjuene.

3.4 Etiske utfordringer

3.4.1 Betydningen av intervjuerens kjønn

Å komme inn i fengslet som en ung kvinne kan være utfordrende for å få et tillitsfullt forhold til de innsatte. I mitt tilfelle har jeg intervjuet flere menn og da kan det ha en betydning at jeg er kvinne. I et slikt tilfelle kan intervjuet få et preg av kjønnsdikotomisering. Det vil si at mannen fremhever at forsker og intervjupersonen er av forskjellig kjønn, og utnytter dikotomiseringen til å styrke sin maskulinitet (Thagaard, 2013: 117). I fengslet har jeg møtt på menn som har utført handlinger definert som kriminelle, noe som kan gi dem en grunn til å anta at den kvinnelige intervjueren tar avstand fra de handlingene de har utført. Det som er viktig i slike situasjoner er at man opptrer som en utenforstående slik at man får mest mulig informasjon fra informanten (Thagaard, 2013: 117). Selv opplevde jeg ingen ubehagelige

kommentarer fra de mannlige innsatte, men jeg fikk spørsmål om jeg selv hadde vært innsatt i fengslet tidligere.

Thagaard (2013) viser til Lomsky-Feders studie fra 1996 om mannlige militære. I denne studien kommer det frem at forholdet mellom kvinnelig forsker og mannlig informant har hatt positiv påvirkning på intervjuet. Denne kvinnen spilte på sin rolle som utenforstående og kvinne, og det gjorde at hun kunne be om mer inngående beskrivelser av de forhold som menn tar for gitt (Thagaard, 2013: 117). Denne studien indikerer at det i noen situasjoner kan være en fordel å være kvinne. Det er ikke sikkert en mannlig forsker ville fått de samme svarene hvis han hadde stilt de samme spørsmålene rundt temaer som familie og helse. Kanskje var informantene mer åpne mot meg? Det er vanskelig å få et entydig svar på denne problemstillingen i min situasjon.

3.4.2 Innsatte som sårbar gruppe

Forskning på innsatte kan by på flere forskningsetiske utfordringer som det kan stille spesielle krav både fordi de innsatte er en utsatt gruppe og på grunn av den spesielle situasjonen de innsatte befinner seg i. For eksempel de lever i en institusjon og er berøvet friheten og i tillegg er det påvist at de fleste som soner i fengsel har psykiske problemer (Cappelen, 2014). Det kan for eksempel være at de føler seg presset til å delta og har liten mulighet til å si nei og gi et fritt og informert samtykke fordi disse personene befinner seg i en situasjon hvor friheten deres er begrenset. Det viktig at den innsatte ikke føler at de må delta på forskningen for å få delta i Fengselshelseprosjektet og få benytte Skype. Siden jeg ikke har rekruttert de innsatte selv er det viktig å få frem både muntlig og på informasjonsskrivet som ble gitt til de innsatte at det er frivillig å delta og at de kan trekke seg fra prosjektet når som helst. En annen utfordring kan være at flere av de innsatte har lesevansker og språkproblemer (Cappelen, 2014). Psykiske problemer og rusproblemer er også utbredt i fengslet (Helsedirektoratet, 2016) og dermed er det viktig at en er forberedt på å møte mennesker som har disse problemene og ikke stille spørsmål som kan være sensitiv for dem.

I en intervjusituasjon kan etiske dilemmaer dreie seg om hvilke typer spørsmål en skal stille til informanten, og en må vurdere om hvor personlige og nærgående spørsmål en kan stille (Thagaard, 2013:119). Det er viktig at deltakelse i forskningsprosjektet ikke skal bidra til å skade informantene. Det som menes med skade i denne sammenhengen er uheldige konsekvenser som følger av deltakelse i prosjektet, som for eksempel at forskeren tar opp et tema som intervjupersonen får problemer med i ettertid av intervjuet (Thagaard, 2013: 119) I

min studie kan dette dreie seg om å berøre sensitive tema. Jeg gjorde en vurdering på at jeg ikke skulle spørre for personlige spørsmål, særlig rundt deres helse fordi jeg vurderte at slike spørsmål kunne bli for personlige og nærgående (Thagaard, 2013: 119). Derfor handlet intervjuet mest om bruken, planleggingen og vurderingen av samtalene på Skype.

Familie var et tema i flere av intervjuene siden de hadde snakket med barn eller partner over Skype. Før jeg intervjuet de innsatte var jeg forberedt på at det kunne være et vanskelig og sårt tema for dem å snakke om og at de kanskje ikke ville snakke så mye om det. Under intervjuene opplevde jeg at det var tungt for flere av dem å snakke om familien sin, det gjaldt spesielt de som har små barn. Selv om det var tungt for dem å snakke om det, så følte jeg også at de svarte utfyllende på spørsmålene og at det var greit for dem. Et funn i studien viser at Skype gir de innsatte mer kontakt med familie enn med bare telefon. Hvis dette ikke er noe de ansatte er klar over, kan dette kanskje føre til at innsatte mister tid.

3.5 Analyseprosessen

Alle intervjuene ble tatt opp med båndopptaker slik at jeg kunne transkribere intervjuene i ettertid. Transkribering innebærer å oversette muntlig språk om til skiftelig form (Tjora, 2012). Jeg transkriberte alle intervjuene på bokmål ettersom flere av informantene snakket dialekt. Dette var fordi oversetting til bokmål bidrar til å anonymisere informantene. I transkripsjonen har jeg valgt å ta med alt som ble sagt i intervjuene, inkludert latter og andre uttrykksformer. Jeg valgte å gjøre dette i tilfelle det kunne ha betydning for analysen. Det var for å tydeliggjøre at informanten brukte tid på å tenke igjennom spørsmålene eller at de var usikker på hva de skulle svare.

For å sikre at informantene ble anonymisert opprettet jeg en kodenøkkel til hver informant, som følge av dette ble navn og stedet de kommer fra anonymisert. Alle informantene ble gitt fiktive navn som jeg hadde tilknytning til i virkeligheten slik at det skulle bli enklere for meg å huske hver enkelt. Etter jeg hadde transkribert alle intervjuene ble de slettet fra min datamaskin. Ettersom informantene min er innsatte har jeg ikke hatt tilgang til deres kontaktinformasjon siden det ikke er mulig for meg å kontakte dem direkte. Det er derfor ingen informasjon om dem lagret på min datamaskin.

For å presentere det jeg anser som mest relevant for analysen min har jeg valgt å makere [...] der jeg har fjernet noe av det som blir sagt av informanten. Jeg har også markert [...] når jeg

har byttet ord, og har der skrevet et annet ord enn det som ble sagt. For eksempel blir det snakket om et språk, og det kan gjøre at andre kan gjenkjenne informanten. I det tilfellet har jeg skrevet "[et annet språk]", og hvis de har sagt navn har jeg markert det med "[navn]" slik at ingen navn blir nevnt. Noen av sitatene har også blitt endret språklig slik at det skal bli bedre forstått, men jeg har vært forsiktig med å gjøre store endringer slik at det kunne få en annen betydning i forhold til hva de egentlig mente med det de sa.

3.5.1 Koding

Mitt materiale ble kodet og kategorisert, som er en kjerneaktivitet i kvalitativ metode (Nilssen, 2012). Koding er når forskeren setter navn på fenomener og ytringer gjennom en intens og nøye gjennomgang av materialet (Nilssen, 2012). Etter jeg hadde kodet materialet, satt jeg igjen med mange koder, og disse måtte gjøres om til temaer. Dette gjøres gjennom en aksial koding (Nilssen, 2012), fordi allerede under den første prosessen med åpen koding hadde jeg dannet meg en oppfatning om hvordan kategoriene forholdt seg til hverandre.

Etter jeg hadde transkribert intervjuene leste jeg nøye igjennom de flere ganger, slik at jeg kunne legge merke til interessante og overraskende utsagn fra informantene. "Open coding" er i følge Thagaard (2013) når man er oppmerksom og åpne overfor mønstre i dataen. Å bruke åpen koding gjorde at jeg kunne lese igjennom materialet med et åpent sinn. Det var på denne måten jeg fant frem til interessante temaer i dataen min og utviklet koder for analysen. Jeg startet med å markere svarene ut i fra studiens underspørsmål, og deretter leste jeg hvert enkelt intervju for å finne sammenheng i enkeltpersonens intervju. Når jeg hadde gjort dette leste jeg intervjuene på kryss og tvers av de forskjellige intervjupersonenes svar. Ut i fra dette markerte jeg meg interessante temaer som var gjennomgående i intervjuene, men også overraskende temaer. Allerede i arbeidet med transkriberingen dannet jeg meg et inntrykk av hva som var interessante temaer i materialet. Eksempler på temaer som kom frem i arbeidet med materialet var: Familie og fedre, overvåkning, sosiale relasjoner og helsetjenesten.

3.6 Forskningsstudiens validitet og reliabilitet

Validitet

Validitet handler om gyldigheten til svarene vi finner i vår forskning, om svarene faktisk er svar på de spørsmål vi forsøker å stille (Tjora, 2012: 206). I dette tilfellet handler det om Skype og å være innsatt. Som utenforstående er det vanskelig å forstå innsatte sin situasjon. Dette kan påvirke hvordan en tolker dataen som er samlet inn. For å få en bedre forståelse har det vært viktig å lese andre studier om fengslet for å sammenligne mine funn med det som er funnet tidligere. Det har også vært viktig å lese meg opp på tidligere studier som er gjort i fengslet for å få en forståelse for hvordan fengslet fungerer og få en forståelse for feltet som skal studeres. I tillegg er det viktig å stille seg kritisk til sine egne tolkninger. Det er ikke en selvfølge at jeg får den forståelsen som informantene prøver å formidle til meg, men gjennom å spørre oppfølgings spørsmål kan en få bedre forståelse av det som ikke blir forstått.

Reliabilitet

Reliabilitet handler om forskningens pålitelighet, og kan knyttes til at forskeren gjør rede for hvordan data utvikles (Thagaard, 2013: 194). For å vise at forskningen er pålitelig må forskeren vise hvordan dataen har blitt til, hvordan de har blitt produsert og om de er etterrettelig. Det som kan påvirke dette er at de gir et idealisert bilde eller kanskje de innsatte har "lurt meg". På den måten at de av en eller annen grunn gir et bilde som er egnet til å forstå deres erfaringer på en annen måte enn slik det egentlig er.

Ifølge Thagaard (2013) er det viktig at forskeren redegjør for relasjonen til deltakerne og betydningen erfaringer fra feltet har for dataen som blir samlet inn. De forholdene som har vært med på å påvirke forskningsprosessen er at jeg er en ung kvinne som intervjuer menn og det at jeg har intervjuet mennesker som sitter i fengsel for å ha utført en kriminell handling når jeg selv ikke har et rulleblad. I tillegg er jeg i en helt annen situasjon enn de innsatte, for eksempel med hensyn til utdanning, de fleste av mine informanter har bare fullført ungdomsskolen. Det at de innsatte har bedre kjennskap til fengslet enn meg brukte jeg til min fordel for å få mer innsikt i fengselshverdagen. Det er tydelig at jeg spør for å faktisk få vite, dermed er dette en slags "reell" situasjon. Ifølge Tjora (2012) kan asymmetrien i intervjusituasjonen gjøre det mulig å spørre mer utdypende spørsmål fordi forskeren ikke vet like mye om temaet. I analysen er det viktig å skille mellom mine tolkninger og hva informantene har sagt. Dette har jeg forsøkt å tydeliggjøre ved å gjengi informantenes sitat slik det kom frem under intervjuene, sitatene er også markert i kursiv slik at de skal skilles fra mine tolkninger.

3.7 Ytterlige refleksjoner

En mulig begrensning i denne studien er størrelsen på utvalget. På grunn av et lite utvalg informanter kan det være vanskelig å generalisere funnene, fordi det fører til en begrenset mengde data. Et annet mulig problem er at jeg selv ikke hadde ansvar for rekrutteringsprosessen. Informantene er rekruttert av andre enn meg selv, siden jeg ikke har direkte tilgang til personer som sitter fengslet. En begrensning med det er at de med ansvar for rekrutteringen kan ha valgt ut informantene de selv anså som mest egnet til å delta i min studie. Dette kan ha medført til at de valgte de informantene som har hatt samtaler med barn, og det var få som hadde hatt samtaler med helsepersonell. En grunn til dette kan også være at de som har hatt samtaler med barn var mer egent til å intervjues, da de potensielt kan være mer positiv til prosjektet. Selv om jeg ikke deltok i rekrutteringsprosessen fikk jeg inntrykk av at informantene ønsket å delta på intervju. Ettersom at jeg er en ung kvinne kan de kanskje ha tilpasset utvalget basert på hvem de anså som mest egnet til å delta på intervjuet med meg.

Oppsummering

I dette kapitlet har jeg redegjort for valg av metodisk tilnærming og fremgangsmåten i prosessen fra start til slutt. I tillegg har jeg vist hvilken rolle jeg har hatt i Fengselshelseprosjektet, og betydningen prosjektet har hatt for min studie. Jeg har blant annet diskutert de etiske utfordringene knyttet til å intervju innsatte som soner i fengsel og betydningen av at jeg som ung kvinne intervjuer menn, samt vist hvordan disse utfordringene ble håndtert. Avslutningsvis har jeg drøftet studiens validitet, reliabilitet og metodebegrensninger. I neste kapittel presenteres og analyseres studiens materiale, og diskuteres med teori og funn fra tidligere studier.

4 Analyse

I dette kapitlet presenterer og analyserer jeg data fra min undersøkelse. Først vil jeg analysere og drøfte hvilke erfaringer innsatte har med kontakt med barna sine mens de soner og hva teknologi gjør med denne sosiale relasjonen. Videre vil jeg analysere hva som skjer når Skype brukes til kontakt med helse og rehabilitering, og hvordan teknologien påvirker relasjonen mellom innsatt og behandler. I siste del analyseres hva som skjer med fengslet når bruk av Skype blir innført og hvordan fengslet blir påvirket av teknologien.

4.1 Kontakt med barn

Mange innsatte i norske fengsel har barn. Lars og Joakim forteller om sine erfaringer fra kontakten de har med barna mens de soner i fengsel. Jeg spurte Lars hvilken betydning kontakt med familien har for han:

Mye, det er jo det. Hadde jeg sonet i en halvårs-dom eller et år, så hadde det ikke vært så nøye. Men når du sitter inne lenge så blir det jo viktig å holde kontakten med familien. (Lars)

Lars mener at det er viktig å holde kontakten med familien fordi han skal sone flere år i fengsel. Med familie snakker de innsatte her først og fremst om barn. Den kontakten han har med familien handler om viktigheten av emosjonell støtte, som skaper trygghet og stabilitet (Beck & Beck-Gernsheim, 1995). Videre i samtalen er det tydelig at Lars i stor grad snakker om barnet sitt og for han er det viktig å ha kontakt med sønnen samtidig som han soner i fengslet. Det er også viktig å ha kontakt med barna på grunn av en økning i fedres involvering i barnas oppvekst (Eydal & Rostgaard, 2015). Det kan også være viktig for Lars å holde kontakten på grunn av en ikke vet om de emosjonelle båndene familien baserer seg på vil vare, og det gjør det mer sårbart (Beck & Beck-Gernsheim, 1995). For Lars, som skal sone i fengsel i flere år, vil det være spesielt viktig å ivareta de sosiale relasjonene han har utenfor fengslet. Siden Lars sin familie bor på et annet sted, krever dette ganske mye innsats. Lars har han en sønn på to og et halvt år, og det er han som prioriteres når Lars skal ringe med Skype. På spørsmål om han ønsker mer kontakt med familien svarte Lars:

Mer enn det jeg får her i hvert fall, det er jo slik at jeg drar på besøk til familie når jeg ikke sitter i fengsel. Jeg har god kontakt med dem, men fra fengslet er det vanskelig å opprettholde den kontakten og man får ikke gjort noe med det. Ikke før jeg har perm i hvert fall.

Kontakten Lars har med familien er begrenset og han opplever at det er vanskelig å holde kontakt med familien fra fengslet. Det kan være på grunn av tidsbegrensning og tidspunktene de kan ringe fra fengslet, som i Lars sitt tilfelle er 30 minutter i uken med ringetid (Clarke et al., 2005). Lars har enda ikke begynt med permisjoner, så han kan derfor ikke besøke sønnen sin. Den viktigste kontakten er besøk, men det er sjeldent han får det av sin sønn siden familien bor et annet sted. Det er lite besøk, og derfor blir andre kommunikasjonsformer viktig. For Lars er derfor tilstedeværelse en viktig del for å opprettholde sosiale relasjoner. Andre studier av fedre på avstand viser at det er vanskelig å danne og vedlikeholde sterke bånd med barna og at de ikke er tilgjengelige hvis barna trenger dem, når fedrene er et annet sted (Willerton et al, 2011; Clarke et. al, 2005). På spørsmål om hva som er viktig med å være far sier Lars: [...] *å være der, det har alt å si at jeg er der for han.* Å være far er altså noe mange opplever de må gjøre utenfor fengslet (Clarke et. al, 2005). Fengselsstraffen gjør altså at tilstedeværelsen utenfor fengslet er umulig eller begrenset, og det å være far begrenses.

Lars mener det er viktig med Skype slik at han kan følge med på oppveksten til sønnen sin, selv om de bare snakker på Skype en gang i uken. Lars har en dom på fire år. Med et så lite barn vil han føle at han går glipp av store deler av sønnens oppvekst. Det er viktig for han å være der for sønnen, og han mener at sønnen ikke kan vokse opp uten en farsfigur og en rollemodell siden han er gutt. Lars sier: [...] *han er jo en gutt, så han må jo ha noen å lære av. Han kan ikke lære alt av moren, da blir han jo ikke en gutt [...].* Det kan derfor tenkes at Lars ønsker å være involvert i sønnens oppdragelse, ikke minst fordi han mener at dette er viktig for sønnens kjønnsidentitet. For Lars er det å være involvert, også i små barns liv viktig. Det har også blitt mer viktig for "moderne" fedre enn det var for en del år siden (Eydal & Rostgaard, 2015). Det handler også om å være lærer og mentor i barnas oppvekst. For eksempel viser studien av Willerton et. al. (2011) at fedre føler et ansvar for å lære barna forskjellige ting. Lars mener på samme måte at det er ting han som mann kan lære sønnen som mammaen ikke kan lære ham. For Lars har far og mor ulike roller i oppdragelsen. På spørsmålet om Lars kunne beskrive en samtale med sønnen over Skype svare han:

Det er jo at jeg ser han leke, han viser meg ting. Det er jo det at jeg kan se han og han kan se meg. Han synes jo ikke det er artig å prate med meg i telefon. Det er jo litt sånn "skal du snakke med pappa" og han bare "neei", men ser han meg på skjermen så skal han liksom vise meg leker og springe rundt og er i turbo. Så ja, jeg får jo sett han og han skal vise meg ting, og jeg får jo se hva han kan, at han lærer nye ting og sånn.

Her kommer det frem at telefon er et problem når Lars skal ha kontakt med sønnen, og sønnen har ingen interesse av å snakke med Lars på telefon. Lars poengterer at det handler om å kunne se hverandre, og det gjør samtalen og kontakten bedre for både Lars og sønnen. Når sønnen viser frem hva han kan og hva han har lært gir det Lars muligheten til å engasjere seg i sønnens liv gjennom video. I likhet med Lars er det også viktig for Joakim å holde kontakt med familien mens han soner. For å holde kontakten ringer han ofte til sønnen. På spørsmål om hvordan det er å være far i fengslet svare Joakim: *[...]når jeg er her så er det jo veldig begrenset hva jeg kan gjøre, men jeg prøver i alle fall å ringe hver dag til han og holde kontakten med sønnen min.* Han sier selv at han ikke får gjort så mye fra fengslet, og derfor får telefon en viktig rolle i Joakim sin deltakelse i sønnens liv. Joakim snakket også om hvordan farsrollen har endret seg etter han startet soningen i fengslet:

[...] jeg kan ikke bidra med noe når jeg er her, alt er jo falt over på kjerringa sine skuldre, og ja hun har det ganske tøft når jeg er her, hun har jo stort ansvar med å ta vare på sønnen vår alene [...].

Det er tydelig at Joakim ønsker å bidra i familiens liv, men på grunn av fengsling og familien bor langt unna er det vanskelig for han. Det er tungt for han å bare bidra gjennom telefonsamtaler. Joakim hadde en ubehagelig opplevelse da han sonet på høysikkerhetsavdelingen og skulle ringe hjem til sønnen sin første gang:

Dette skjedde første samtalen jeg ringte hjem og snakket med sønnen min på 4 år som kun kan [et annet språk], da jeg var på lukket avdeling. Der er det tydeligvis slik at de avlyttet samtalen. Så etter jeg snakket med sønnen min i ett eller to minutter kom en betjent inn i rommet og avbrøt samtalen og sa jeg måtte snakke norsk.

Det er altså ikke bare rammene rundt og avtalene rundt samtalen som kontrolleres, men også selve innholdet. Det er tydelig at Joakim ikke viste på forhånd at fengselsbetjentene overvåket telefonsamtalene hans. På høysikkerhetsavdelingen blir alle telefonsamtalene avlyttet av en

fengselsbetjent og han skulle ha fått informasjon om at samtalen ville bli avlyttet. Jeg spurte Joakim om han fikk snakke [et annet språk] på den ene Skypesamtalen han har hatt i fengslet:

[...] nå har jeg fått svart på hvitt at jeg som [innsatt med annen etnisitet] har krav på å snakke [et annet språk]. Det er ikke min feil hvis det skal avlyttes og Tromsø fengsel ikke forstår [et annet språk]. Da må de ansette noen som kan [et annet språk]. Jeg har rett til å snakke mitt morsmål.

Joakim måtte altså sende flere søknader for å få lov til å snakke sitt språk over telefon og Skype med sønnen som kun kan [et annet språk]. For å kunne involvere seg i sønnens liv og ha kontakt med han er det viktig for Joakim at han får lov til å snakke sitt språk. Selv om Joakim ringer mye hjem for å snakke med sin sønn har han problemer med at han ikke er interessert i å snakke i telefon. Joakim sier:

[...]Jeg har fått litt til å snakke med han på telefon, men samtalene varer jo veldig kort. Han blir lei eller mister interessen eller så er det sånn at han blir skeptisk når han ikke ser meg. Det vet jeg ikke.

Både Lars og Joakim har små barn, og det kan derfor ha en sammenheng med at de ikke ønsker å snakke i telefon. Slik Lars forklarer samtalen over Skype med sin sønn virker det som at sønnen har mer interesse av å vise frem ting eller leke enn å bruke verbal kommunikasjon. Joakim poengterer også det med å "se", og at sønnen blir skeptisk når han ikke kan se Joakim under samtalen. Han opplevde stor forskjell på samtalene over Skype og telefon. Første gangen de snakket på Skype fikk han god kontakt med sønnen:

Når jeg først fikk kontakt med sønnen min så var det mye smiling og småprating, og han viste meg ting, og tisper vår har fått valper så han måtte vise valpene [...]

I likhet med Lars vil ikke sønnen snakke med Joakim over telefon, og det er over Skype de for god kontakt med sønnene sine. Lars snakker også om at det er tungt å sitte i fengsel fordi han har barn:

Det er kjipt å ikke få se han. [Men] jeg sitter jo ikke her og surmuler heller. Jeg er fullt innforstått med hva jeg har gjort og slike ting, men det er bare kjipt siden jeg har barn. Hadde jeg ikke hatt barn så hadde jeg gitt meg total faen, da kunne jeg sittet her i 10 år, Skype har mye å si.

Skype er viktig for å følge med på oppveksten til barnet og at barnet skal få et forhold til sin mor eller far. Ifølge Lars er det ikke tilfredsstillende med en samtale over Skype hver uke, men han sier også at det er bedre enn ingenting. Andre innsatte med små barn snakket også om hvor viktig det er å se barna siden de vokser så fort i den alderen. Lars sier han hadde "gitt seg totalt faen" at han sitter i fengsel om han ikke hadde vært far. Det er tydelig at sønnen er viktig for han og at farsrollen ikke har forsvunnet selv om han sitter i fengsel. Sønnen er Lars sin motivasjon til å holde ut i fengsel. Det kan også tenkes at det å ha barn mens en sitter i fengsel er en ekstra straff for foreldre som er innsatt, spesielt hvis barna bor et annet sted. På den måten vil det være en ekstra belastning å ikke kunne delta i barnas hverdagsliv. Å se barnet sitt en gang i uken er ikke mye for å følge med på barnas oppvekst, men med deres situasjon tatt i betraktning vil det være bedre enn å ikke bruke Skype i det hele tatt. Tidligere studier viser at det viktigste for fedrene er å kunne gi økonomisk og emosjonell støtte til sine barn (Condry & Smith, 2018; Dyer, 2005; Clarke et al, 2005; Willerton et. al, 2011). Fengselsoppholdet påvirker deres mulighet til å kunne gi det, og det blir derfor en uoverensstemmelse med farsrollen (Dyer, 2005). I tillegg er en av konsekvensene av å sitte i fengsel at det blir mangel på påvirkning av barneoppdragelse. Slik Lars tolkes er det et problem at han ikke kan delta i sønnens liv, og det gjør det ekstra sårbart å sone i fengsel.

Joakim har mye kontakt med sønnen mens han soner i fengslet, og det er viktig for han å holde den kontakten siden sønnen ikke skjønner hvorfor han er borte. Familien bor et annet sted og kan ikke komme så ofte på besøk fordi det er dyrt. Hvis de skal på besøk må de ta sønnen ut av barnehagen. Det må derfor mye planlegging til for å besøke Joakim i fengslet. På denne måten er det forskjell å være far i fengsel hvis fengslet er nær der en bor enn hvis det er stor avstand. For Joakim og Lars kan det oppleves som en tilleggsstraff at de har lang avstand til barna sine.

4.1.1 Videokommunikasjon som et supplement til telefon

Flere av de innsatte bruker telefon for å kontakte familie og barn, men som tidligere nevnt er det vanskelig for Lars og Joakim å ha kontakt med små barn på telefon. For innsatte som har familie et annet sted enn der de soner er det over telefon de først og fremst har kontakt. Dreyfus (2009) tar utgangspunkt i ansikt-til-ansiktkommunikasjon, men det som er den relevante sammenlikningen for informantene er telefon og Skype. Det vil derfor være lite fruktbart å diskutere hans perspektiv i en sammenlikning av telefon og Skype, fordi det ikke vil være det samme som å kommunisere ansikt-til-ansikt.

Høysikkerhetsavdelingen og lavsikkerhetsavdelingen har forskjellige regler når det gjelder telefonbruk. Knut som er ansatt i fengslet forteller om de forskjellige kontrolltiltakene på de ulike avdelingene. På høysikkerhetsavdelingen har de muligheten til å bruke telefon 22 minutter i uken, og de kan søke om 10 minutter ekstra ringetid i uken hvis de har barn. På lavsikkerhetsavdelingen kan de så og si bruke telefon så mye de ønsker, men de må betale for bruk av telefon. Høysikkerhetsavdelingen er det strengeste nivået i fengslet. Der sitter innsatte som har utført mer alvorlige kriminelle handlinger. På denne avdelingen blir de innsatte overvåket døgnet rundt og de har mindre frihet enn de som sitter på lavere nivå. Lars kan velge selv om han vil bruke alle minuttene på en samtale eller fordele de ut over de dagene de har lov til å ringe. Tidligere forskning viser at innsatte opplever at telefontiden ved høysikkerhetsavdelingen er et problem (Hansen, Arvesen & Tonholm, 2013), i tråd med mine funn. Tiden de har til å snakke i telefon er ikke tilstrekkelig når de skal snakke med både partner og barn. Joakim har muligheten til å snakke i telefon så mye han vil, men han må betale selv for å ringe og det er dyrt.

Ifølge Mona betaler de innsatte selv for å ringe med telefon på lavsikkerhetsavdelingen, og det er som regel de pengene de tjener i fengslet de må bruke på det. De innsatte må jobbe og tjene penger, og de pengene de tjener bruker de til å lade opp telefonen. Ifølge Mona kan de velge om de skal bli trukket i lønn eller så kan de legge inn penger selv. Joakim har ikke hatt tilgang til Skype, han har derfor måtte bruke vanlig telefon for å opprettholde kontakten sin sønn og kone. Joakim ringer hjem hver dag, ofte 3-4 ganger om dagen og det koster han rundt 1000 kr i uken. [...] *Da jeg kom til lavsikkerhetsavdelingen har jeg kun mulighet til å ringe med en sånn gammeldags hustelefon, som er utrolig dyr å ringe med. Det er sikkert verdens dyreste telefon å ringe med [...].* Beskrivelsen "verdens dyreste telefon" kan være Joakim sin måte å uttrykke frustrasjon over fengslets kontroll – gjennom økonomi. Utenfor muren betaler man noen hundre kr i måneden for et mobilabonnement og vi kan ringe så mye vi ønsker. I fengslet jobber de innsatte hver dag og tjener lite, men de må fortsatt betale mye penger for å ringe hjem til familien. De innsatte jobber fra 08.00 til 15.00 hver dag og har en lønn på 70 kr i timen. Prisene er høye ut i fra innsattes budsjett, noe som kan påvirke hvor lenge de snakker med familie. Det kan også være at Joakim legger bedre merke til hvor dyrt det er å ringe når han har lite penger å bruke. Dette kan tolkes som en sosial og økonomisk kontroll som gjennomføres fra fengslets side. I lys av teorien om totale institusjoner kan telefonkostnadene på lavsikkerhetsavdelingen forstås som både et praktisk og økonomisk hinder for å ringe og som et symbol på den sosiale kontrollen fengslet har overfor innsatte (Goffman, 1961).

[...]Jeg skal skrive en søknad om mer Skypetid i uken. Alt fra en time i uken er jo bedre, la oss si to ganger eller tre ganger i uken, det hadde vært veldig bra. Jeg ringer jo mye med vanlig telefon hjem til familien, og det er store summer det er snakk om, det er jo veldig dyrt å ringe. Men Skype er gratis, så det er jo veldig mye bedre [...].

Både på høysikkerhetsavdelingen og lavsikkerhetsavdelingen har de et ønske om å bruke Skype oftere. Her poengterer Joakim at Skype er gratis, det er en fordel for han som bruker mye penger på telefon i løpet av uken. Der ønsker han å søke om å få bruke mer Skype. Telefontilgang, både den tidsmessige og kostnaden kan tolkes på som en tilleggstraff på både høysikkerhetsavdelingen og lavsikkerhetsavdelingen. På høysikkerhetsavdelingen har de innsatte begrenset telefontid og på lavsikkerhetsavdelingen må de betale høye priser for å ringe til familien. For innsatte på lavsikkerhetsavdelingen som er avhengig av penger for å ringe familien, kan det være vanskelig å få hjelp med penger fra familien hvis de har dårlig økonomi, og ofte får familien også dårligere økonomi når far sitter i fengsel. Skype er et gratis tilbud til de innsatte. Dette gjør at innføringen av en slik teknologi fører til en endring i fengsels- og soningssystemet. Joakim ønsker å bruke Skype oftere fordi det er gratis og telefon er dyrt for han. Dette kan sees på som en bieffekt av å innføre ny teknologi, for om dette var tanken bak Skype så kunne de ha gjort det billigere med vanlig telefon. På høysikkerhetsavdelingen har det ingen betydning for dem om det er gratis siden de ikke betaler for telefonsamtalene, de har derimot tidsbegrensninger og Skypetiden kommer i tillegg til telefontiden. Der vil fordelene med Skype være at de får mer kontakt med familien, som igjen er målet med å innføre Skype i fengsel.

Grunnen til at Skype ble sammenlignet med telefon og ikke besøk kan være fordi det er mest relevant for deres situasjon når de sitter i fengsel. Livet utenfor fengslet oppleves kanskje heller ikke som like relevant, jfr. Goffman (1961). Han mener at den innsatte blir avhengig av det fengslet har å tilby. Fengslets begrensninger og handlingsrom vil etterhvert forme de innsatte og de utsettes, ifølge Goffman (1961: 47), for en mortifikasjonsprosess. Det betyr at det sosiale selvet svekkes i institusjonen fordi den innsatte mister det som er på utsiden og opplever krenkelse ved innsettelse i fengsel. De innsatte bygger opp det daglige liv rundt fengslets tilbud, og derfor blir besøk og telefon en del av det daglige livet til de innsatte når de skal ha kontakt med familien (Goffman, 1961). Flere sier at de bruker mest telefon når de skal ha kontakt med familien, derfor blir grunnlaget for å sammenligne Skype med annen kontakt basert på kontakten over telefon og ikke ved besøk. Are har ikke snakket med sin datter over Skype, og fortalte hvorfor han ikke hadde gjort det:

[...] jeg drar hjem og er hjemme på perm 5 dager annen hver måned. Jeg snakker jo med henne på telefon. På åpen avdeling der nede så kan du jo snakke mye mer med familien, så mye du vil. Du har jo tilgang på telefon hele døgnet. (Are)

For Are er det enklere å være sammen med sin datter enn å snakke på Skype. Siden han har permisjon annen hver måned har han ikke behov for å snakke med henne på Skype siden han kan være sammen med henne på utsiden. I tillegg soner han på lavsikkerhetsavdeling og kan derfor ringe oftere hjem enn de som soner på høysikkerhetsavdelingen. Mens fysisk kontakt annen hver måned vil oppleves som lite i mange sammenhenger, opplever altså Are, under soning at dette er relativt ofte.

Fengslet har bestemt at de innsatte får ha en samtale på Skype per uke, men informantene som har ukentlige Skypesamtaler med sine barn har et ønske om å få bruke det oftere. Skype har blitt viktig for Lars for å ha kontakt med sønnen og kunne se han oftere. Lars sa: *[...]Vi kan godt få bruke det flere ganger i uken, ikke bare i helgene. Det er ikke så mange som bruker det [...] men de tenker vel at det blir for mye med samtaler 2 timer og 30 minutter i uken [...].* Det tyder på at Lars har en forståelse for fengslets begrensinger på kontakt med familien, men samtidig ønsker han å ha mer kontakt med sin sønn.

[...] jeg har sett andre komme fra Skypesamtaler der de har snakket med familie. Jeg har sett hvordan de har hatt det før og hvordan de har hatt det etter samtalen [...] de har det jo tungt først, men det blir jo mye bedre fordi det er så godt å se de man er glad i. Det er jo særlig de som ikke har sett barna sine på lenge [...] det blir jo noe helt annet enn på telefon. Barna vokser så fort fra de er små, så jeg kan tenke meg hvor tungt det må være å sitte her og ikke få se barna sine vokse opp, det må være helt grusomt. Jeg vet selv med min lille, hun er nå 2 år. Det har vært veldig tungt bare de 3 månedene jeg har vært her, det har vært helt forferdelig. (Mona)

[...] det har veldig mye å si for folk som sitter på lange dommer, de har et stort behov for å snakke med sin familie og se dem ikke minst. [...]Det med barn er så viktig, det må jeg bare poengtere hele tiden. Det at du får se barnet ditt, og ikke bare snakke i telefon de 22 minuttene vi har i uka over telefon, for det blir veldig lite. Det er noe helt annet å Skype. Der du ser barnet ditt, du ser at den har blitt større for hver gang [...]. Det har jeg kjent mye på selv, men hun har jo kommet på besøk til meg her da, så jeg har jo fått sett henne[...] (Are)

Mona og Are poengterer det med å "se" barnet. Skype gir foreldre anledning til å se barnet sitt en gang i uken, og det er viktig for dem. Selv om Mona og Are snakker om andre og ikke har snakket med sine egne barn over Skype kan det også tenkes at de snakker av erfaring. Begge har små barn og de snakker om hvor fort de vokser mens de er borte og det er tungt for dem. Når en innsatt soner i fengsel er de borte over lengre tid og det er spesielt vanskelig for innsatte med små barn. Are mener også at telefontiden de har i fengslet er for lite til å ha kontakt med familie. De ser ikke barna så ofte og legger bedre merke til deres utvikling. Barna deres vokser opp uten en forelder og dette kan være tungt for dem fordi de føler de ikke kan bidra i barnas oppvekst (Clarke et.al, 2005). Mona sier også at andre som har hatt samtaler over Skype med sine barn har det tungt først når de snakker med dem, og det kan handle om sårbarheten knyttet til farsrollen. De kjenner på savnet og alt de går glipp av mens de soner i fengsel, men når de får en samtale med sine barn blir de glad fordi de har fått kontakt med dem.

4.1.2 Mer "virkelig" og "ekte"?

Begrepet "virkelighet" blir nevnt av flere informanter. For eksempel sier Lars at:

Det er jo selvfølgelig mye bedre å se han i virkeligheten, men det er jo så nært jeg kommer virkeligheten. Det er jo stor forskjell fra å se han i virkeligheten selvfølgelig, jeg kan jo ikke løfte på han eller klemme han eller noe, men jeg får jo sett han i hvert fall, og han er jo som sagt to og et halvt år. Han synes ikke det er morsomt å snakke med meg i telefon, men å bruke Skype liker han. (Lars)

Det var helt fantastisk å se dem, noe helt annet enn en vanlig telefonsamtale. Det er jo noe av det nærmeste du kommer familien din det å ha videosamtale, utenom selve besøket. (Joakim)

Det tolkes at "virkeligheten" er å være sammen med familien ansikt-til-ansikt, og i denne sammenheng ha besøk av dem. Fengslet fratrar de innsatte friheten utenfor fengslets murer og muligheten til å opprettholde den sosiale relasjonen med familien, men at de mister muligheten til å løse mange av de tradisjonelle mannlige ansvarsoppgavene sine. Den "moderne" far kan oppleve relasjonen med sitt barn som sårbar (Aarseth, 2018), og derfor blir det viktig for dem å ha kontinuerlig kontakt med barna fordi de emosjonelle båndene er limet i deres nære relasjoner (Aarseth, 2018; Beck & Beck-Gernsheim, 1995). Etersom det har blitt mer fokus på enkeltindividet, kan det føre til at intimiteten kan gå tapt når som helst (Beck & Beck-Gernsheim, 1995). Virkeligheten er å se hverandre, og i fengslet mister de både friheten

og dermed virkeligheten. Dette er fordi de innsatte i fengsel opplever at personligheten blir svekket og de må følge regler og rutiner som blir bestemt av de ansatte i fengslet (Goffman, 1961).

Både Lars og Joakim sammenligner Skypesamtalene med besøk og telefon. Lars og Joakim var veldig glad for å ha den kontakten med barna sine Skype. Begge mente at dette var den nærmeste kontakten de har med barna, bortsett fra besøk, som altså er vanskelig på grunn av avstand, kostnader og praktiske faktorer. For Lars er virkeligheten å være sammen med sønnen sin, holde og klemme på han. Fengslet begrenser denne muligheten, og de eneste gangene Lars kan gjøre dette er når sønnen er på besøk i fengslet. Skype og besøk er de mulighetene han er til å følge med på sønnens utvikling. Det betyr mye for Lars å se sønnen en gang i uken over Skype og ifølge han selv er det viktig for sønnen slik at han får et forhold til pappaen sin. I løpet av et fengselsopphold på 15 måneder har han hatt besøk av sønnen sin noen ganger. Det er like før han skal begynne med permisjoner, og da får han reise hjem til sønnen en gang i måneden, og selv om det er lite, er det mye mer enn det han har nå. Lars har fortsatt fire år igjen av dommen og derfor er det viktig for han å opprettholde kontakten med sønnen. Lars sier han er innforstått med hva han har gjort, men når han har barn blir det tyngre å sitte i fengsel.

Lars sier også at han ikke får løftet eller gitt sønnen en klem. Dette handler om kroppslig, fysisk kontakt. For fedre er det viktig med tilstedeværelse, og Lars mangler tilstedeværelse med sin sønn når han soner i fengsel. På den ene siden kan det forstås slik Dreyfus beskriver telenærver. Denne fysiske kroppslige kontakten er det i følge Dreyfus (2008) umulig å få gjennom telekommunikasjon. Det kommer tydelig frem i intervjuene at det aller beste er å se dem i "virkeligheten". På den andre siden sier Lars at når han er i et fengsel er dette det nærmeste de kommer "virkeligheten", noe som kan bety at den kontakten han har med sønnen er tilstrekkelig for å få den kontakten med sønnen som han har behov for. Joakim derimot sier: *[...] når man avslutter så skal man gi klem og kyss gjennom Skype, og da er det mulighet til å gjøre det.* Ifølge Joakim er det altså mulig å ha "fysisk" kontakt gjennom Skype.

Når de innsatte blir løslatt fra fengslet vil de komme tilbake til livet på utsiden. Lars fortalte: *[...] jeg er jo frihetsberøvet, men det er jo ikke noe å gjøre med det, det er jo bare å vente, så blir jeg løslatt en gang.* Det tyder på at Lars har satt livet på vent mens han sitter i fengsel, og han lever i en fengselsverden der han nøyer seg med det institusjonen har å tilby (Goffman, 1961). Det kan tenkes at Lars har gitt fra seg friheten for å akseptere fengselsoppholdet. Lars

sier også "så blir jeg løslatt en gang", og det kan belyse at det ikke er noe han kan gjøre med det. Den dagen han blir løslatt kan han returnere til virkeligheten. Lars sier også at de føler at de går glipp av mye mens de sitter i fengsel, og det kan tolkes som at de føler at de ikke er en del av sønnen sin "virkeligheten" mens han er i fengsel. Det kan det tyde på at Lars opplever tap av sin rolle, selvbestemmelse og handlefrihet mens han sitter i fengsel (Goffman, 1961).

At det blir mer "virkelig" for Joakim og Lars kan også handle om hvilket familieliv de har. Joakim fortalte også at han ofte hadde samtaler med sønnen sin over Facetime, som er ganske likt Skype, da han var borte fra hjemmet, før han begynte soningen. Det kan bety at han ofte er borte, og både han og sønnen er vant til å snakke sammen over video. Derfor kan det også handle om vaner, og det fører til at det føles mer "virkelig", og noe mer likt livet utenfor.

Jeg har problemer med at han ikke vil snakke i telefon. Han synes ikke det er ekte, for han hører meg, men ser ikke meg. (Joakim)

I lys av teorien til Dreyfus (2009) kan en tolke at det Lars og Joakim sier ut i fra samtaler de har hatt gjennom Skype, så føles det mer virkelig gjennom Skype sammenliknet med telefon. Dreyfus (2009) mener en må få en forståelse for hele konteksten hvis en skal føle nærvær og det kan en, i følge ham, ikke få gjennom telekommunikasjon. I tillegg mener han at slike medierte sosiale relasjoner ikke er ekte. Når det gjelder ekte sosiale relasjoner mener Dreyfus (2009) at dette ikke kan oppnås gjennom telekommunikasjon. Lars og Joakim mener derimot at samtalen over Skype føles mer ekte, og for dem er dette en sammenlikning med telefon fordi fysiske treff i stor grad er utilgjengelige for dem. En tolkning av det Joakim beskriver som "ekte" er at det blir mer ekte med bilde. Fra sønnen sin side kan det også handle om vaner, fordi han er vant til å snakke med Joakim over video og derfor blir sønnen skeptisk og uinteressert når han ikke kan se han. Sammenliknet med telefon er de innsatte mer fornøyd med Skype. Joakim sier " *Med Skype blir det ikke misforståelser, men når vi snakker i telefon er det mye lettere for at det blir misforståelser*". I forhold til telefon kan Skype skape bedre flyt i samtalen.

De innsatte har blitt adskilt fra deres sosiale relasjoner i det de ble innrullert i fengslet, og de kan ikke delta i hverdagslige sosiale relasjoner på samme måte som før de kom i fengsel (Goffman, 1961). Men er det virkelig slik at kontakten blir mindre ekte når de snakker over Skype, spesielt i et fengsel der kontakten i utgangspunktet er begrenset? Joakim forklarte kontakten med sønnen:

[...] Jeg ser jo at jeg får mye bedre kontakt med sønnen min via Skype enn telefon. Det ser jeg jo når vi har samtaler - gleden i ansiktet til sønnen min. Han smiler og synes det er artig at han har kontakt med meg og at han ser meg. Skype er jo det beste tilbudet her for å ha kontakt med sønnen min når jeg er så langt unna [...]

Joakim sier at han får god kontakt med sønnen gjennom Skype og det mener han fordi han kan se at sønnen er fornøyd. Jeg snakket med Joakim igjen 2 måneder etter hans første Skypesamtale. Etter det har han fått bruke det hver uke, og da virket han mer fornøyd med Skype og hvordan kontakten med sønnen hadde utviklet seg. Det Joakim legger i "bedre kontakt" kan være at sønnen virker mer interessert i å snakke med han og det kan handle om hvilken holdning sønnen har mens han snakker med pappaen sin. Det gir også Joakim mulighet til å vise farsforpliktelse. For Joakim blir det en positiv samtale når han kan se sønnen smile, og det gjør også noe med hvordan Joakim har det etter samtalen er avsluttet. Joakim sier:

[...] den tiden jeg ikke hadde tilgang til Skype i fengslet, da kunne jeg ikke dra hjem på perm heller. Så fikk jeg begynne å bruke Skype litt før permtiden, og da så vi stor positiv utvikling når jeg fikk ha kontakt med sønnen min over Skype. Han savner jo meg også, så han har jo stor glede av å se meg og snakke med meg.

Det er en stor glede for både Joakim og sønnen å se hverandre, men hvis vi ser det slik Dreyfus (2009) mener om sosiale relasjoner og telenærvær, vil ikke det være "ekte" sosiale relasjoner fordi de ikke kommuniserer ansikt-til-ansikt. Kroppen må være tilstede for at det skal være "ekte". Andre studier viser at det å være far også kan gjøres på andre måter. For eksempel kan du også få ansikt-til-ansikt gjennom digitale kommunikasjonsformer med bilde, som Skype (Aure, 2018). Sønnen til Joakim smiler under hele samtalen, sier faren, og synes det er morsomt å ha kontakt med sin pappa. Det kan derfor tenkes at deres medierte sosiale relasjon er "ekte", både for sønnen og spesielt for Joakim som sitter i fengsel og ikke har mange andre muligheter til å se eller snakke med sønnen. Med hensyn til det Joakim sier kan det tolkes at det er viktig for han å være en del av familiens liv under soningen, men det er også viktig for Joakim at han får emosjonell støtte fra familien mens han soner i fengsel (Beck & Beck-Gernsheim, 1995). Slik Joakim forklarer det er Skype en måte for dem å opprettholde kontakten og i tillegg oppleves det som mer "ekte" sosiale relasjoner gjennom Skype i forhold til telefon, fordi det blir mer "ekte" med bilde.

På grunn av den teknologiske utviklingen har vi muligheten til å ringe andre via Skype og på Facetime på telefonen. Barn har derfor større forventninger til både omfang og form på kommunikasjon fordi de er vant til å kommunisere med foreldrene over video hvis de er ute av huset (Hansen, Arvesen, Tonholm, 2013). Teknologien har blitt svært utbredt og det blir mer vanlig å ringe til andre over videosamtale. Dette er også noe barna har blitt vant til, og derfor kan det være mulig at de føler en skepsis når de ikke får se ansiktet til den de snakker med når de er vant til det. Joakim forteller også:

Vi har litt problemer med å kommunisere med vanlig gammeldags telefon, for han er jo oppvokst i den moderne tiden, og vi pleier å ha videosamtale når jeg er borte fra hjemmet. Jeg ringer hele tiden med sånn videosamtale, så da får vi se hverandre hele tiden. (Joakim)

De som jobber i Kriminalomsorgen har også merket at digitale kommunikasjonsmuligheter endres hos både voksne og barn.

Vi er jo veldig glad for at vi har fått Skype fordi vi ser at barna blir mer teknologisk. De forholder seg jo på en annen måte til det med kommunikasjon- altså det er ikke slik det var for 20 år siden, som kanskje Kriminalomsorgen har måtte ha hatt den metoden fordi vi ikke har hatt noen andre virkemiddel tidligere da. (Lisa)

Dette viser at bruk av videokommunikasjon kan være positivt for små barn som fort mister interesse av å snakke i telefon. Skype som et supplement til telefon gir barna et bredere spekter av handlingsmuligheter til hvordan de ønsker å kommunisere utover det språklige. Video blir mer tilpasset barnas alder, og for dem vil det kanskje være bedre å vise frem leker, eller hva de har lært i stedet for å bruke verbal kommunikasjon. Både Joakim og Lars fortalte at det som skjedde i samtalene med deres barn var at de ville vise frem leker eller ting de hadde laget. Når barna viser frem hva de har lært eller laget vil det styrke innsattes mulighet til å involvere seg i viktige hendelser i barnas liv. Barna i dag har andre kommunikasjonsmønstre fordi de snakker mer i telefon. Barna kjenner til mange andre måter de kan kommunisere på teknologi, som for eksempel Skype og Facetime og i tillegg er de mer tilgjengelig på grunn av telefon og andre kommunikasjonskanaler (Ólafsson, 2013). Det kommer også frem at det som gjør at det blir mer ekte med Skype i forhold til telefon er at en bedre legger merke til positive og negative holdninger. Det er lettere for fedrene å "lese" de små barnas kroppsspråk med bilde, og på den måten blir det enklere å forstå barna.

Det kan være skummelt for et barn å komme inn i et fengsel, derfor er det viktig at Kriminalomsorgen legger til rette for barn når de kommer på besøk til fengslet slik at det skal virke minst mulig skremmende. Lisa som er ansatt i fengslet forteller at de prøver å ufarliggjøre fengslet for barna og skape trygghet for dem. Barna får for eksempel et informasjonshefte før de skal på besøk, og i dette informasjonsheftet er det bilder av fengslet, cellen til mammaen eller pappaen og besøksrommet slik at de kan forberede seg til besøket i fengslet. Når de innsatte skal få besøk av sin familie blir de låst inne på et besøksrom. Fengslet har gjort flere tiltak for at fengslet skal oppleves som mer barnevennlig når innsatte får besøk av sin familie. På lukket avdeling har de et besøksrom som er spesielt tilpasset barn. Rommet er fylt med leker og tegnesaker, slik at det skal oppleves som mindre skummelt.

I tillegg har vi en figur som er et maleri på veggen, og figuren går gjennom hele slusa og gjennom den store hallen. Han er også inne på besøksrommet. Vi som voksne legger ikke merke til han, men jeg tror barn ser han, de har ofte sett han når de kommer inn, og det er jo poenget. Han er der for å ta bort litt av fokuset på betjentene, når barna er 3-4-5 år så kan de være litt skummel. (Lisa)

Fengslet har altså forsøkt å tilpasse omgivelsene slik at barna i større grad skal få en positiv opplevelse av å møte sine innsatte foreldre. Lisa har observert det skummelt for barn å komme inn i fengslet. Hun mener spesielt de uniformerte fengselsbetjentene kan gi barna en følelse av redsel. Det kan handle om at de ser mange fengselsbetjenter i uniform. Dette kan føre til at barnet blir redd, og også skape en bekymring for barnets far eller mor som sitter i fengsel. I en Skypesamtale vil ikke barnet bli påvirket av fengselsomgivelsene i like stor grad, og samtalen mellom barn og innsatt kan bli mer naturlig. En kan også si at barnet i større grad kan "være seg selv" over Skype siden det er i kjente omgivelser. Med hensyn til samtalen med Lisa kan det tenkes at det vil være bedre for et barn å snakke med mor eller far over Skype istedenfor å dra på besøk til fengslet. Det er i tillegg vanskelig å forutse hvordan et barn vil reagere i møte med et fengsel. Det er klart at høye murer, sikkerhetskontroller og mennesker i uniform kan ha innflytelse på barnas møte med sine foreldre, noe som igjen kan påvirke besøket i negativ forstand. Selv om videokommunikasjon aldri kan erstatte ansikt-til-ansikt møter, kan bruk av Skype likevel eliminere enkelte faktorer som ville vanskeliggjort en samtale i fengslet.

Tidligere forskning viser at å få besøk av familien i fengslet er veldig positivt for innsatte, og det er viktig for kommunikasjon og den emosjonelle kontakten (Clarke et.al, 2005). Slik

fedrene forklarer deres samtaler med barna fikk jeg inntrykk av at samtalene kan sammenlignes med personlige møter på flere måter. Clarke et. al (2005) poengterte at flere fedre ikke ønsket å få besøk av familie eller barn fordi de ikke var komfortabel med at barna skulle komme inn i fengslet. De ville ikke at barna deres skulle eksponeres for andre innsatte som for eksempel personer som soner i fengsel for pedofili. Ifølge Clarke et. al (2005) er det mer vanlig for de innsatte å ha kontakt med familien over brev og telefon sammenlignet med besøk. Dette kan handle om at de soner langt fra familien, slik denne studien viser. Det kan også handle om at telefon og brev oppleves som mer trygt for barnet sin del.

Mona opplevde at hennes niese var veldig bekymret for hvordan hun hadde det i fengsel. Niesen som er ung og bor et annet sted hadde sett på film om hvordan kvinner ofte har det i fengsel.

Skype har hatt mye å si. [...] hun (niesen) var jo veldig redd for meg og hadde liksom de tingene oppi hodet sitt om hvordan det her var og det bildet hun hadde laget av fengslet fordi hun hadde sett det på film. Da hun så meg og jeg kunne forklare henne mens hun så meg i øynene så ble hun trygg med en gang. Hun vet jo at jeg ikke lyver til henne, men likevel, hun så at jeg så godt ut og "alt dette" her, ikke sant? Jeg forklarte henne at det ikke er slik at man mister såpen i dusjen og slike ting, hun var jo livredd for at det var slik. (Mona)

De færreste mennesker har vært inne i et fengsel. Det er derfor vanlig å danne seg et bilde av hvordan det ser ut og hvordan de innsatte lever ut i fra hva vi ser på film og TV. Ettersom niesen ikke har mye kunnskap om fengslet, og tror det er slik det fremstilles på film, kan dette ha vært en form for inntrykksstyring fra Mona (Goffman, 1992). Gjennom Skype har de innsatte anledning til å styre inntrykkene uten at de blir påvirket av omgivelsene. De velger selv hvordan de vil fremstille seg selv på Skype. Kanskje det var en fordel for niesen og snakke med Mona over Skype istedenfor å dra på besøk i fengslet, ettersom fengslet kan virke skremmende for barn. Jeg spurte Mona om hun kunne beskrive hvordan hun opplevde samtalen med henne på Skype:

Det å se henne lyse opp. Fra å være så redd for det hun har sett på Tv og laget seg en verden i hodet, og se da jeg forklarte henne det og se hvordan hun senket skuldrene og bare slappet av og ble så glad. Jeg så at hun lyste opp i øynene, og jeg kjente at jeg bare satt der og prøvde å ikke gråte. Det var så tungt.

På grunn av Skype kunne Mona vise frem at hun hadde det bra i fengsel, og at det er ikke slik man ser på film. Grambo (2000) har vist at i fengsler med høyt sikkerhetsnivå og strenge rammer for hvordan kontakten med de utenfor fengslet skal foregå kan dette føre til at barna får forsterket sine bekymringer i stedet for å redusere dem. Niesen til Mona fikk en forståelse for hennes situasjon i fengslet, noe som tyder på at begge har klart å uttrykke følelsene sine og kommuniserer godt over Skype. Ut fra hvordan Mona forklarer hvordan niesen roet seg, kan det tyde på at denne Skypesamtalen har hatt en viktig betydning for deres sosiale relasjon. Over telefon kunne ikke niesen ha sett med sine egne øyner at Mona har det bra. Slik Mona forklarer samtalen tyder det på at Skype har muligheten til å skape en forståelse for menneskene som interakterer med hverandre. Mona fikk en forståelse for at niesen hadde det bra gjennom en emosjonell reaksjon, men Dreyfus (2009) mener at dette ikke er mulig. Dreyfus (2009) kritiserer videokommunikasjon og mener kroppen må være tilstede i de sosiale interaksjonene. Slik samtalen mellom Mona og niesen tolkes er det emosjonell og følelsesmessig involvering i samtalen deres over Skype, noe Dreyfus (2009) mener er uoppnåelig gjennom telenærvær. I sammenheng med at det kan være bedre for barn å ha samtaler over Skype kontra fysisk tilstedeværelse i fengslet er dette et godt eksempel som viser at Skype kan gi barna større trygghet om at de innsatte har det fint i fengslet. Dette er særlig innlysende om en sammenligner med ingen kontakt, brev eller telefon, som i mange tilfeller er alternativet. Derfor kan Skype altså være bedre enn ansikt-til-ansikt i fengselssammenheng.

Oppsummering

For de innsatte har det stor betydning å ha kontakt med familie og barn. De som ble intervjuet i forbindelse med samtaler med familie har prioritert å snakke med barna over Skype. Det kommer frem at det er viktig for dem å holde kontakt med familien mens de soner, spesielt for de som har lengere dommer. Det kan handle om at det er vanskelig å ha en tilstedeværelse i barnas liv, og derfor må de gjøre det beste ut av det for å kunne bidra i barnas oppvekst. Flere av fedrene har også opplevd at det er vanskelig å ha kontakt med deres små barn over telefon, fordi det ikke er interessant for dem å snakke. Barna ønsker å vise frem leker, ting de har laget og det de har lært. Dette har de mulighet til å gjøre gjennom video, og derfor kan Skype være en mulighet for å kunne delta mer i barnas liv ved at barna faktisk ønsker å snakke med dem på Skype. Dette gjelder særlig for de som soner langt unna barnets bosted. Vi ser også at de venner seg til situasjonen og aksepterer soningen, samtidig som det endrer opplevelsen av å sone fordi de får mer kontakt med barna. Telefonbruken er begrenset på både

lavsikkerhetsavdelingen og høysikkerhetsavdelingen. Innsatte på lavsikkerhetsavdelingen må betale med sine egne penger for å ringe med en svært dyr telefon, og dette begrenser også hvor mye de kan snakke med familien ettersom de tjener lite penger i fengslet. Skype i fengslet gir de innsatte mer taletid og det blir billigere å ringe til familien.

4.2 Kontakt mellom helsepersonell og innsatte

Lisa (ansatt) ved Tromsø fengsel og har ved flere anledninger selv brukt Skype til blant annet ansvarsgruppemøter sammen med de innsatte. Ansvarsgruppemøtene går ut på å snakke med for eksempel andre kommuner om tilbakeføring til samfunnet og hvordan andre etater kan hjelpe den innsatte når vedkommende returnerer til samfunnet. Dette innebærer blant annet å hjelpe den innsatte med å få seg bolig eller jobb etter soning i fengsel.

Det er klart den kommunikasjonsformen blir jo som et møte hvor alle sitter tilstede, det blir lettere å kommunisere fordi du leser kroppsspråk på en bedre måte. Man klarer på en måte og bare en sånn liten ting "hvem skal ta ordet nå?", altså slike ting er veldig greit for den innsatte fordi de får et ansikt på de som de skal møte når de returnerer istedenfor å bare ha en stemme.

Så jeg tror det forenkler en del, altså den uroen roer seg litt når man på en måte har sett dette mennesket før og for oss som samarbeidspartner så er det jo også noe med at kommunikasjon går jo på et litt enklere vis. Altså vi sier jo ofte når vi møter folk for første gang i et møte man har kanskje hatt mye dialog med på telefon tidligere, så har i hvert fall jeg opplevd mange ganger "åh det er så fint å få et ansikt på stemmen", ikke sant. Det er noe med den måten å interagere og samarbeide på som blir påvirket av at man får se personen i øynene da.

Lisa sier altså at også når det gjelder samtaler mellom innsatte, fengslet og andre over Skype sammenlignet med til telefon, er det at en kan en tolke at kroppsspråket er viktig når en kommuniserer med andre mennesker. Blikkontakt og holdning er for eksempel viktig når en kommuniserer for å få en flyt i samtalen.

Roger har siden de fikk tilbudet om Skype i fengsel hatt to samtaler over Skype med to forskjellige psykologer. Roger var positiv til å snakke med psykologene over Skype, men i følge han selv tenkte han mer over hvordan han oppførte seg eller så ut mens han satt på

Skype. Han synes også det var ubehagelig å vise ansiktet sitt på video, men dette var mest i starten. Etter de hadde snakket litt sammen ble han mer komfortabel. Han kunne ikke forklare hva som gjorde at det var ukomfortabelt å vise ansiktet sitt over video. Roger møtte begge psykologene ansikt-til-ansikt før han hadde behandling over Skype, men dette hindret ikke at det var ukomfortabelt i starten av Skypesamtalene.

Mona har også hatt samtaler med helsepersonell over Skype. Hun holder på å avslutte LAR-behandlingen i intervjuperioden. Ifølge Mona er det viktig at hun får oppfølging i denne prosessen. LAR holder til i Bodø og før de fikk Skype i fengslet har det vært vanskelig å avtale møter. De har møtene over Skype for å snakke om videre utvikling og planer. Før Skype kom inn i fengslet, opplevde Mona ofte at møtene ble utsatt, men med Skype er det enklere for alle parter å gjennomføre et møte. I dette tilfellet blir det både mer og bedre oppfølging.

I møtereferatene fra Fengselshelseprosjektmøtene kommer det frem at psykologene som gir behandling til innsatte over Skype opplever noen problemer når de skal se dem over video. De har opplevd at ansiktene er langt unna kameraet, så det har vært vanskelig å se personen de behandler. Den innsatte har ikke mulighet til å justere på utstyret siden kameraet er fast i vegg og de har ikke tastatur eller mus inne på rommet under samtalene. Dette er noe fengselsbetjentene må ordne før de forlater rommet, men ut i fra klagene fra helsepersonell virker det ikke som om dette er noe de tenker over når de setter opp Skype for den innsatte. Når den innsatte sitter langt unna kameraet er det vanskelig å se personen. Et annet problem behandlerne opplever er at de ikke får blikkontakt med den innsatte. Dreyfus (2009) sier at teknologien frarøver læren av kroppslig engasjement fordi en ikke befinner seg i et risikabelt ekte miljø. En må tolke situasjonen og lære av sine feil, og hvis en ikke har anledning til å zoome inn på detaljene som er viktig for å få erfaring vil det være vanskelig å gi behandling over video. Dette kan ses i sammenheng med at psykologene som behandler innsatte ikke er fornøyd fordi de ikke kan zoome inn på ansiktet deres for å se de bedre. Når de ikke kan få blikkontakt med de innsatte eller ser de dårlig går de glipp av en viktig del av erfaringen de trenger for å kunne gi dem behandling. Slik sett kan det være et problem når psykologene ikke får blikkontakt eller har anledning til å styre zoomingen selv. Kvaliteten på videooverføringen vil påvirke begge parter opplevelse av samtalen. Hvis ikke psykologen ser pasienten godt vil det være vanskelig å lese kroppsspråk og gi tilfredsstillende behandling.

Psykologene sammenligner med møter ansikt-til-ansikt. På den måten kan behandlingen bli kvalitativt dårligere. Hvis Skype brukes i stedet for fysiske møter, blir det totale behandlingstilbudet dårligere, i motsetning til kontakt med barn hvor Skype ofte kommer i tillegg. Hvis det, som i Monas tilfelle, fører til hyppigere kontakt blir det også mer og dermed bedre. Informantene fikk spørsmål om hvordan de opplevde helsetilbudet i fengslet. De mente at det var bra og at de fikk behandling som var tilpasset deres behov, selv om studier viser at helsetilbudet er dårlig og innsatte ikke får helsetilbud som er tilpasset deres behov (Cramer, 2014).

4.2.1 Hvordan påvirker teknologien relasjonen mellom innsatt og behandler?

Mona bruker altså LAR medisin (legemiddelassistert rehabilitering). Hun har hatt ett møte med LAR på Skype og er positiv til at disse samtalenes blir gjennomført over Skype. Hun sa for eksempel:

Det som er fordelen med Skype er at man kan se de man snakker med, det blir jo noe helt annet enn på telefon. [...] Vi hadde et LAR-møte over Skype, og det ble mye enklere når man kunne se dem og diskutere frem og tilbake. Hvis møtet ikke hadde vært på Skype hadde det vært mye vanskeligere og kommet til enighet [...]

I møte med helsepersonell blir Skype og telefonbruk i stor grad sammenlignet av de innsatte, og ifølge Mona blir det bedre flyt av å ha møtene på Skype. Slik Mona forklarer det kan det tyde på at LAR-møtene som tidligere ble tatt over telefon ikke var bra, og at Skype er avgjørende for en mer effektiv samtale.

Are soner på høysikkerhetsavdelingen og har sonet ferdig dommen om noen måneder. Han har ei datter på 3 år som han har foreldreansvar for. Det er derfor viktig at alt det praktiske, for eksempel jobb og bolig er på plass når han er ferdig med dommen. For å få hjelp til dette har han hatt et ansvarsgruppemøte over Skype, der forskjellige etater fra hjemkommunen hans deltok, i tillegg til ansatte fra fengslet. De som deltok på dette møtet var hans hjemkommune, boligkontoret og rus og psykiatritjenesten. Tilsammen var de seks personer som deltok på Are sitt ansvarsgruppemøte. For Are er det viktig at det finnes et støtteapparat utenfor fengslet når han kommer ut. Tidligere har de gjennomført ansvarsgruppemøter over telefon, noe som ifølge Are ikke fungerte bra.

Det er noe helt annet der man ser personen man snakker med enn hva det er å snakke over telefonrøret, for da er det lettere for dem å si nei eller ja og ikke ta ting så seriøst vil jeg kanskje si. Det er jo lettere å gi avslag over telefon hvis du ikke har sett dem, de ser jo på meg som et beinrangel sant, som kommer med sprøyta bak øret og plutselig etter 3 år så ser de meg på Skype, og jeg ser på øynene deres "wow okei han er oppe og går, han er friskt og rask". (Are)

Det er flere viktige poeng som kommer frem når det gjelder å kunne se hverandre på video og ikke bare høre den du snakker med. Det er nødvendig å se et ansikt og en mimikk, som gjør at du kan lese kroppsspråket bra. Dersom et kroppsspråk er tydelig er det enklere å forstå den du snakker med. Når du ser en annen person kan du i mange tilfeller se om de har det bra eller dårlig. Det styrker også relasjonen du får til det mennesket du snakker med, ikke bare er det positivt for den innsatte, men også for barnet, partneren eller de du kommuniserer med.

Ut fra det som blir sagt av Are har det stor betydning at andre kan se han over Skype. Are har 30 år med narkotikamisbruk bak seg og rus og psykiatritjenesten fra hans hjemkommune husker han som et beinrangel, ifølge Are. Det er også en fare for at han går tilbake til bruk av narkotika når han slipper ut av fengslet. Derfor er det viktig at han får så god hjelp som mulig etter endt soning. For Are har det mye å si at de kan se at han har blitt bedre fordi Are mener det gir dem mer lyst til å hjelpe han. Slik hadde det kanskje ikke vært om de skulle ha hatt dette møtet over telefon. Dette tyder på at Skype er viktig for å gjennomføre ansvarsgruppemøter, spesielt for de som ikke kommer fra Tromsø, ettersom det vil være vanskelig å planlegge logistikken til et slikt møte når de skal møtes ansikt til ansikt.

Samtidig som Skype ofte er bedre enn telefon på mange områder er det også slik at Are opplevde å bli møtt med negative holdninger på Skype. Ifølge Are opplevde han på ansvarsgruppemøtet gjennom Skype at personen fra hans hjemkommune snakket nedlatende og med en dømmende tone til han fordi han mente Are hadde en lang vei å gå før han ville bli rusfri. Det var fire andre personer i rommet hvor Are satt under ansvarsgruppemøtet på Skype, og Are følte derfor en trygghet når de andre som jobber i fengslet satt sammen med Are under ansvarsgruppemøte.

[...] jeg sa til [navn]: "Nå skal du høre her [navn], du skal ikke betvile min motivasjon i det hele tatt, for jeg har som mål å leve et totalt rusfritt liv, jeg skal ha totalavhold

fra alt. Det skal jeg klare og det skal også du hjelpe meg med". Så fikk jeg høre fra de som satt rundt meg at det var en fin måte å si det på [...].

For Are var det en trygghet å kunne ha andre ansatte fra fengslet rundt seg i en slik situasjon. Are forteller fra da han opplevde negativ holdning fra en av de som var med på møtet over Skype: [...] *det er klart det hadde ikke blitt like lett over telefon, fordi da er det bare ord. Kanskje jeg hadde blitt frekk i telefon. Så jeg tenker det er bra med Skype i slike situasjoner [...].* Are sier "da er det bare ord" om telefonsamtalen, og at han kunne blitt frekk, men på grunn av at han kunne se personen klarte han å holde seg saklig. Dette handler om at det er mer "ekte" over Skype sammenlignet med telefon. Samtalen til Are viser betydningen av å ha med bilde i samtalen og det viser på den ene siden en positiv side ved Skype at Are i større grad klarer å holde seg saklig. På den andre siden ble Are møtt med en negativ holdning og, noe som kommer bedre frem over video.

[...] man kan jo tolke kroppsspråk, fordi det går mye på det. Det som er forskjellen på en telefonsamtale og en Skypesamtale er at du får med et kroppsspråk, du får et ansikt og en mimikk og alle de tingene vi mennesker kommuniserer med. Men også oppleve å tolke en negativ holdning [...] man leser jo familien sitt kroppsspråk. Sitter en innsatt å snakker med barnet og han/hun ser barnet knyter seg eller er rastløs, da kan de bli mer bekymret enn de ville blitt over telefon [...] (Lisa)

[...] De innsatte har ikke den samme muligheten som jeg og deg når vi har fått en ubehagelig følelse, fordi vi har muligheten til å kommunisere med familie og venner per telefon med en gang vi har behov for det, så kan vi bare ta opp telefonen og ringe dem for å få "ventilert". Det har ikke de innsatte, etter en slik samtale blir de tilbakeført til sin celle. De soner jo ikke med sine nærmeste venner heller, selv om de er i et fellesskap på en avdeling så vil de kanskje ikke dele det de har opplevd. Da blir de sittende alene med sine tanker [...] (Lisa)

Ifølge Lisa som er ansatt i fengslet kan de innsatte oppleve negative holdninger fra både familie eller statlige etater (NAV, boligkontoret) over Skype. De innsatte blir adskilt fra familien under fengselsoppholdet, og kontakten de kan ha med dem er begrenset. Problemet flere innsatte opplever er at når de snakker med familien på telefon eller Skype, blir de etter samtalen sittende alene i tankene. Mange innsatte ønsker ikke å dele sine tanker etter en samtale med familien, med ansatte eller andre innsatte, og det kan ofte være tungt for dem

etter en samtale med barn eller partner. Slik sett kan det også være en negativ side med Skype, og noen ganger kan det altså være bedre å snakke med hverandre over telefon. Innsatte blir også sittende alene i tankene etter en telefonsamtale, men det handler om når de kan "se" hverandre og dette vil gi flere inntrykk. Derfor kan det være tyngre å snakke over Skype sammenlignet med telefon. Det blir indre emosjonelt.

Når innsatte har samtaler med familien sitter de alene inne på Skyperommet. Ingen av de innsatte som har hatt samtaler med familien fortalte om krangling eller ga uttrykk for et negativt kroppsspråk under samtalen, det kan være fordi de ikke har lyst til å dele slike opplevelser eller så har de ikke opplevd det. Det kan være slik som Lisa sier, de som har negative opplevelser ønsker ikke å dele det med andre og blir heller sittende alene med disse tankene. Det er også vanskelig for de ansatte i Kriminalomsorgen å fange opp slike samtaler ettersom de ikke er tilstede når samtalen gjennomføres.

Oppsummering

I dette delkapitlet har jeg fokusert på behandling og rehabilitering over Skype, og hva slags erfaringer innsatte har med det. Samtalene det er tatt utgangspunkt i her handler om LAR-møter, ansvarsgruppemøter og møter med psykolog. Hovedpoengene som kommer frem er at det er enklere å kommunisere, spesielt for de som har hatt LAR-møter og ansvarsgruppemøter der det er flere enn to deltagere på møte. Tidligere har slike møter blitt tatt over telefon, og de innsatte er derfor fornøyd med at de kan ha slike møter over Skype. De innsatte forklarer at det er enklere å kommunisere fordi de kan se personene de kommuniserer med. De nevner kroppsspråk og mimikk som en viktig del av å kunne ha en god samtale. For psykologene som gir behandling har det derimot vært problemer med at de ikke får blikkontakt med innsatte over Skype. Hvis Skype erstatter ansikt-til-ansikt behandling, kan det påvirke det totale behandlingstilbudet slik at det blir dårligere. Det er også noen positive og negative sider med Skype. De innsatte kan oppleve forhåndsdommende holdninger tydeligere over Skype. De innsatte mener likevel at Skype skaper bedre samarbeid og det er enklere å få hjelp, og at slike negative opplevelser og møter også ses av flere.

4.3 Teknologi i den totale institusjon

Jeg gjennomførte intervju med innsatte på høysikkerhetsavdelingen og lavsikkerhetsavdelingen, og fant, naturlig nok, at dette kan utgjøre en forskjell på hvordan innsatte opplever å sitte i fengsel og dermed også bruk av Skype. På høysikkerhetsavdeling er de adskilt fra resten av samfunnet på flere måter. De har strengere regler for telefontid enn de på åpen avdeling som har ubegrenset. Innsatte på lukket avdeling er låst inne på cellen når de ikke er på jobb, skole eller deltar i fritidsaktiviteter der de er under oppsyn av fengselsbetjenter, derfor også kalt lukket avdeling. Innsatte på åpen avdeling er ikke låst inne på cellene, men fengselsbygget blir låst om natten. På lavsikkerhetsavdelingen har de færre fysiske sikkerhetstiltak, men tilgangen til samfunnet er fortsatt begrenset (Kriminalomsorgen, u.å). Høysikkerhetsavdelingen har en mur rundt fengselsbygningen, mens lavsikkerhetsavdelingen har et gjerde. Innsatte på åpen avdeling har mulighet til å få permisjoner for å besøke familien og frigang til jobb og studier. I tillegg kan de snakke i telefon så mye og lenge som de ønsker, mens innsatte på høysikkerhet har som kjent 22 + 10 minutter ringetid i uken.

I likhet med Goffman (1961) sin beskrivelse av totale institusjoner har også fengslets høysikkerhetsavdeling og lavsikkerhetsavdeling rutiner som følges. Fengslet endrer seg likevel, selv om utviklingen i fengslet ikke gjenspeiler utviklingen ellers i samfunnet (Condry & Smith, 2018). Skype har nylig blitt en del av fengslets rutiner, og de innsatte kan bruke Skype en gang i uken til samtaler med barn og pårørende. De innsatte har muligheten til å bruke Skype på fengslets besøksdager som er lørdag og søndag. Fengslet har på mange måter samme rutiner for besøk og Skypesamtaler. Hvis den innsatte ønsker besøk eller en samtale på Skype må pårørende sende inn bestilling til fengslet. De som får innvilget Skypesamtale får en time hver lørdag eller søndag hvor de kan snakke med familien. Hvilket klokkeslett og dag de skal ha samtalen blir bestemt av fengslet. I lys av teorien om totale institusjoner har ikke de innsatte mulighet til å bestemme selv når de skal ha samtaler med sine nærmeste (Goffman, 1961). Ifølge Knut, som er ansatt ved Tromsø fengsel, var det ingen spesiell grunn for at det var høysikkerhetsavdelingen som fikk tilbudet først, det var først og fremst fordi de hadde et ledig rom til det og altså praktiske årsaker mer enn knyttet til straff eller soningsforhold. På sikt var planen at alle innsatte skulle ha muligheten til å benytte seg av tilbudet.

Joakim har vært i samtale med de ansatte i fengslet om å få mer Skypetid. Siden Skype er gratis vil den økonomiske kontrollen forsvinne ved lavsikkerhetsavdelingen. Joakim sitt

ønske er å få bruke det daglig, men bare et par ganger i uken vil gjøre at han sparer mye penger. Institusjonen legger føringer på mange sider av de innsattes sosiale liv (Goffman, 1961). De har kontroll over hvem de innsatte har kontakt med utenfor fengslet og hvor mye kontakt de har med dem. Dette kan de også kontrollere på lavsikkerhetsavdelingen, som tidligere nevnt ved å ha høye priser for å ringe ut, noe som kan føre til at det blir vanskeligere å ha kontakt med familien siden de innsatte ikke har så mye penger når de er i fengsel.

Ifølge Joakim var det vanskelig for de innsatte på lavsikkerhetsavdelingen å bruke Skyperommet på høysikkerhetsavdelingen. Dette er knyttet til organiseringen av de ulike gruppene i fengslet og slik sett kan innføring av ny teknologi være med å endre eller utfordre etablerte rutiner. Dette er ikke intendert, men kan bli et resultat spesielt i fengslet hvor teknologi nylig har blitt en del av rutinene, og det har vært lite bruk av det tidligere.

[...] jeg så ingen innsatte fra lukket avdeling da jeg var der, men jeg mener de bare bruker det som et argument – at jeg ikke kan bruke Skyperommet fordi jeg soner på lavsikkerhetsavdelingen. Men når jeg skal gå for eksempel til helse eller tannlege, som er på høysikkerhetsavdelingen, da blir jeg sendt alene dit og der møter jeg på innsatte som soner på den avdelingen. Det får jeg lov til, men ikke å gå sammen med en betjent til Skyperommet for å ringe til min sønn. Det er tulleargumenter de har brukt [...].

(Joakim)

Joakim mente at de ikke ville ta han med til høysikkerhetsavdelingen på grunn av at de ikke skulle møte på innsatte som soner der. Knut (ansatt) mente at det ikke var et problem for de på lavsikkerhet å bruke det, men det var ikke slik Joakim hadde opplevd det. Ifølge Lisa (ansatt) er den innsatte avhengig av at en fengselsbetjent følger den innsatte til Skyperommet på grunn av låste dører. På høysikkerhetsavdelingen er alle dørene låst slik at det ikke er mulig for den innsatte å vandre fritt. Dette viser at ny teknologi utfordrer andre sider ved institusjonen, og dette kan forstås og fortolkes på forskjellige måter fra ulike grupper, fordi de har ulik kunnskap og makt. I tillegg har Joakim blitt sendt alene til høysikkerhetsavdelingen tidligere og synes derfor det er rart at han ikke kan gå alene til Skyperommet. Dette kan handle om at når han skal til helse eller tannlege er de forberedt på at han kommer, men når han skal bruke Skype så er han avhengig av en fengselsbetjent som setter opp samtalen, som igjen fremhever at de ulike gruppene har ulik kunnskap. I dette tilfellet opplever de det forskjellig.

Joakim ga uttrykk for at han var "skeptisk" til systemet. Han har sendt flere søknader om å få bruke Skype etter han ble overført til lavsikkerhetsavdelingen, og fått avslag på alle søknadene frem til desember. Da fikk han lov til å ringe sønnen sin over Skype fra høysikkerhetsavdelingen. Det tok seks måneder fra han startet søknadsprosessen til den ble innvilget. Joakim har også søkt om utvidet besøkstid, noe han fikk delvis innvilget. Delvis innvilget vil i denne sammenheng si at den innsatte kan få besøk tirsdag, torsdag og søndag. Dette var upraktisk for Joakim siden sønnen og partneren bor et annet sted og må reise langt for å besøke han. Ifølge Ugelvik (2011) ønsker innsatte større frihet og rett til selvbestemmelse. Joakim var tydelig frustrert på grunn av alle avslagene og at han ikke fikk bruke Skype når han ønsket. Han hadde tidligere vært på høysikkerhetsavdelingen hvor han hadde fått beskjed om at de ville få muligheten til å bruke Skype det en gang i uken. Ifølge Ugelvik (2011) opplever innsatte at de mister sin stemme og det fører til at de blir frustrert. Det er fordi de ønsker mer frihet og de vil bestemme mer selv, noe som er svært begrenset når de sitter i fengsel. Det er nettopp det frihetsberøvelsen i fengslet handler om.

Are sier: *[...] Jeg kan tenke meg til at Skype er en milepæl innenfor fengselsvesenet [...].* Begrepet "milipæl" illustrerer utviklingen innenfor fengselsvesenet. I et samfunn hvor utvikling og ny teknologi ikke akkurat er utpreget, har Skype blitt tatt svært godt imot blant de innsatte. Lars nevnte også at Skype var så bra at man ikke skulle trodd det var i fengslet *[...] altså når man ser på andre ting, treningsrommet og slike ting som er dritt, det er Skype de har investert alle pengene i. Men det er bra.* Slik jeg tolker Lars sitt utsagn er han glad for at fengslet har investert i Skype, selv om at alt annet er "dritt". Det er tydelig at Skype er en viktig del av hans fengselshverdag fordi han kan ha kontakt med sønnen sin over Skype.

4.3.1 Overvåkning i fengslet

Skype inngår også i fengslets overvåkningssystem ettersom fengslet bestemmer hvorvidt, når og hvor lenge den innsatte kan snakke med familie. Jeg spurte Joakim om han følte rommet er privat: *[...] jeg vet ikke om jeg er overvåket siden den er på høysikkerhetsavdelingen, men for min del får de overvåke. Det kunne jo stått noe hvis de gjør det, et skilt i hvertfall.* Ut i fra mitt materiale har jeg fått inntrykk av at de som soner på høysikkerhetsavdelingen vet at de kan bli overvåket under Skypesamtalen. Det at Joakim ikke vet at de kan overvåke kan ha noe å gjøre med at han soner på lavsikkerhetsavdelingen og de har forskjellige regler rundt overvåkning. Ettersom han bare hadde brukt Skype en gang på det tidspunktet han ble intervjuet hadde han kanskje ikke blitt fortalt at de blir overvåket. Alternativt har de ikke overvåket samtalen i det

hele tatt siden han soner på lavsikkerhetsavdelingen og de ser kun behov for å overvåke innsatte på høysikkerhetsavdelingen.

I en panoptisk institusjon, som for eksempel et fengsel, blir menneskers kropp blir disiplinert gjennom overvåkning (Foucault, 1999). De innsatte i Tromsø fengsel blir overvåket døgnet rundt og er klar over dette. Besøksrommet som de innsatte bruker ved besøk av familie blir også overvåket. Jeg var inne på dette rommet da jeg gjennomførte intervjuene, og la merke til detaljer som kan sammenlignes med det Foucault (1999) beskriver som panoptisk institusjon. Rommet består av en sofa, et bord og noen stoler, og ettersom det er et familierom var det flere leker og tegnesaker som barna kan bruke. Jeg la merke til et vindu når jeg var inne på familiebesøksrommet for å gjennomføre intervjuene med de innsatte, og da så jeg at de som er inne på besøksrommet ikke kan se ut av vinduet. Utformingen av rommet er også en del av den panoptiske disiplineringen, og det handler om at fengselsbetjentene til en hver tid skal ha oversikt og kontroll over de innsatte (Foucault, 1999).

De innsattes Skypesamtaler med familie og barn kan potensielt overvåkes. Fengselsbetjentene kan se og høre hele samtalen om de ønsker det og de innsatte vet at det er en mulighet for det skjer. Overvåkning av Skypesamtalen skjer gjennom en skjerm som er koblet opp til Tven de innsatte bruker til Skype. På denne skjermen har de ansatte muligheten til å få opp lyd og bilde fra Skypesamtalen til den innsatte. Dette gjør de hvis de mistenker at det skal smugles ulovlige ting inn i fengslet eller ved planlegging av kriminell aktivitet (Straffegjennomføringsloven §31). Den innsatte vil bli informert på forhånd dersom Skypesamtalen blir overvåket. Overvåkning er ifølge Foucault (1999) et virkemiddel for maktutøvelse og disiplinering. På den ene siden vet de innsatte om overvåkingen og forholder seg til det. Hvis vi ser det fra Goffman (1961) sin teori om totale institusjoner, mener han at krenkelsesprosessen går over i en gradvis tilpasning til institusjonens regime. På den andre siden kan det påvirke "intimiteten" i den sosiale relasjonen eller samtalen mellom innsatte og barn eller andre pårørende. Studier viser at pårørende synes det er ukomfortabelt å bli overvåket i telefonsamtaler med den innsatte, men også ved besøk i fengslet (Condry & Smith, 2018). Det kan handle om at de ikke vet hva som blir lyttet på i samtalen og hva slags informasjon de er ute etter. I tillegg kan det være ukomfortabelt å være inne på familierommet på besøk hos kjæreste eller ektefelle, og ikke vite om noen overvåker dem. Ettersom de innsatte i denne studien ikke bryr seg om at de blir overvåket, kan det altså tyde på at det er de pårørende som blir mest påvirket av det.

Fengslet bestemmer om de vil godkjenne besøket eller Skypesamtalen, hvilket språk som snakkes og dermed til en viss grad hva det snakkes om. En studie viser at det kan være ukomfortabelt for pårørende å snakke i telefon med den innsatte, fordi de pårørende ikke vet hva fengslet lytter etter under samtalen (Condry & Smith, 2018). Dette kan prege samtalen med at de pårørende ikke kan snakke fritt om hva de vil. Ifølge Condry og Smith (2018) opplever besøkende i fengslet stress på grunn av besøksreglene, og i tillegg var det mye overvåkning og mangel på familienærhet i fengselssettingen. Det er altså ikke bare de innsatte overvåkningen går ut over, men også de pårørende. For mennesker som aldri har vært i et fengsel tidligere er det mye å forholde seg til når man skal inn i et fengsel. For de innsatte var det ikke et stort problem at de ble overvåket, og det virket ikke som at det påvirket hvordan de forholdt seg til besøk og Skypesamtaler. Mitt materiale inneholder ikke pårørendes meninger og erfaringer med dette og kan derfor ikke si noe om det, men tidligere forskning viser at de blir påvirket av overvåkningen. Jeg spurte Lars om han viste noe om overvåkningen:

Det er et duplikat, en bærbar PC på rommet ved siden av som er koblet til TV-en som en betjent kan sitte å se på. Det står jo ukontrollert, men om det er noen som sitter der eller ikke vet du jo ikke, du er jo låst inne på rommet. (Lars)

Lars forklarer veldig detaljert hvordan overvåkningen av Skype fungerer, men han vet ikke om noen følger med når han snakker med sønnen sin på Skype. Ifølge Foucault (1999) medfører disiplineringen at makten er tilstedeværende i praksis. Makten er individløs, en vet at noen kan overvåke deg, men en vet ikke hvem, og i dette tilfellet heller ikke om de blir overvåket.

Når Skype skal kobles opp er det en fengselsbetjent som konkret må gjøre det. Vanlige aktiviteter som de fleste personer som ikke er innsatte kan gjøre selv, må altså gjøres av fengselsbetjentene. På den måten blir de innsatte fratatt muligheten til å gjøre hverdagslige handlinger. Når fengselsbetjenten går ut av rommet tar de med seg mus og tastaturet slik at de innsatte ikke kan surfe på nett, men bare bruke Skype-funksjonen. Slik kontrolleres vanlige digitale aktiviteter på detaljnivå og dermed er en del av frihetsberøvelsen. De innsatte er glad for muligheten til å bruke Skype, og de virker innforstått med at de ikke kan bruke internett til det de vil. Selv om det er fint å bruke Skype, er det også en påminnelse og demonstrasjon av at det å sitte i fengsel innvirker på mange gjøremål, hele dagen. Dette er knyttet til fengslet som total institusjon (Goffman, 1961) og hverdagsmakten i fengslet (Ugelvik, 2011).

Ifølge Ugelvik (2011) har fengslet ulike maktteknikker som utspiller seg på ulike måter i fengslets hverdagsliv. Et eksempel på dette er når en av de innsatte på lavsikkerhetsavdelingen fortalte at han skulle finne en gjenstand han trengte til jobben sin på verkstedet. På skolen har de tilgang til Pc, og egentlig skal de fleste nettstedene være sperret. Den innsatte fant ut at han hadde tilgang til Finn.no, og ettersom dette var en gjenstand han trengte til jobben sin i fengslet tenkte han det var greit å kjøpe den via Finn.no. Han opprettet kontakt med en selger, men han fikk ikke tid til å planlegge ferdig i løpet av denne dagen. Neste dag da han var tilbake på skolebenken skulle han se om han hadde fått svar fra selgeren, men da oppdaget han at Finn.no var sperret. Dette er et eksempel på hvordan makt utføres i en panoptisk institusjon (Foucault, 1999). De innsatte er under konstant overvåkning og hver minste ting de gjør blir fulgt med på. Dette viser også at overvåkning finner sted uavhengig om du soner på lavsikkerhetsavdelingen eller høysikkerhetsavdelingen, og alt de gjør blir langt merke til.

Oppsummering

Fengslet er preget av regler og rutiner, og bruk av teknologi har kommet sent inn i fengslet. Det kan handle om at de ikke vil at teknologi skal bli implementert i fengslet, som kan være på grunn av hva fengslet egentlig er. Teknologi kan utfordre regler og rutiner i fengslet, og derfor har det kanskje vært vanskelig å få inn bruk av teknologi. Det er derfor interessant å se hvordan fengslet som total institusjon blir påvirket av Skype. Det som skjer er at deler av den økonomiske kontrollen forsvinner, fordi de innsatte nå har muligheten til å ringe gratis hjem til familien, i en time, i de fleste tilfeller. Det viser seg også at overvåkingen i fengslet består, og blir videreført i teknologien ettersom samtalene kan avlyttes med både bilde og lyd. Samtidig endrer det også institusjonen. I neste kapittel vil jeg oppsummere funn og svare på oppgavens problemstilling og forskningsspørsmål.

5 Avslutning

Denne oppgaven har analysert og diskutert ulike sider av innsattes erfaringer med bruk av Skype. Gjennom en kvalitativ tilnærming har jeg forsøkt å svare på problemstillingen: *Hvordan påvirker Skype innsatte sine soningsforhold og hvordan påvirker Skype fengselsinstitusjonen?* Problemstillingen ble spesifisert i tre forskningsspørsmål: 1) *Hvilke erfaringer har de innsatte med å ha kontakt med barna sine mens de soner? Hvordan påvirker Skype denne relasjonen?* 2) *Hva skjer med kontakten med helse og rehabiliteringstjenesten og hvordan påvirker teknologi denne relasjonen?* 3) *Hvordan påvirker Skype fengslet som en "total institusjon"?* Jeg vil oppsummere oppgavens hovedfunn og svare på oppgavens problemstilling og forskningsspørsmål. Innledningsvis i oppgaven ble det gjort rede for normalitetsprinsippet som handler om at domfelte skal ha like rettigheter som andre borgere. Berøvelse av friheten er straffen, og straffen skal ikke være mer belastende enn det som er nødvendig (Meld.St.37(2007-2008)). De innsatte skal ikke gis tilleggsstraff som for eksempel bli fratatt "normale" goder som inngår i et liv. Det kan være besøk i fengslet, permisjoner og telefonkontakt. Den innsatte har også krav på helsetjenester som er tilpasset den innsattes behov. I oppgaven har jeg forsøkt å svare på om Skype gir bedre soningsforhold og om innsatte får de rettighetene de har krav på.

5.1 Fedre i fengsel

I analysen om innsattes erfaringer med kontakt med barn har det vært fokus på farsrollen, hvordan barn opplever fengsel, sammenligning av telefon og Skype og hvordan Skype oppleves som mer virkelig/ekte. I analysen kommer det frem at innsatte får mer telefontid på grunn av Skype. Etter innføringen av Skype får de innsatte en time mer telefontid enn det de i utgangspunktet har krav på. Dette er i tråd med det som kommer frem i St.meld.nr.37(2007-2008), der de ønsker at innsatte skal få mer kontakt med familien. På bakgrunn av analysen ser vi at de innsatte både får bedre og oftere kontakt med familien på grunn av Skype.

Flere av de innsatte er foreldre, og det er viktig for dem å ha kontakt med deres barn. Spesielt for Joakim og Lars som har små barn og ikke ser de ofte. Med utgangspunkt i det som kommer frem i analysen er det ikke enkelt for dem å være far fra fengslet, og derfor har Skype gitt dem en fordel med at de kan se barna oftere. Fedrene ønsker å være involvert i barnas liv, noe som også kommer frem hos Eydal og Rostgaard (2015). Det handler om at farsrollen har endret seg, og barna er i sentrum av deres liv. Fedrene som soner flere år i

fengsel går glipp av store deler av barnas oppvekst. For dem har Skype vært et godt supplement til telefon, og som Aure (2018) fant i sin studie at å være far foregår i både ansikt-til-ansikt situasjon, men kan også foregå via digitale kommunikasjonsformer. Fedrene i denne studien har familien langt unna, og det er ikke ofte de får se barna sine. For fedrene som har barna langt unna kan det oppleves som en tilleggsstraff. For de innsatte har bilde en stor betydning, noe som det gjør at samtalen føles mer ekte. Aure (2018) sier også at det er bedre med bilde enn bare telefon for fedre på avstand. For fedrene i studien er det viktigste "å være der" for sine barn og bidra i barnas liv, som kan ha en sammenheng med at fedre har fått en større rolle i barnas oppdragelse og det er viktigere å delta i barns oppvekst (Aure & Munkjord, 2016). Fedrene nevner ikke økonomi som en konsekvens av å være borte. Det som kommer frem i min studie handler mer om deres emosjonelle bånd til barna.

5.1.1 Virkelig/ekte på Skype

I lys av innsattes erfaringer har bildet i videosamtalen med sine barn en stor betydning for hvordan de opplever kommunikasjonen. For å forklare og forstå innsattes opplevelser med å snakke gjennom Skype har Dreyfus (2009) sitt perspektiv vært diskutert. De innsatte mener at det blir mer "virkelig" når de snakker med sine barn over Skype, noe som utfordrer Dreyfus (2009), fordi han mener det ikke er mulig å oppnå den nærheten som de innsatte beskriver gjennom telekommunikasjon. Forskjellen er at de innsatte sammenligner med telefon, mens Dreyfus (2009) sammenligner med ansikt-til-ansikt. Om de synes videosamtalen er virkelig/ekte, avhenger også hva de sammenligner med. De fleste sammenligner Skype med telefon, men dette er ikke noe Dreyfus (2009) tar opp i sin diskusjon om telenærvær. De fleste har bare muligheten til å ha kontakt over telefon ettersom familien bor langt unna. Slik informantene er tolket virker de ikke enig med det Dreyfus (2009) mener, men samtidig kan en ikke vite hvordan Skype har påvirket de sosiale relasjonene mens de fortsatt er i fengsel.

Når de sammenligner med telefon oppleves Skype som mer ekte, fordi de kan se personen de kommuniserer med på bilde/video. Når de sammenligner Skype med besøk mener de at Skype mener de innsatte at det er så nært virkeligheten de kommer mens de sitter i fengsel. Fengslet blir en del av deres normalitet (Goffman, 1961). Det blir normalt for de innsatte å ha begrenset kontakt med deres barn, og det blir normalt å ha kontakt med dem over telefon.

5.1.2 Barns opplevelse av fengsel

Jeg har belyst at for barn kan det være en fordel å snakke med sin far eller mor over Skype istedenfor å komme på besøk til fengslet. Barn kan oppleve fengslet som skummelt, årsaken til dette kan være inntrykket av fengslet de har fått gjennom film og tv-serier. De kan også skremmes av fengslets omgivelser, for eksempel fengselsbetjenter i uniform eller kontrollen de må igjennom når de kommer inn i fengslet. I tillegg synes også foreldre at det kan være ukomfortabelt å ha barn på besøk i fengslet (Clarke et al, 2005) på grunn av omgivelsene og andre innsatte. Det kan derfor være bedre for barn å se sin forelder over Skype, fordi de ikke vil bli utsatt for skremmende inntrykk. Skype gir en mulighet for inntrykksstyring (Goffman, 1992). Gjennom Skype har de innsatte anledning til å fremstille seg på den måten de ønsker. Fengslets omgivelser kommer ikke frem på Skype og derfor kan de innsatte fremstille seg selv slik de ønsker. På denne måten kan de også unngå at barna blir utsatt for skremmende inntrykk.

5.2 Helsetjenesten og rehabilitering

I møte med helsetjenesten har det vært mest fokus på Skypemøter med psykolog, LAR-møter og ansvarsgruppemøter. Ansvarsgruppemøter går under rehabilitering fordi det handler om tilbakeføring til samfunnet. I analysen har det vært fokus på helse og rehabilitering. Innføring av Skype et tiltak for å skape bedre rehabilitering i fengsel. Tidligere har flere av disse møtene foregått over telefon, som har medført at det har vært vanskelig å kommunisere siden det er flere deltakere på ansvarsgruppemøter. De innsatte i denne studien mener at de får bedre samtaler av å kunne ha møtet på Skype. Den innsatte er vant med å ha slike samtaler over telefon, og for han hadde det en stor betydning at de kunne se hverandre med bilde. Det vil være vanskelig å trekke slutninger ut i erfaringene til en informant, men det er innlysende at det er enklere å holde flyt i en samtale hvor en kan se de en kommuniserer med.

Med bakgrunn i analysen skaper Skype bedre samtaler for de innsatte ved gjennomføring av LAR-møter, ansvarsgruppemøter og samtaler med psykologen. På den ene siden er de innsatte fornøyd med at de kan se personen de snakker med, men på den andre siden har psykologene klaget over at det er vanskelig å få blikkontakt med pasienten over Skype. Selv om de innsatte stort sett synes det er fint at de kan bruke Skype som kommunikasjon, er det altså ikke alle brukergruppene som er like tilfredse med kommunikasjonsformen. Dreyfus (2009) mener for eksempel at behandling ikke kan foregå over video fordi behandler ikke vil

kunne få tilstrekkelig med informasjon om pasienten. En studie viser imidlertid at selv om behandler synes det er vanskelig å gi behandling over video, vil diagnosene gitt over video være like nøyaktig som ved ansikt-til-ansikt møter (Sullivan et al, 2008).

De innsatte uttrykker også at de føler i større grad deltar i samtalen og blir hørt av behandlere eller andre etater. Det tyder på at Skype bidrar til tettere oppfølging av innsatte, og at det er enklere å organisere møter over Skype. I tidligere studier har det vært fokus på fordelene videokommunikasjon har for fengslet som institusjon, men det har vært lite om hvordan de innsatte opplever å bruke video. Selv om de innsatte er fornøyd med å bruke Skype til behandling, har altså behandlere et annet syn på hvordan Skype fungerer til behandling. På denne måten oppstår det et skille mellom innsattes ønsker og behandleres opplevelse av muligheten til å utføre eget arbeid på en tilfredsstillende måte.

5.3 Teknologi i fengslet

Fengslet er analysert i lys av teorien om totale institusjoner (Goffman, 1961), og basert på innsattes svar er det ulike funn som blir fremstilt knyttet til implementering av Skype i fengslet. I analysen er det flere funn som er interessant for å forstå hvordan Skype påvirker den totale institusjonen.

Skype i fengslet medfører flere endringer for den totale institusjonen. Et funn i analysen viser at Skype fører til en forandring i fengselssystemet, og Skype gir fordeler til de innsatte. For eksempel får de mer taletid og det blir billigere å ha kontakt med familien. De innsatte er styrt av strenge regler og rutiner (Goffman, 1961), men funn i denne studien viser at de innsatte kan ha mer kontakt med familien uten at det får negativ økonomisk innvirkning. Det kommer også frem at innsatte på lavsikkerhetsavdelingen ønsker å bruke Skype fordi det er gratis. Et annet funn viser at Skype endrer soningsvilkårene. En time ekstra ringetid hver uke gjør at de innsatte har mer kontakt med familien. Når de innsatte får mulighet til å bruke Skype som er gratis forsvinner også den økonomiske kontrollen fengslet har over de innsatte. Med innføring av ny kommunikasjonsteknologi i fengslet utvikles det nye områder for vurdering i henhold til soningsvilkårene, som igjen kan forandre på fengslet som institusjon. Det er vanskelig å vite hvordan fengselsinstitusjonen kommer til å forholde seg til denne endringen og er derfor interessant felt for sosiologien å følge med på.

Skype bidrar til at innsatte får flere fordeler, samtidig som dette i større grad kontrolleres. I fengslet er det overvåkning av det fysiske rommet, men nå er det også overvåkning av det virtuelle rommet og dette brer seg over de digitale medierte relasjonene. Fengslet får mer innsikt fordi de har tilgang til både lyd og bilde, og det gjør at de kan få mer informasjon om de innsatte gjennom å overvåke Skypesamtalen.

5.4 Oppsummering

Den første underproblemstillingen har jeg diskutert ved å se på hvordan teknologi påvirker sosiale relasjoner. Innsatte i fengslet har begrenset kontakt med familien, noe som er spesielt viktig for fedre som har barn et annet sted. Andre muligheter for kontakt med familien er besøk og brev. Som jeg har diskutert og kommet frem til er telefon og besøk deres grunnlag for å sammenligne Skypebruk. Knyttet til normalitetsprinsippet får de innsatte mer og bedre kontakt med familien ved bruk av Skype. Det er spesielt viktig for de som har familien langt unna og ikke har anledning til å dra hjem på permisjon og får sjeldent besøk i fengslet.

Studien handler også om et helsetilbud i fengslet som ikke er tilstrekkelig, der en stor del av de innsatte har psykiske utfordringer. Fengselshelseprosjektet har implementert Skype i fengslet for å utbedre helsetjenestene for de innsatte. I oppgaven har jeg undersøkt om teknologien bidrar til å gi det lovpålagte helsetilbudet til innsatte. På det tidspunktet intervjuene ble gjennomført var det svært få innsatte som hadde fått behandling eller evaluering av helsepersonell over Skype. En av de mine informanter hadde snakket med en psykolog og en annen har hatt et møte med LAR. Det er derfor vanskelig å si noe om hvordan teknologi har bidratt til bedre helsetjenester. Min studie viser at bruken av Skype som kommunikasjonsform i en pasient-behandler-situasjon ikke er like utprøvd som kommunikasjon med pårørende. Av de som har vært i kontakt med helsetjenesten over Skype kommer det frem at det er enklere å planlegge møter og det blir hyppigere (f.eks. LAR-møter og ansvarsgruppemøter). Slike møter ble tidligere tatt over telefon, og det kom frem fra flere at dette ikke fungerte optimalt. På grunn av at møtene kan gjennomføres over Skype har det blitt bedre for de innsatte, fordi møtene virker mer koordinerte og de innsatte blir hørt under slike samtaler.

Den tredje underproblemstillingen har undersøkt hva teknologi gjør med fengslet som institusjon. Fengslet har i utgangspunktet lite teknologi som er tilgjengelig for de innsatte. Jeg har diskutert fengslet med utgangspunkt i teorien om totale institusjoner (Goffman, 1961), for å få en forståelse for hva som skjer når teknologi blir implementert i en fengselsinstitusjon. Et av funnene er at kontrollen i fengslet består, altså kontrollen blir videreført i teknologien. Fengselsbetjentene kan overvåke Skypesamtalene med både lyd og bilde. Skype har imidlertid ført til at det blir mer ringetid og det blir billigere, men det gjør også at det blir mer kontroll. Denne studien viser at fengslet som institusjon er i utvikling.

Når det gjelder det teoretiske rammeverket er Dreyfus (2009) sitt perspektiv lite fruktbart for å svare på problemstillingen. Hans perspektiv fokuserer mest på hva som er forskjellen mellom ansikt-til-ansikt kommunikasjon og videokommunikasjon. For de innsatte er telefon og Skype den mest relevante sammenligningen, men Dreyfus (2009) tar ikke opp telefon i sin diskusjon. Det er derfor vanskelig å anvende dette perspektivet for å svare på problemstillingen. Goffman (1961) sin teori om totale institusjoner har vært fruktbar i stor grad og det er denne teorien som er anvendt i store deler av oppgaven for å forstå fengslet. Samtidig er dette en eldre teori og fengslet har forandret seg. Goffman (1961) mener at det foregår lite rehabilitering i fengsel, og fengsling gjør det verre for en innsatt. Dette går imot Kriminalomsorgens ideal om at fengslet skal rehabiliterer forbryteren mot et mål om å gjøre dem lovlydig slik det kommer frem i St.meld.nr. 37. (2007-2008).

For videre forskning kunne det vært interessant å fokusere på andre brukergrupper, for eksempel helsepersonell eller pårørende. På denne måten kan en få et mer helhetlig bilde av kommunikasjonen hvor vi ser de ulike oppfatninger fra de ulike gruppene. Det kunne vært interessant å undersøke hvordan de opplever samspillet, og om det er forskjeller og likheter med det de innsatte sier. Det er også interessant å se hva som skjer videre med fengslet og hvordan teknologi påvirker institusjonen, men også for å se om dette er et tilbud som alle fengsler burde få. I tillegg kan det undersøkes om helsetilbudet blir bedre i det lengere løp og om innsattes kontakt med familien over Skype har hatt betydning for når den innsatte skal tilbake til samfunnet. Ettersom bruk av Skype er innført ganske nylig er det vanskelig å si noe om dette så tidlig.

Referanseliste

- Aakvaag, G.C. (2008). *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt Forlag.
- Aarseth, H. (2018). *Familie og intimitet i endring – sosiologiske perspektiver*. Fokus på familien 46(02): 84-102. [10.18261/issn.0807-7487-2018-01-02](https://doi.org/10.18261/issn.0807-7487-2018-01-02)
- Andreassen, H.K., Trondsen, M., Kummervold, P. E., Gammon D. & Hjortdahl P. (2006). *Patients Who Use E-Mediated Communication With Their Doctor: New Constructions of Trust in the Patient-Doctor Relationship*. *Qualitative Health Research*, 16(2), pp. 238-248. <https://doi.org/10.1177/1049732305284667>
- Aure, M. (2018). *Mobile fathering: absence and presence of fathers in the petroleum sector in Norway*. *Gender, Place & Culture* 25(8): 1225-1240.
DOI:<https://doi.org/10.1080/0966369X.2018.1462769>
- Aure, M. & Munkejord, M. C. (2016). *Creating a Man for the Future: A Narrative Analysis of Male in-Migrants and Their Constructions of Masculinities in a Rural Context*. *Sociologia Ruralis* 56 (4): 531–551. <https://doi.org/10.1111/soru.12111>
- Beck, U. & Beck-Gernsheim E. (1995). *The Normal Chaos of Love*. 1.utg. Cambridge: Polity press.
- Blaikie, N. (2009). *Designing social research*. 2.utg. Cambridge: Polity press.
- Boydell, M. K., Volpe, T. & Pignatiello A. (2010). *A qualitative study of young people's perspectives on receiving psychiatric services via televideo*. *Journal of the Canadian Academy of Child and Adolescent Psychiatry*. 19:5-11.
- Brinkmann, S. & Tanggaard L. (2015). *Kvalitative metoder – Empiri og teoriutvikling*. 1.utg. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Cappelen A. (2014). *Innsatte*. Tilgjengelig fra: <https://www.etikkom.no/FBIB/Temaer/Forskning-pa-bestemte-grupper/Innsatte/> [Lest 20.09.2018]
- Clarke, L., O'Brien, M., Godwin, H., Hemmings, J., Day, R. D., Connolly, J., & Van Leeson, T. (2005). *Fathering behind bars in English prisons: Imprisoned fathers' identity and contact with their children*. *Fathering*, 3(3), 221-242.
- Condry, R. & Smith, P. S. (2018). *Prisons, Punishment, and the Family: Towards a New Sociology of Punishment?*. 1.utg. London: Oxford University Press.
- Cramer, V. (2014). *Forekomst av psykiske lidelser hos domfelte i norske fengsler*. Kompetansesenterets prosjektrapport 2014-1. Helse sør-øst. Tilgjengelig fra: <http://www.kriminalomsorgen.no/getfile.php/2777715.823.fc patebqqqs/Endelig+rappor t+psykiske+lidelser.pdf>
- Dreyfus, H. (2009). *On the internet*. 2.utg. New York: Routledge.

- Dyer, W. J. (2005). *Prison, Fathers, and Identity: A Theory of How Incarceration Affects Men's Paternal Identity*. *Fathering*, 3(3), 201-220.
- Eydal, G. B. & Rostgaard T. (2015). *Fatherhood in the Nordic Welfare States: Comparing care policies and practice*. Bristol: Polity Press.
- Foucault, M. (1999). 3.utg. *Overvåkning og straff*. 6.opplag. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Fox, K. C., Somes, G. W. & Waters T. M. (2007.) *Timeliness and Access to Healthcare Services via Telemedicine for Adolescents in State Correctional Facilities*. *Journal of Adolescent Health* 41:161-167. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2007.05.001>
- Friestad, C. & Skog Hansen, I. L. (2004). *Levekår blant innsatte*. Fafo-rapport 429. Oslo: Fafo.
- Goffman E. (1992). *Vårt rollespill til daglig: En studie I hverdagslivets dramatik*. Oslo: Pax Forlag.
- Goffman, E. (1961). *Asylums*. London: Penguin Books.
- Grambo, B. C. (2000). *Far og fange*. [Hovedoppgave] Oslo: Universitetet i Oslo.
- Haavind, H. (2000) *Kjønn og fortolkende metode: Metodiske muligheter i kvalitativ metode*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Hansen, G. V., Arvesen, P. A. & Tonholm, T. (2013). *Pappa i fengsel – hvordan ivaretas familien?*, Tidsskriftet Norges Barnevern 04/2013 (Volum 90) Tilgjengelig fra: https://www.idunn.no/tnb/2013/04/pappa_i_fengsel_-_hvordan_ivaretas_familien
- Hansen, G. V. (2016). *Pappaopplæring i fengsel – økt kompetanse for farsrollen?* Tidsskrift for psykisk helsearbeid 03/2016 (Volum 13) Tilgjengelig fra: https://www.idunn.no/tph/2016/03/pappaopplaering_i_fengsel_-_oekt_kompetanse_for_farsrollen
- Helsedirektoratet (2016). *Helse – og omsorgstjenester til innsatte i fengsel, veileder*. Oslo: Helsedirektoratet. Tilgjengelig fra: <https://helsedirektoratet.no/Lists/Publikasjoner/Attachments/172/IS-1971-Helse-og-omsorgstjenester-til-innsatte-i-fengsel-rev.pdf>
- Joas, H. & Knöbl W. (2009). *Social Theory: Twenty Introductory Lectures*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kriminalomsorgen (u.å). *Om kriminalomsorgen*. Tilgjengelig fra: <http://www.kriminalomsorgen.no/om-kriminalomsorgen.237840.no.html> [Lest 15.08.2018]
- Meld. St. 37 (2007-2008). *Straff som virker – mindre kriminalitet – tryggere samfunn*.
- Nasjonalt senter for samhandling og telemedisin (2015). *Modell for samhandling ved hjelp av e-helse for bedre helsehjelp til innsatte i fengsel*. Prosjektbeskrivelse, søknad RFFNORD om forprosjekt.

- Nilssen, V. (2012). *Analyse i kvalitative studier: Den skrivende forskeren*. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Ólafsson, K., Livingstone, S. og Haddon, L. (2013). *Children's use of online technologies in Europe: A review of the European evidence base*. EU Kids Online, EU Kids Online Network, London, UK.
- Straffegjennomføringsloven (2001). *Lov 18.mai 2001 om gjennomføring av straff mv. (straffegjennomføringsloven)*.
- Sullivan, D. H., Chapman M. & Mullen P.E (2008). *Videoconferencing and Forensic Mental Health in Australia*. Behavioral Sciences & the Law. 26:323-331.
<https://doi.org/10.1002/bsl.815>
- Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse – en innføring i kvalitativ metode*. 4.utg. Bergen: Fagbokforlaget.
- Tjora, A. (2012). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. 2. utg. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Trondsen, M. V., Tjora, A., Broom, A. & Scambler, G. (2018) *The symbolic affordances of a video-mediated gaze in emergency psychiatry*. Social Science & Medicine, Volume 197, Pages 87-94. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2017.11.056>
- Ugelvik, T. (2011). *Fangenes friheter, makt og motstand i et norsk fengsel*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Willerton, E., Schwarz, R. L., Wadsworth, S. M. M., & Oglesby, M. S. (2011). Military fathers' perspectives on involvement. *Journal of Family Psychology*, 25(4), 521-530.
<http://dx.doi.org/10.1037/a0024511>

Vedlegg 1

Prosjektgodkjenning fra Norsk senter for forskningsdata

UiT Norges arktiske universitet
Att: Marit Anne Aure
marit.aure@uit.no
Student: Cathrine Kampervoll
cka023@uit.no

Vår dato: 31.10.2018

Vår ref: 61322 AMSLR

Deres dato: Deres ref:

VURDERING AV BEHANDLING AV SÆRSKILTE KATEGORIER PERSONOPPLYSNINGER I PROSJEKTET: "FENGSELHELSE"

NSD - Norsk senter for forskningsdata AS viser til meldeskjema innsendt 27.06.2018. Meldingen gjelder behandling av personopplysninger til forskningsformål. Vi beklager lang vurderingstid. Dette skyldes blant annet manglende avklaring om forskning i fengsel fra Kriminalomsorgen. Godkjenningen fra Kriminalomsorgen forelå 05.10.2018.

Etter avtale med den behandlingsansvarlige, UiT Norges arktiske universitet, har NSD foretatt en vurdering av om den planlagte behandlingen er i samsvar med personvernlovgivningen.

Resultat av NSDs vurdering:

NSD vurderer at det vil bli behandlet særskilte kategorier personopplysninger frem til 15.11.2019.

NSDs vurdering er at behandlingen vil være i samsvar med personvernlovgivningen, og at lovlig grunnlag for behandlingen er samtykke. Vi mottok et nytt revidert utkast av informasjonsskriv til deltakerne 05.10.2018. Dette er godt formulert og vil sikre at utvalget får tilstrekkelig informasjon til å avgi et samtykke.

Vår vurdering forutsetter at prosjektansvarlig behandler personopplysninger i tråd med:

- opplysninger gitt i meldeskjema og øvrig dokumentasjon
- dialog med NSD, og vår vurdering (se under)
- UiT Norges arktiske universitet sine retningslinjer for datasikkerhet, herunder regler om hvilke tekniske hjelpemidler det er tillatt å bruke

Nærmere begrunnelse for NSDs vurdering:

1. Beskrivelse av den planlagte behandlingen av personopplysninger

Formål: Formålet med prosjektet er å få kunnskap om hvordan innføring av teknologi i fengslet påvirker de innsattes relasjoner.

Hvordan erfarer de innsatte å kommunisere via Skype med helsepersonell, barn og pårørende?

Opplysningene som innhentes er særlige kategorier personopplysninger om helse og om straffbare forhold.

Utvalget er innsatte i fengsel. Studenten vil benytte intervju som metode. Innsatte som intervjues skal gi informert samtykke til deltakelse i forskningen.

Lydfiler fra intervju og annet datamateriale oppbevares på studentens pc beskyttet av brukernavn og passord.

Direkte personidentifiserende opplysninger må holdes adskilt fra utskrifter. Utskrifter holdes på læsbart rom.

Ved prosjektslutt skal datamaterialet anonymiseres og opptak slettes.

Prosjektet er godkjent av Kriminalomsorgen i vedtak datert 05.10.2018 (200900463-262).

2. Personvernprinsipper

NSDs vurdering er at behandlingen følger personvernprinsippene, ved at personopplysninger;

- skal behandles på en lovlig, rettferdig og åpen måte med hensyn til den registrerte
- skal samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål og der personopplysningene ikke viderebehandles på en måte som er uforenelig med
- vil være adekvate, relevante og begrenset til det som er nødvendig for formålet de behandles for
- skal lagres slik måte at det ikke er mulig å identifisere de registrerte lengre enn det som er nødvendig for formålet

3. Lovlig grunnlag for å behandle særskilte kategorier

- 1) Særskilte kategorier - Samtykke ((art. 6.1. a), art. 9.2 a))

Det fremgår av meldeskjema vi har fått tilsendt at det vil bli innhentet samtykke fra de registrerte. NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger er lovlig fordi:

- det skal innhentes uttrykkelig samtykke fra de registrerte og
- forsker har oppfylt den særskilte rådføringsplikten

4. De registrertes rettigheter

NSD vurderer at den registrerte har krav på å benytte seg av følgende rettigheter: informasjon, innsyn, retting og sletting av personopplysninger, begrensnig, dataportabilitet, protest.

NSD finner at informasjonsskrivet vil gi de registrerte god informasjon om hva behandlingen innebærer og om hvilke rettigheter de har.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har UiT Norges arktiske universitet plikt til å svare innen en måned.

Vi forutsetter at prosjektansvarlig informerer institusjonen så fort som mulig og at UiT Norges arktiske universitet har rutiner for hvordan henvendelser fra registrerte skal følges opp.

Vedlegg 2

Prosjektgodkjenning fra Kriminalomsorgen

Kriminalomsorgen region nord

Kathrine Kampevoll
cka023@post.uit.no

Deres ref:

Vår ref:

Dato:

200900463-262

05.10.2018

SVAR PÅ SØKNAD OM FORSKNING I TROMSØ FENGSEL

Vi viser til søknad mottatt 25.9.2018.

Du er masterstudent i sosiologi ved Universitetet i Tromsø og har søkt om tillatelse til forskning i kriminalomsorgen, Tromsø fengsel. Du ønsker å skrive en masteroppgave om innføringen av Skype i Tromsø fengsel.

I ditt masterprosjekt skal du skrive om hvordan innføring av teknologi i fengselet påvirker de innsattes relasjoner til helsevesenet, sine barn og til pårørende.

Dette skal du gjøre ved å belyse følgende forskningsspørsmål:

1. Hvordan blir den subjektive livskvaliteten påvirket av teknologi?
2. Hvordan påvirker teknologi sosiale relasjoner?
3. Hvordan bidrar bruk av teknologi for innsatte velferdsstatens evne til å gi det lovpålagte helsetilbudet til innsatte?
4. Hva skjer med den "totale institusjonen" når teknologi blir implementert i fengslet?

Du skal bruke semistrukturert intervju og kvalitativ metode. Du ønsker å intervju 10-12 innsatte og har behov for hjelp fra Tromsø fengsel til å rekruttere informanter til forskningsprosjektet. Du ønsker også tillatelse til å bruke håndopptaker.

Du har framlagt bekreftelse fra faglig veileder, prosjektbeskrivelse, informasjonsbrev til mulige deltakere og samtykkeerklæring. Din veileder, professor Marit Aure, har gitt sin uttalelse til forskningen og beskrevet hvordan veiledning skal foregå.

VEDTAK

Kriminalomsorgen region nord innvilger søknaden.

Det må undertegnes en taushetserklæring.

Tromsø fengsel har avgitt uttalelse til søknaden og har sagt seg villig til å bistå deg i gjennomføringen. Din kontaktperson i fengselet er ass. fengselsleder Stian Wangen, som også vil gjøre de nødvendige sikkerhetsmessige klareringer. Bruk av håndopptaker må avtales med fengselet. Stian Wangen nås på e-post Stian.Wangen@kriminalomsorg.no, telefon 77 60 86 00.

Postadresse:
Dokumentsen-
ter,
Postboks 694
4302 Sandnes

Besøksadresse:
Brattørkaia 15, 7010
Trondheim

Telefon: 73 56 16 10
Telefaks:
Org.nr: 982348048

Saksbehandler:
Marit Wangsholm

Begrunnelse:

Problemstillingen som det søkes forsket på vurderes å gi etaten og samfunnet for øvrig informasjon og ny kunnskap. Søknaden er utformet i tråd med de krav som stilles til forskning i kriminalomsorgen, jfr. retningslinjer for behandling av søknader om forskning. Det er ikke behov for å gi dispensasjon fra taushetsplikten da deltakelse forutsetter samtykke i alle ledd.

a. Sikkerhetsvurdering

Forskningen skal gjennomføres på en forsvarlig måte og domfelte, innsatte og ansatte skal ikke utsettes for personlige belastninger. Forskeren skal forholde seg til den enkelte enhets sikkerhetsmessige instruksjer. Det er opp til den enkelte enhetsleder å vurdere om forskningsprosjektet er praktisk gjennomførbart i enheten og hvordan gjennomføringen skal gjøres for at den skal være sikkerhetsmessig forsvarlig. Forskeren skal forholde seg til de sikkerhetsmessige tiltak som er påkrevd i gjennomføringen. Forskeren skal fremlegge bakgrunns materialet og informere enhetene ut i fra deres behov.

Det kreves at den som skal gjennomføre samtaler og intervju av innsatte fremlegger politiattest. Dersom forsker ønsker å ta i bruk andre spørreskjema eller belyse andre problemstillinger enn godkjent må det fremlegges ny søknad til Kriminalomsorgen region nord for godkjenning.

b. Forskers taushetsplikt

Opplysninger forskeren blir gjort kjent med kan være undergitt taushetsplikt, jf. forvaltningsloven § 13. Forskeren er undergitt taushetsplikt, jf. forvaltningsloven § 13 c.

Av § 13 e følger at forskeren plikter å hindre andre i å få tilgang til eller kjennskap til opplysningene. Overtredelse av bestemmelser om taushetsplikt er straffbart, jf. straffeloven § 121. Behandling av personopplysninger reguleres av lov om personopplysninger (LOV 2000-04-14 nr. 13) med tilhørende forskrift (FOR 2000-12-15 nr. 1265), og forskningsprosjekter er særlig omtalt i § 7-27 i forskrift til personopplysningsloven. Det er et vilkår at forsker undertegner en taushetserklæring med henvisning til bestemmelsene ovenfor. Slik erklæring utarbeides av den enhet der forskningen skal gjennomføres.

c. Oppbevaring av materiale

Forskeren skal påse at innsamlet materiale blir oppbevart på en forsvarlig måte og at det foretas anonymisering av personidentifiserbare opplysninger ved publikasjon. Innsamlet materiale som inneholder personidentifiserbare data, skal makuleres så snart undersøkelsen er avsluttet. Dersom det skal gjøres unntak fra denne hovedregel, må dette godkjennes av Datatilsynet.

d. Rapportering

Forskeren skal sende et eksemplar av forskningsrapporten til Kriminalomsorgen region nord, til biblioteket ved Kriminalomsorgens utdanningscenter (KRUS) og til Kriminalomsorgsdirektoratet. Det er ønskelig at forskeren melder resultatene til respondentene i en eller annen form.

Klageadgang

Regiondirektørens vedtak om å anvende taushetsbelagte opplysninger til forskningsformål, kan påklages til Kriminalomsorgsdirektoratet. Klageretten etter forvaltningsloven kap. VI § 28, omfatter den som ikke får medhold i sin søknad om forskning og den som taushetsplikten er satt til vern for, i denne sammenheng innsatte/domfelte og tilsatte.

Kriminalomsorgen region nord

Marita S. Rabben
ass. regiondirektør

Marit Wangsholm
seniorrådgiver

Vedlegg 3

Informasjonsskriv til informanter og samtykke til deltakelse i studien

Vil du delta i forskningsprosjektet

”Fengselhelse”?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke om utbedret kommunikasjonsteknologi i fengsler bidrar til å gjøre situasjonen for deg bedre, og om slik kommunikasjon også kan ha positive følger også etter endt fengselsopphold. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

I Tromsø fengsel har det nylig blitt innført kommunikasjonsteknologi som gir den innsatte muligheten til å kommunisere over Skype med helsepersonell og familie. Prosjektet heter ”fengselhelseprosjektet”, og gjennomføres i regi av Nasjonalt senter for samhandling og telemedisin. Prosjektleder ved ”fengselhelseprosjektet” er Erlend Bønes. I forbindelse med dette prosjektet ønsker jeg å studere hvordan du opplever denne teknologien, og hvordan kommunikasjon via Skype påvirker din kontakt med helsepersonell, barn og pårørende. Jeg er masterstudent ved Universitetet i Tromsø og denne studien er en mastergradsoppgave i sosiologi.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Universitetet i Tromsø og prosjektleder for Fengselhelseprosjektet Erlend Bønes, erlend.bones@unn.no.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Jeg ønsker å intervju personer som har brukt Skype til å snakke med helsepersonell og familie.

Hva innebærer det for deg å delta?

Deltakelse betyr å stille opp på intervju eller samtale. Jeg vil ta opp intervjuene på en båndopptaker og disse intervjuene vil ha varighet på omtrent 45 minutter til en time. Intervjuet vil handle om erfaringer ved bruk av kommunikasjonsteknologi i fengslet.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg. Det vil ikke påvirke din behandling ved sykehuset.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Det er bare student og veileder som vil ha tilgang til opplysningene om deg.
- Jeg vil bruke pseudonymer i stedet for ekte navn, det vil altså si at jeg ikke noterer sensitive personopplysninger om deg noen steder.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 15.11.2019. Datamaterialet vil anonymiseres ved prosjektslutt slik at hvis data skal brukes igjen vil det blir brukt som anonym data.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Universitetet i Tromsø har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- *Universitetet i Tromsø ved Cathrine Kampevoll tlf: 99400256, cka023@post.uit.no og veileder Marit Aure, tlf: 77645633, maritaure@uit.no.*
- Vårt personvernombud: Personvernombud ved UiT er under tilsetting. Inntil dette er klart, kontakt prosjektleder Marit Aure, UiT Norges arktiske Universitet marit.aure@uit.no
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Marit Aure
(Forsker/veileder)

Cathrine Kampevoll

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet Fengselshelse, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. 15.11.2019

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 4

Endringsmelding NSD

Vurdering av endringsmelding

Jeg viser til endringsmelding, mottatt den 14.01.2019. Endringen gjelder innlemmelse av et nytt utvalg. Formålet med endringen er å supplere det eksisterende datagrunnlaget. Formålet med studentprosjektet for øvrig er uendret. Det er nå ønskelig å intervjuere ansatte og helsepersonell i fengselet. Vi har ikke mottatt intervjuguide, men det er gitt følgende redegjørelse for hvilken informasjon forsker/student trenger: «konkret informasjon om for eksempel hvor mange innsatte som har brukt Skype og til hvilket formål og hvorfor de mener Skype er viktig i et fengsel. Disse intervjuene vil knyttes opp mot det de innsatte har sagt i sine intervju og dette er også for å få mer informasjon enn den innsatte kan gi meg».

Vår vurdering er at datainnsamlingen er kurant. Den er begrenset til det som er rimelig å innhente, og i tråd med formålet med prosjektet. Det forutsettes at de som rekrutteres (ansatte og helsepersonell), gis informasjon i tråd med vår tidligere vurdering og i tråd med personvernforordningen. Benytt gjerne vår mal for informasjonsskriv og tilpass dette til prosjektet for å sikre at all nødvendig informasjon gis. Det forutsettes videre at behandlingen av personopplysningene skjer i tråd med det som er tidligere innmeldt, samt vår vurdering av dette. Vi gjør videre oppmerksom på at det ikke finnes lovlig behandlingsgrunnlag for å innhente opplysninger om tredjepersoner (innsatte) i forbindelse med intervjuer av ansatte og helsepersonell, og at disse personene også er budet av lovfestet taushetsplikt. Opplysninger om bruk av Skype etc. kan derfor ikke identifisere innsatte verken direkte eller indirekte.

Det legges til grunn jf. endringsmeldingen, at prosjektet for øvrig er uendret og at planlagt dato for prosjektslutt fremdeles er 15.11.2019. Vi tar da kontakt for å avklare status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Marie Strand Schildmann

Seniorrådgiver | Senior Adviser

Seksjon for personverntjenester | Data Protection Services

T: (+47) 55 58 31 52

NSD – Norsk senter for forskningsdata AS | NSD – Norwegian Centre for Research Data

Harald Hårfagres gate 29, NO-5007 Bergen

T: (+47) 55 58 21 17

Vedlegg 5

Intervjuguide til innsatte om familie

Generelt

- Alder
- Hvor kommer du fra
- Kan jeg spørre hvor lenge du har vært innsatt i fengsel? Og hvor lenge du skal være i fengsel?
- Kan du fortelle om en vanlig dag i fengslet?
- Er du sysselsatt, studerer du?

Bruk av Skype

1. I hvilken sammenheng har du brukt Skype?
2. Har dere fått god nok informasjon om dette tilbudet?
3. Hvem i familien har du snakket med over Skype?
 - Har du partner?
 - Har du barn?
 - Andre i familien du har kontakt med?
4. Hvordan var kontakten med familien før? Og hvordan har den forandret seg etter du kom i fengsel?
5. Hvilken betydning har det for deg å ha kontakt med familie mens du er i fengsel?
6. Hvilken betydning har Skype for din kontakt med familie? Bedre forhold til familien? Mer kontakt?
7. Bor familien din langt unna?
8. Hvilket forhold har du til din familie?
9. Har du mye kontakt med dem? Ønsker du å ha mer kontakt med dem?
10. Hvordan har farsrollen endret seg etter du kom i fengsel?
11. Hva tenker du er viktig med å være far?
12. Hva tenker du er viktig med å være partner, sønn og bror?

Planlegging

13. Hvordan planlegges Skypesamtalene? (Med familie og fengslet)

- Må dere søke for å få bruke det?
- Hvor ofte får dere bruke det?
- Når begynte dere å bruke det?
- Hvem tok initiativet til samtalen?
- Hvem organiserte samtalen?
- Hvordan utviklet det seg?

14. Kan du beskrive samtalene du har hatt på Skype? (Gå gjennom hele og forklare hva som skjer under en Skypesamtale)

- Hvem sa hva?
- Hvor lenge snakket dere?
- Hva snakket dere om?
- Hvordan var det?
- Ble det trist, vanskelig?

Vurdering

15. Hvordan er din opplevelse med å bruke Skype?

- I forhold til personlige møter?

16. Blir alt forstått eller er det mye misforståelser?

- Eksempler

17. Hva fungerer bra, hva fungerer dårlig?

18. På hvilken måte opplever du at det blir bedre? På hvilken måte opplever du at det blir mangelfullt?

19. Hva er din erfaring med rommet som brukes til Skype?

- Er det helt privat? Ingen andre som kan høre når du bruker rommet?

Annet

20. Har du noen forslag til forbedringer?

21. Er det noe annet du synes er viktig som vi ikke har snakket om?

Vedlegg 6

Intervjuguide til innsatte om helse

Generelt

- Alder
- Hvor kommer du fra?
- Kan jeg spørre hvor lenge du har vært innsatt i fengsel? Og hvor lenge skal du være i fengsel?
- Kan du fortelle om en vanlig dag i fengslet?
 - Er du sysselsatt, studerer du?

Bruk

1. I hvilken sammenheng har du brukt Skype?
2. Har dere fått god informasjon om dette tilbudet?
3. Hva er din erfaring med rommet som brukes til Skypesamtaler?
 - Er det privat? Ingen andre som kan høre når du bruker rommet?
4. Hva er dine erfaringer med helsetjenestene over Skype?
 - Hvilken betydning har Skype for helsetilbudet i fengslet?
 - Opplever du at helsetjenestene er mer tilgjengelige?
 - Gjør dette at du oftere har kontakt med helsevesenet? Eller blir det mindre?
 - Bruker dere mer tid eller mindre tid under behandling over Skype i forhold til personlige møter med behandler? Og hvorfor?
 - Er det enklere å ha kontakt med helsevesenet?
5. Hvordan vil du si helsetilbudene er i fengsel? Mener du det er behov for å gjøre det bedre?
6. Får du helsetjenester som er tilpasset ditt behov?

Planlegging

7. Hvordan planlegges Skypesamtalene med behandler?
 - Hvor ofte får dere bruke det?
 - Når begynte dere å bruke det?
 - Hvem tok initiativet til samtalen?

- Hvem organiserte samtalen?
 - Hvordan utviklet det seg? (har det blitt enklere å få til en Skypesamtale, har de ansatte bedre kontroll på hvordan de skal organisere det)
8. Må det planlegges mer eller mindre i forhold til personlige møter med behandler?
- Kan du gi meg et eksempel på når Skypesamtalen skulle planlegges med behandler?
9. Har du møtt behandler personlig før behandling over Skype? Har det en betydning å møte behandler personlig før man får behandling over Skype?
10. Er det samme behandler du har kontakt med på Skype som face to face?

Vurderinger

11. Hvordan er din opplevelse av å bruke Skype?
- I forhold til personlige møter?
 - Blir alt forstått?
 - Føler du deg mer komfortabel i samtaler over Skype med behandler? I forhold til personlige møter. Hvorfor?
12. Hva fungerer bra, hva fungerer dårlig? Eksempler på dette
13. På hvilken måte opplever du at det blir bedre? På hvilken måte opplever du at det blir mer mangelfullt?

Annet

14. Har du forslag til forbedringer?
15. Er det noe annet du synes er viktig som vi ikke har snakket om?

Vedlegg 7

Intervjuguide til ansatte

- Alder
 - Hva jobber du med i fengslet? Hva er dine oppgaver?
 - Hva slags ansvar/kjennskap/rolle har du når det gjelder bruk av Skype i fengsel?
1. Hvorfor er Skype viktig i fengslet?
 - Er det viktigere enn telefon og møter?
 - Fordeler/ulemper med Skype?
 - Hvorfor?
 2. Har du en oversikt over hvor mange som har brukt Skype og hva de har brukt Skype til?
 3. Hvorfor er det forskjell på høy og lavsikkerhet når det gjelder Skype?
 4. Hvordan planlegges Skypesamtalene?
 - Både med behandler og familie
 - Hvorfor gjøres det slik?
 5. Hvor ofte har de innsatte muligheten til å bruke Skype?
 - Hvor ofte får de snakke i telefon eller ha besøk? Er det forskjell på lav og høysikkerhet? Hvorfor?
 6. Blir de innsatte overvåket under Skypesamtalen? Hvis ja: Hvorfor?
 7. Blir de overvåket under telefonsamtaler? På både lav og høysikkerhet?
 8. Hva fungerer bra og hva fungerer dårlig med Skype? Hvorfor?
 9. Er det noen utfordringer i forhold til Skype, i så fall hva?
 - 10.

Barn og helse

11. Kjenner du til hvilke tiltak det er for innsatte med barn? Og er det bra nok?
12. Hvordan blir det lagt til rette for innsatte med barn?
13. Hva er innsatte med barn sine utfordringer i fengsel?
 - Hvordan blir de ivaretatt?
14. Hvordan blir barna ivaretatt?

- Er det tilstrekkelig?
- Hva er problemene?

15. Hva er barnas eller partnerens utfordringer?

16. Er det noe du synes er viktig som vi ikke har snakket om?